

**TARIM KOOPERATİFLERİNDE YAYIM
YAKLAŞIMLARI: EDİRNE İLİ LALAPAŞA
İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Ebru IRMAK
Doktora Tezi
Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Aydın GÜREL
2019

**T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

DOKTORA TEZİ

**TARIM KOOPERATİFLERİNDE YAYIM YAKLAŞIMLARI: EDİRNE
İLİ LALAPAŞA İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Ebru IRMAK

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Prof. Dr. Aydın GÜREL

TEKİRDAĞ-2019

Her hakkı saklıdır

Prof. Dr. Aydın GÜREL danışmanlığında, Ebru IRMAK tarafından hazırlanan “ Tarım Kooperatiflerinde Yayım Yaklaşımları: Edirne İli Lalapaşa İlçesi Örneği” isimli bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda Doktora Tezi olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Juri Başkanı: Prof. Dr. Dilek ALTAŞ

İmza:

Üye: Prof. Dr. Aydın GÜREL

İmza:

Üye: Prof. Dr. Nurcan METİN

İmza:

Üye: Prof. Dr. Aydın ADİLOĞLU

İmza:

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Sema KONYALI

İmza:

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

Doç. Dr. Bahar UYMAZ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Doktora Tezi

TARIM KOOPERATİFLERİNDE YAYIM YAKLAŞIMLARI: EDİRNE İLİ LALAPAŞA İLÇESİ ÖRNEĞİ

Ebru IRMAK

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Aydın GÜREL

Tez çalışması ile Edirne İli Lalapaşa İlçesi uygulamaları üzerinden tarımsal amaçlı kooperatiflerin yayım yaklaşımları incelenmiş ve tarımsal üreticilerin bilgi ihtiyacı ve eğitim talepleri ile kooperatiflerin eğitim faaliyetleri değerlendirilerek tarımsal yayımcılık açısından çıkarımlarda bulunulmuştur.

Çalışmada, tarımsal yayım ve haberleşme faaliyetlerinin Lalapaşa'da 2011-2017 yılları arası uygulamalı olarak gelişimine değinilmiş, bu faaliyetlerin yürütülmesinde kooperatiflerin görev ve yetkileri analiz edilmiştir. Ülkemizde mevzuat, tarımsal yayım faaliyetlerinin yürütülmesinde kamu kurumları yanında kooperatiflere de görevler yüklerken, eğitim faaliyetlerinin Milli Eğitim Bakanlığınca yürütülmesini amir kılmıştır. Eğitim faaliyetleri yasal düzenleme ile kamu otoritesinin kontrolünde olduğundan kooperatifler, üretici birlikleri, ilaç bayileri gibi tüzel kişiliklerin üreticilere yönelik yayım hizmetleri sınırlı kalmaktadır.

Çalışmada; Lalapaşa İlçe Merkezi ve her köyden ÇKS'ye kayıtlı aktif üretici sayısının %10'u baz alınarak toplamda 156 üretici/kooperatif ortağı ile yüz yüze görüşme yapılmış üretici beklentileri ve ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, faal kooperatiflerin yöneticileri ve profesyonel çalışanları ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilerle de kooperatiflerin eğitim ve yayım hizmetleri değerlendirilmiştir. Edirne Lalapaşa'da faaliyetleri olan Tarım Satış Kooperatifi ile Tarım Kredi Kooperatifleri, ortaklarının girdi ihtiyacı, ürün pazarlanması gibi taleplerini önemli ölçüde karşılayan hizmetler sunarken yayım hizmeti yok veya oldukça sınırlı bulunmuştur. Ayrıca Bakanlığın Eğitim Programlarının üreticilerin bilgi talebini ve beklentilerini karşılamaktan uzak kaldığı görülmektedir. Üreticilerin bilgi talebini karşılamamanın en etkin yönteminin içinde yer aldıkları örgütlü yapılar aracılığıyla sunulan yayım programları olacağı tarafımızca değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Tarımsal yayım, yayım yaklaşımları, tarım kooperatifleri, kooperatif bilinci, kooperatif eğitimi

2019, 101 sayfa

ABSTRACT

Ph D. Thesis

EXTENSION APPROACH IN AGRICULTURAL COOPERATIVES: THE EXAMPLE OF
EDİRNE PROVINCE, LALAPAŞA DISTRICT

Ebru IRMAK

Tekirdağ Namık Kemal University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics

Supervisor: Prof. Dr. Aydın GÜREL

With the thesis study, publication approaches of agricultural cooperatives in Edirne Province though Lalapaşa District practise and agricultural producers' information needs and education demands and educational activities of cooperatives were evaluated and inferences were made in terms of agricultural extension.

In this study, the development of agricultural extension and communication activities in Lalapaşa the date of 2011-2017 have been mentioned, the duties and powers of cooperatives were analyzed in the conduct of these activities. In our country, while implementing duties in the field of agricultural extension activities in addition to public institutions and cooperatives, The Ministry of National Education has been responsible for carrying out the training activities. Since the training activities are under the control of the public authority with legal regulation, the extension services of legal entities such as cooperatives, producers unions and agricultural pesticide limited.

Study, based on Lalapaşa District Center and 10% of the total number of active producers registered with ÇKS from each village, a total of 156 producers/cooperative partners were interviewed face to face with their expectations and needs. In addition, training and extension services of cooperatives were evaluated with the data obtained from interviews with managers and Professional employees of active cooperatives. The Agricultural Sales Cooperatives and Agricultural Credit Cooperatives, which have activities in Edirne Lalapaşa, provide services that meet the demands of their partners such as input needs, product marketing etc., although the extension service was not found or rather limited. In addition, it is seen that the Ministry's Training Programs are far from meeting the demands and expectations of the producers. The most effective method for meeting the information demand of the producers is the extension programs offered by the organized structures in which they are involved.

Keywords: Agricultural extension, extension approaches, agricultural cooperatives, cooperative awareness, cooperative education.

2019, 101 pages,

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÇİZELGE DİZİNİ	v
ŞEKİL DİZİNİ	vii
KISALTMALAR	viii
ÖNSÖZ	ix
1.GİRİŞ VE GENEL BİLGİLER.....	1
1.1.Giriş.....	1
1.1.1.Araştırmanın önemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.1.2.Araştırmanın amacı	2
1.1.3.Araştırmanın kapsamı	2
1.2.Edirne İli ve Lalapaşa İlçesinin Tarımsal Yapısı.....	3
1.2.1. Edirne İlinin tarımsal yapısı.....	3
1.2.1.1. İlin biyofiziksel ve agro ekolojik özellikleri.....	3
1.2.1.2.Arazi dağılımı	4
1.2.1.3.Nüfus.....	5
1.2.1.4. Tarım işletmeler yapısı ve üretim sistemi.....	5
1.2.1.5. Tarım alanları	6
1.2.1.6. Hayvansal üretim	7
1.2.1.6.1. Büyükbaş hayvan varlığı.....	7
1.2.1.6.2.Küçükbaş hayvan varlığı.....	8
1.2.1.6.3. Kanatlı hayvan varlığı.....	9
1.3. Edirne İlinde tarım kooperatifleri	9
1.4. Lalapaşa İlçesinin Tarımsal Yapısı	12
1.4.1. Coğrafi konum	12
1.4.2. Tarımsal yapı	13
1.4.2.1. Tarım arazisi	13
1.4.2.2. Tarımsal üretim.....	14
1.4.2.3. Hayvansal üretim ve arıcılık	14
1.4.2.4. Hayvan varlığı.....	15
1.4.2.5. Lalapaşa İlçesi ve köylerinde tarımsal alanların durumu	16
1.4.2.6. Lalapaşa İlçesi ve Köylerinde üretimi en çok yapılan ürünlerin üretim miktarları	17
2.LİTERATÜR TARAMASI	19
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	26
3.1. Materyal.....	26
3.2. Yöntem	28
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	29
4.1. Üretici Özellikleri.....	29

4.1.1. Yaş	29
4.1.2.Eğitim.....	30
4.1.3. İletişim özellikleri	31
4.1.4. Bilgisayar ve cep telefonu kullanımı	34
4.2. Lalapaşa İlçesinde Tarım Kooperatiflerinde Yayım Yaklaşımları.....	36
4.2.1.Geleneksel tarımsal yayım yaklaşımı	36
4.2.1.2. Geleneksel tarımsal yayım yaklaşımına göre üreticilerin ihtiyaç duyduğu tarımsal yayım konuları	40
4.2.2. Eğitim ve ziyaret yaklaşımı	41
4.2.3. Ürün geliştirme ve üretim yaklaşımı.....	43
4.2.3.1. Tarım kooperatiflerinden alınan tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri sonrası faaliyetlerin değerlendirilmesi	44
4.2.4. Katılımcı (problem çözücü) yaklaşımlar:	46
4.2.5. Proje yaklaşımı.....	48
4.2.6. Çiftçilik sistemleri araştırması ve yayım yaklaşımı:.....	49
4.2.6.1. Kooperatiflerin araştırma birliği hakkındaki görüşleri	50
4.2.7 Maliyeti paylaşım yaklaşımı:	51
4.2.8. Kurumsallaştırılmış yayım yaklaşımı:	54
4.3. Lalapaşa İlçesinde Tarım Kooperatiflerince Verilen Eğitim Çeşitleri	54
4.3.1. Mevzuat eğitimi	58
4.3.2. Teknik eğitim	61
4.3.3.Mesleki eğitim	63
4.3.4.Sosyal ve kültürel eğitim	64
4.4. Kooperatifçilik Eğitimi ve Dünya.....	65
4.5. Kooperatifçilik Eğitimi ve Türkiye	71
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
6. KAYNAKLAR	75
7. ÖZGEÇMİŞ.....	89

ÇİZELGE DİZİNİ

Çizelge 1.1. Edirne İli'nin arazi varlığı.....	4
Çizelge 1.2. Tarım arazilerinin sulanma durumu.....	4
Çizelge 1.3. Edirne İli nüfusunun cinsiyete göre dağılımı.....	5
Çizelge 1.4. Edirne İli ekim şablonu.....	6
Çizelge 1.5. İlde yetiştiriciliği yapılan başlıca ürünler.....	7
Çizelge 1.6. Büyükbaş hayvan varlığı.....	8
Çizelge 1.7. Küçükbaş hayvan varlığı.....	8
Çizelge 1.8. Kanatlı hayvan sayıları toplamı.....	9
Çizelge 1.9. Edirne İli ve İlçelerinin kooperatif ortaklık mevcudu.....	10
Çizelge 1.10. Tarım kooperatifi ortaklarının kimi özellikleri.....	11
Çizelge 1.11. Lalapaşa İlçesi tarım arazisi.....	13
Çizelge 1.12. Lalapaşa İlçesi'nde yetiştirilen başlıca bitkisel ürünler.....	14
Çizelge 1.13. Lalapaşa İlçesi'nde yetiştiriciliği yapılan başlıca hayvan sayıları ve işletmeleri.....	14
Çizelge 1.14. Lalapaşa İlçesi ve Köylerindeki hayvan varlığı.....	15
Çizelge 1.15. Lalapaşa İlçesi ve Köylerinde tarımsal alanların durumu.....	16
Çizelge 1.16. Lalapaşa İlçesi ve Köylerinde üretimi en çok yapılan ürünlerin üretim miktarları.....	17
Çizelge 2.1. Araştırma kapsamına alınan işletme sayısı.....	27
Çizelge 3.1. Üreticilerin yaş aralığı dağılımı (%).....	29
Çizelge 3.2. Üreticilerin eğitim düzeyi dağılımı (n=156).....	29
Çizelge 3.3. Tarım ile ilgili kuruluşlarla iletişim durumu (n=156).....	33
Çizelge 3.4. Sesli ve görsel iletişim (n=156).....	36
Çizelge 3.5. Toplantı konularına göre Lalapaşa'da geleneksel tarımsal yayım yaklaşımları...38	
Çizelge 3.6. Üreticinin ihtiyacına göre geleneksel tarımsal yayım yaklaşım konuları.....	41
Çizelge 3.7. Tarım kooperatiflerinden yayım hizmetleri alma konuları.....	43
Çizelge 3.8. Tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri sonrası faaliyetlerin değerlendirilmesi.....	45
Çizelge 3.9. Kooperatiflerin araştırma birliği hakkındaki görüşleri.....	50
Çizelge 3.10. Lalapaşa'daki tarım kooperatiflerince 2011-2017 yılları arası verilen eğitim konularının eğitim çeşitlerine göre dağılımı.....	58
Çizelge 3.11. Lalapaşa Kooperatiflerinde mevzuat eğitimi.....	60
Çizelge 3.12. Tarım kooperatifi çalışanlarının mevzuatı bilme oranı (%).....	60
Çizelge 3.13. Lalapaşa Kooperatiflerinde ortaklarına verilen teknik eğitim.....	62
Çizelge 3.14. Lalapaşa Kooperatiflerinde kooperatif çalışanlarına ve müdürlerine 2011-2017 yılları arasında verilen teknik eğitim.....	63

Çizelge 3.15. Lalapaşa Kooperatiflerinde kooperatif çalışanlarına ve müdürlerine 2011-2017 yılları arasında verilen mesleki eğitim.....64

ŞEKİL DİZİNİ

Şekil 1.1. Nüfusun yıllara göre dağılımı.....	5
Şekil 1.2. Lalapaşa'nın Coğrafi Konumu	13

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ANDA	: Ulusal Tarımsal Kalkınma Derneği
Ar-G	: Araştırma- Geliştirme
BM	: Birleşmiş Milletler
BOERENBOND	: Belgian Farmers' Union
CICA	: Confederation International du Credit Agricole)
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
DSİ	: Devlet Su İşleri
FAO	: Food and Agriculture Organization of the United Nations
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ICA	: International Cooperative Alliance
ICWE	: International Cooperative Women's Guild
IFAP	: International Federation of Agricultural Producers
IFYC	: International Federation of Young Cooperators
ILO	: International Labour Organisation ion
IRU	: Ulusal Tarımsal Danışmanlık Servisi
SCAF	: Slovenya Ziraat ve Orman Odası
TASM-AB	: Türkiye Bölgesel Tarım Sektör Modeli
TBA	: Tarımsal Bilgi Ağı
TBS	: Tarım Bilgi Sistemi
TD	: Tarımsal Danışmanlık
TKEV	: Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı
TTTKB	: Taylan Tarım ve Tarım Kooperatifleri Bankası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TYUAP	: Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu

ÖNSÖZ

İnsanların yaşamına anlam katabilmesi için bir amacının her daim olması gerektiğine inanıyorum. Benim gayemde ülkeme hizmet edebilmek ve ülkeme katma değer sağlayabilecek bir fikri ortaya koyabilmektir. Çalıştığım bölgeyi iyi tanıyan bir tarım ekonomisti olarak ancak tarımsal yayım aracılığıyla üretici sıkıntılarının analiz edilip; sorunlarına çözüm bulunabileceğine inanmaktayım. Bu amaçlarla; oldukça iki önemli unsur olan tarımsal yayım ve tarım kooperatifleri arasında bir bağ kurabilmek ve ülkemiz ekonomisine katkı sağlayabilecek bir fikri ortaya koyabilmek gayesinde tezimi sürdürdüm. Bu amaca ulaşabilmek adına doktora sürecinde benden hiçbir yardımı esirgemeyen Çok Sevgili Prof. Dr. Aydın Gürel Hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalıştığım kurum olan Lalapaşa Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü mesai arkadaşlarıma, Lalapaşa Sürekli Öğrenme Müdürlüğüne, Lalapaşa Tarım Kredi Kooperatifi, Lalapaşa Tarım Satış Kooperatifi, Lalapaşa Pancar Ekicileri Kooperatifi Tarım Satış Mağazası, Lalapaşa ve köylerinde bulunan köy kalkınma kooperatifi müdürleri, çalışanları ve ortaklarına, Lalapaşa'da ki tüm üreticilerimize de benden yardımlarını esirgemedikleri için çok teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında sabırla beni dinleyip, moral verdiği için, her zaman yanımda olan dostum Gülcan Türk'e de çok teşekkür ederim.

Bilginin paylaşıldıkça çoğaldığına inanan ve akademik manada hiçbir kaynağı benden esirgemeyen Prof. Dr. Yaşar Aktaş Hocam, Dr. Hayati Başaran, Prof. Dr. Tayfun ÖZKAYA, Dr. Muaffak Sarıoğlu, Dr. Can ÖZCAN, Vedat Yazıcı'ya da çok teşekkür ederim.

Bir fikri ortaya koyabilmek, tohumun toprağa ilk düşmesi, çimlenip kök salabilmesi kadar zor ve heyecan vericidir. Zaman almasının yanı sıra; sürekli öğrenilmesi gereken bir dizi süreçleri bünyesinde barındırır. Bu süreçte sabır, biraz şans, bilim, mantıksal çerçeve, bilgi birikimi, entelektüel bakış açısı oldukça önemlidir. En tabiiyetinde tüm bunları yapabilmek adına gereken fedakarlık sürecin oldukça önemli bir parçasını oluşturur. Oğlum Doruk Kağan IRMAK, Kızım Derin IRMAK ve eşim Hakan IRMAK'a da göstermiş oldukları fedakarlıktan ötürü çok teşekkür ederim.

Bugünlere kadar gelmemde emeği çok fazla olan sevgili annem Hülya EYOL, babam Uğur EYOL, kardeşim Emrah EYOL ve ananeme de sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ağustos 2019

Ebru IRMAK
Ziraat Yüksek Mühendisi

1.GİRİŞ VE GENEL BİLGİLER

1.1.Giriş

Çok farklı sektörlerde hizmet veren kooperatifçilik düşüncesi tarım, üretim, eğitim, tüketim gibi faaliyet konusu her ne olursa olsun; felsefesi birlik ve dayanışma içerisinde sorunlara ortak bir çözüm yolu bulmak ve bu yolda iktisadi bir teşekkül ortaya koyabilmektir.

Özellikle AB Ülkelerinde kooperatifçilik oldukça gelişmiştir. Yapısal sorunlarını tamamlayan, dikey ve yatay büyümelerini rasyonelleştiren kooperatifin başarısı tartışılmaz. Lakin göz ardı edilmemesi gereken bir diğer hususta bu ülkelerde kooperatifçilik bilincinin varlığıdır. Bu bilinç, eğitim yoluyla kazanılmıştır.

Tarım sektöründe oldukça gelişme kaydeden kooperatiflerde, tarımsal yayım kooperatifler üzerinden sağlanmaktadır. Bu sayede kırsal kalkınmanın sağlanması gerçekleştirilmekte, kooperatiflerin hizmeti ve üretici tarafından memnuniyeti sağlanmaktadır hem de üreticilerin sosyal refah seviyesine ulaşması sağlanmaktadır.

Yayım yaklaşımları, üreticilere doğru bilginin nasıl ve ne şekilde anlatılması gerektiğini irdeleyen felsefedir. Tarım kesimiyle uğraşan üreticilerin belirli bir yaş seviyesinde olması (50 yaş ve üstü), eğitim seviyelerinin düşük olması, tarımda risk ve belirsizliğin fazlalığı gibi nedenler üreticilerin tarımda meydana gelen yeni çeşit, teknoloji, yeniliklerin benimsenmesini engelleyici faktörlerdir. Bu engellerin aşılması da tarımsal yayımcının alanında uzmanlaşmış, sadece teoride değil pratikte de uygulanmış güncel bilgi birikimi gerektirmektedir. Bu bilgiler özellikle Türkiye gibi bölgelerarası gelişmişlik, iklim, coğrafya, bitki deseni gibi farklılıkları barındıran ülkeler için kaçınılmazdır.

1.1.1.Araştırmanın önemi

Türkiye’de tarımsal yayım ağırlıklı olarak Tarım ve Orman Bakanlığı, ziraat odaları, araştırma enstitüsü, üniversiteler, birlikler, bayi, özel danışmanlık şirketleri, kooperatifler gibi çok farklı kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmaktadır.

Çeşitli tarım kooperatifleri mevzuatında ortaklarına eğitim ve yayım hizmeti vermek, refah seviyelerini arttırıcı tedbirler almak, teknik gezilerde bulunmak gibi maddeler yer

almaktadır. Mevzuatın bu maddelerinin, üretici ortaklarına nasıl aktarıldığı konusu veya aktarılıp aktarılmadığı hususu konunun önemini arz etmektedir.

Ayrıca; araştırma yerel bir alan ile sınırlandırılmasına rağmen konunun önemi bakımından tüm ülkeyi kapsamaktadır. Üreticilerin eğitilmesi gerekliliği ve bunun tarım kooperatifleri aracılığıyla yapılması gerektiği her daim güncel bir konudur. Teknolojinin ve tarımda kullanılan yeni çeşit, metot, yöntemlerin sürekli değişkenliği, üretimin biyolojik unsurlara dayanması, ar-ge faaliyetlerinde meydana gelen gelişmeler, değişen iklim-toprak-su dengesi gibi nedenler bu sürekliliği her daim canlı kılmaktadır.

Tarım kooperatiflerinden ortakların satın aldığı ilaç, gübre, sertifikalı tohum gibi girdileri ortaklar kullanmadan önce bölgede denenmiş mi, verim ve kalite unsurları nasıl, bölge topraklarına ve iklimine uygun mu gibi sorularına cevap aramaktadırlar. Tarım üreticilerin geçim kaynağı olduğu kadar, ülke ekonomisinin de önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu da çok ciddi manada ele alınması gereken teknik ve bilimsel bir konudur.

1.1.2.Araştırmanın amacı

Bu araştırma ile Edirne İli Lalapaşa İlçesinde mevcut tarım kooperatiflerinin ortaklarına yani üreticilere verdikleri yayım hizmetleri yayım yaklaşımları ana başlıkları altında irdelenmiştir. Böylece yayım hizmetinde var olan eksiklikler saptanmış ve çözüm yolları aranmıştır.

1.1.3.Araştırmanın kapsamı

Araştırma Edirne İli Lalapaşa İlçesi ve köylerinde tarım kooperatiflerine ortak 156 kişi ile sınırlandırılmıştır. Lalapaşa 27 köy ve merkez ilçeden oluşmaktadır. Bu 27 köyden 2 tanesi (Ömeroba ve Süleymandanişment Köyleri) tarım kredi kooperatiflerinde Süloğlu İlçesine kayıtlıdır. Bu sebepten araştırma kapsamından çıkartılmışlardır. Geri kalan 25 köy ve merkez ilçede tarım bilgi sistemi 2017 yılı kayıtlarının % 10' u alınarak örnek hacmi oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında Lalapaşa'da faaliyetini sürdürmekte olan 680 Sayılı Lalapaşa Tarım Kredi Kooperatifi, SS. Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi, köy kalkınma kooperatifleri, Lalapaşa Pancar Satış Mağazası ve sulama kooperatifleri yer almaktadır.

1.2.Edirne İli ve Lalapaşa İlçesinin Tarımsal Yapısı

Bu bölümde Edirne İli ve Lalapaşa İlçesi'nin tarımının yapısal göstergeleri ve üretim rakamları irdelenmiştir.

1.2.1. Edirne İlinin tarımsal yapısı

Edirne'nin ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayanmaktadır. Faal nüfusun %73'ü tarım, balıkçılık, avcılık ve ormancılıkla uğraşmaktadır. Gayri safi hasılanın % 42'si tarımdan gelir elde etmektedir. Sanayi hızla gelişmektedir. Avrupa'yı Ortadoğu'ya, Anadolu ve İstanbul'a bağlayan transit yol buradan geçmektedir (Anonim 2018a).

1.2.1.1. İlin biyofiziksel ve agro ekolojik özellikleri

Biyofiziksel ve sosyo-ekonomik koşullar bakımından Edirne İli tekdüze bir yapıya sahip olmayıp; önemli farklılıklar göstermektedir. Bu durum göz önüne alınarak; il agro ekolojik alt bölgelere ayrılmıştır.

Agro ekolojik bilgilendirme, iklim, arazi formu, toprak yapısı, verim, arazinin çevresel özellikleri, sosyo ekonomik yapı gibi, benzer özelliklere sahip alt alanlarına ilin bölünmesini ifade eder. Bu durum dikkate alınarak Edirne İli 4 alt bölgeye ayrılmıştır.

Lalapaşa ve Süloğlu İlçeleri; bu alt bölge ilin yıllık yağış ortalamasının oldukça altındadır (314,1 mm). Arazi varlığının % 25'i çayır- mera alanı olup; diğer alt bölgelere oranla oldukça yüksektir. Bu alt bölgede sulu tarım yok denecek kadar azdır (örnek: çeltik ekim alanı hiç yoktur). Istranca dağlarının uzantısı bu bölgededir, yüksek platolar mevcuttur (1.Alt Bölge).

Merkez, Havsa ve Uzunköprü İlçeleri; bu alt bölgenin tamamına yakını ovalık verimli topraklara sahiptir. Sulu tarım yapılmaktadır, özellikle sebzeçilik ve meyvecilik bu alt bölgede yaygındır (Örnek: çeltik üretiminin % 26,2'si bu alt bölgededir). Ergene ve Meriç Irmakları bu alt bölgede önemli bir alan kaplamaktadır (2.Alt Bölge).

İpsala ve Meriç İlçeleri; bu alt bölge oldukça verimli toprakları içeren ovalık bir yapıya sahiptir. Sulu tarım oldukça gelişmiştir. Bu bölgedeki çeltik üretiminin de % 35'e yakın bir kısmını oluşturmaktadır. DSİ'nin bu bölgede önemli sulama projeleri mevcuttur. (3.Alt Bölge).

Enez ve Keşan İlçeleri; bu alt bölgenin en önemli ayırt edici özelliği, alt bölgede yer alan Her iki ilçenin de Ege Denizi'ne kıyısı olmasıdır. Ayrıca arazi varlığının % 40,1'i ormanlık alandır. Bu alt bölgelerde sebzeçilikte oldukça iyi durumdadır (4.Bölge) (Anonim 2018d).

1.2.1.2.Arazi dağılımı

İl Tarım ve Orman Müdürlüğünün 2018 yılı raporuna göre Edirne'nin tarımsal yapısı aşağıdaki gibi özetlenebilir (Anonim 2018b).

Edirne İli'nin toplam yüzölçümü 609.791 hektardır. Bu alanın yaklaşık 370.948 hektarı tarım arazisi, 106.939 hektarı orman arazisi, 57.388 hektarı çayır-mera arazisidir. Tarım dışı alan ise, 74.516 ha kadardır.

Çizelge 1.1. Edirne İli'nin arazi varlığı

Tarım arazisi (hektar)	370.948
Orman arazisi (hektar)	106.939
Çayır-mera arazisi (hektar)	57.388
Tarım dışı alan (hektar)	74.516
Toplam arazi varlığı (hektar)	609.791

Kaynak: Anonim (2018a)

Yüzölçümünün % 18'i orman ve fundalıklarla kaplı ise de Edirne orman bakımından zengin sayılmamaktadır. 106.939 ha orman sahasının 20.000 hektarı koruluktur. Her sene bu ormanlardan 25.000 m³ sanayi odunu ile 20.000 m³ yakacak odun elde edilmektedir (Anonim 2018ç).

Çizelge 1. 2. Tarım arazilerinin sulanma durumu

Tarım Alanı	Alan (ha)	Oranı (%)
Kuru Alan	270.948	73,0
Sulanan Alan	100.000	27,0
Toplam	370.948	100,0

Kaynak: Anonim (2018a)

İşlenen tarım alanlarının %73'üne karşılık gelen 270.948 hektar alanda kuru koşullarda tarım yapılmaktadır.

1.2.1.3.Nüfus

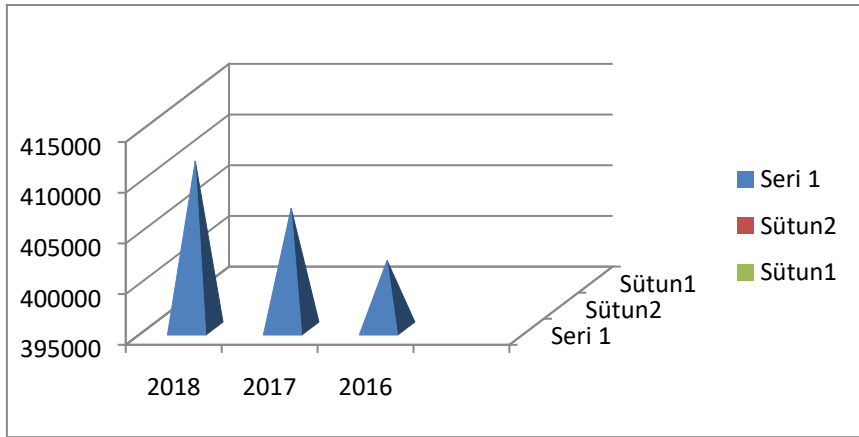
Nüfus kelimesi, bir ülkede, bir bölgede, belirli bir zamanda yaşayanların oluşturduğu toplam sayıyı ifade etmektedir. Ülkemiz nüfusu her yıl genellikle ocak ayı itibariyle Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanmaktadır.

Çizelge 1. 3. Edirne İli nüfusunun cinsiyete göre dağılımı

Yıl	Toplam Nüfus	Erkek nüfusu (kişi)	(%) Oran	Kadın nüfusu (kişi)	(%) Oran
2018	411.528	209.390	50,9	202.138	49,1
2017	406.855	206.342	50,7	200.513	49,3
2016	401.701	203.738	50,7	197.963	49,3

Kaynak: TÜİK (2019a), Anonim (2018f)

2018 yılı TÜİK verilerine göre Edirne İli'nin nüfusu 411.528 kişidir. Bu nüfus, 209.390 erkek ve 202.138 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise % 50.88 erkek, % 49.12 kadındır. Yüzölçümü 6.119 km² olan Edirne İli'nde kilometrekareye 67 insan düşmektedir. Bir başka deyişle Edirne nüfus yoğunluğu 67/ km²'dir .

Şekil 1.1. Nüfusun yıllara göre dağılımı

Kaynak (Anonim 2019b)

Edirne İli bir önceki yıla göre % 1,15 oranında yani 4.673 kişi olarak artış göstermektedir.

1.2.1.4. Tarım işletmeler yapısı ve üretim sistemi

İl genelinde tarımsal işletmeler, hayvancılık işletmeleri, yumurta üreten ticari işletmeler, arıcılık işletmeleri, su ürünleri ve deniz ürünleri işletmeciliği yapılmaktadır. 2017

yılı Tarım ve Orman İl Müdürlüğü raporlarına göre; 2.132.491 kişinin tarımsal işletme kaydı olup, 148.702.081 dekar alanda çiftçilik faaliyeti yapmaktadırlar.

Edirne’de çeşitli tarım ürünleri yetiştirilmektedir. Ovaları çok bereketlidir. Tarla tarımı çok gelişmiştir. Tahılda buğday, sanayi ürünlerinde şeker pancarı ve ayçiçeği ön sırayı almaktadır. Meyvecilikte kavun, karpuz yetiştiriciliği ve bağcılık ileridir. Son 10 senede tarım ürünleri bir kat daha artmıştır. Buğday, pirinç, ayçiçeği, şekerpancarı, fasulye, susam, kolza, domates, patlıcan, pırasa ve lahana ilde yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Meyve olarak kavun, üzüm, karpuz, elma, armut, erik, kızılıçık ve badem önemli yer tutmaktadır (Anonim 2018d).

Çizelge 1. 4. Edirne İli ekim şablonu

Ekili Alan	Dekar	% Oran
1-Tarla Bitkileri		
-Tahıllar	1.996.545	53.82
-Baklagiller	3.208	0.09
Endüstri ve Yağ Bitkileri		
-Endüstri Bitkileri	11.763	0.32
-Yağ Bitkileri	1.010.410	27.24
-Yumrulu Bitkiler	315	0.008
-Yem Bitkileri	116.640	3.14
2-Meyveler /Ağaç Ürünleri	32.880	0.88
3-Bağ	19.055	0.51
4-Sebzeler	45.589	1.23
5-Zeytinlikler	-	-
6-Boş Alan	473.075	12.762
7-Toplam Ekilebilir Arazi	3.709.480	100

Kaynak: Anonim (2018a)

1.2.1.5. Tarım alanları

Edirne İl’inin merkez ilçe ile beraber 10 ilçesi bulunmakta olup; yetiştirilen ürünler bazında düşünüldüğünde benzer ürünlerin yetiştiriciliğinin yapıldığı görülmektedir. Üreticiliği yapılan en fazla ürün tahıllar grubu ve yağlı tohumlu bitkilerdir. Ayrıca meyve olarak ilçelerin hepsinde ceviz, badem, elma, armut, kiraz, sofralık üzüm yetiştirilmektedir. Yetiştiriciliği yapılan sebzeler ise, karpuz, kavun, biber, patlıcan, ıspanak ve taze fasulyedir.

İlde ekim alanlarının önemli bir bölümünü (% 53,0) tahıla ayrılmaktadır. Tahıl alanlarının yarıdan fazlasını buğday ekimi oluşturmaktadır. Ekiliş alanı bakımından 2. Sırayı ayçiçeği almaktadır. Onu çeltik ve silajlık mısır izlemektedir.

Çizelge 1.5. İlde yetiştiriciliği yapılan başlıca ürünler

Ürünler	Ekim Alanı (da)
Buğday	1.442.775
Çeltik	467.304
Arpa	61.404
Mısır (dane)	18.807
Tritikale	6.255
Nohut	1.201
Kuru fasulye	2007
Şeker pancarı	5.463
Süpürge otu	6.300
Ayçiçek	988.286
Kolza	22.124
Patates	315
Macar fiği	16.110
Mısır (silaj)	84.280
Yonca (yeşil ot)	16.250
Meyveler (ceviz, badem, elma, armut, kiraz)	32.880
Bağ	19.055
Sebzeler (karpuz, kavun, domates, biber, patlıcan, ıspanak, taze fasulye, bamya, soğan, hıyar, marul, lahana, kabak)	45.589

Kaynak: Anonim (2018a)

1.2.1.6. Hayvansal üretim

Edirne İl'inde çayır ve meraların gittikçe azalmasına rağmen hayvan potansiyeli yüksek olmaktadır. Koyun, kıl keçisi, sığır ve manda besiciliği yapılmaktadır. Koyun ırkının çoğu kıvırcıktır.

1.2.1.6.1. Büyükbaş hayvan varlığı

Türkiye toplam büyükbaş hayvan varlığı 2018 yılı TÜİK verilerine göre 17,2 milyon adettir. Edirne İli 146.603 adet büyükbaş hayvan varlığı ile Türkiye'nin büyük baş hayvan varlığının % 8,52'sini karşılamaktadır.

Çizelge 1.6. Büyükbaş hayvan varlığı

İlçesi	Büyükbaş (adet)	(%) Oran
Merkez	18.771	12,8
Enez	13.740	9,4
Havsa	18.391	12,5
İpsala	24.494	16,7
Keşan	23.170	15,8
Lalapaşa	13.900	9,5
Meriç	5.500	3,8
Süloğlu	10.000	6,8
Uzunköprü	18.637	12,7
Toplam	146.603	100,0

Kaynak Anonim (2018a)

Edirne İli Türkiye'nin diğer illerine nazaran geçiminin büyük bir kısmını tarımsal faaliyet ile kazanmaktadır. Bu nedenle çizelgeden de görüleceği üzere ilin hayvansal varlığının ilçelere göre dağılımı düzenli sayılabilir. Oransal olarak büyükbaş hayvan sayısı en fazla olan ilçe İpsala (% 16,7) ve en az olan ilçesi ise Meriç (%3,8)'dir.

1.2.1.6.2.Küçükbaş hayvan varlığı

Türkiye toplam küçükbaş hayvan varlığı 2018 yılı TÜİK verilerine göre 46,1 milyon adettir. Edirne İli 331.173 adet küçükbaş hayvan varlığı ile Türkiye'nin küçükbaş hayvan varlığının % 7,18'ini karşılamaktadır.

Çizelge 1.7. Küçükbaş hayvan varlığı

İlçesi	Küçükbaş (adet)	% Oran
Merkez	33.050	10,1
Enez	44.000	13,3
Havsa	27.198	8,2
İpsala	38.460	11,6
Keşan	70.000	21,1
Lalapaşa	21.000	6,3
Meriç	22.500	6,8
Süloğlu	20.000	6,0
Uzunköprü	54.965	16,6
Toplam	331.173	100,0

Kaynak: Anonim (2018a)

Edirne İli küçükbaş hayvan varlığı oransal olarak en fazla olan ilçe Keşan (% 21,1) ve en az olan ilçesi Süloğlu (% 6,0)'dur.

1.2.1.6.3. Kanatlı hayvan varlığı

2018 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye et tavuğu sayısı 229.507.000 adet ve yumurta tavuğu sayısı 124.055.000 adettir. Hindi varlığı ise; 4.043.000 adettir. Kanatlı hayvan grubundan Edirne İli tavuk varlığıyla Türkiye'ninki oransal olarak kıyaslandığında; Edirne İli % 0,05 tavuk adedini; % 0,13 ile de hindi adedini oluşturmaktadır.

Çizelge 1.8. Kanatlı hayvan sayıları toplamı

İlçesi	Kanatlı Hayvan Türleri					Diğer
	Tavuk	Hindi	Ördek	Kaz	Güvercin	
Merkez	21.272	316	3.284	408	1.912	50
Enez	8.552	44	904	239	200	60
Havsa	19.652	410	1.729	1.434	200	60
İpsala	21.369	475	2.899	1.477	250	100
Keşan	33.244	693	2.079	1.225	1.250	200
Lalapaşa	9.783	375	418	248	1.190	20
Meriç	19.686	1.457	1.255	916	452	120
Süloğlu	13.198	395	758	269	625	50
Uzunköprü	44.818	1.092	5.348	1.197	3.743	100
TOPLAM	191.544	5.257	18.674	7.413	13.517	760

Kaynak: Anonim (2018a)

Edirne ilinde kanatlı yetiştiriciliği daha çok küçük aile işletmeciliği tarzında yapılmaktadır.

1.3. Edirne İlinde tarım kooperatifleri

Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Türkiye'de; 2018 yılı itibarıyla 84.200 faal kooperatif, 8.109.225 kooperatif ortağı, 598 birlik ve 13 merkez birliği bulunmaktadır (<http://koop.gtb.gov.tr/yayinlar>). Kayıtlı kooperatiflerin 12.990 adedi tarımsal amaçlı faaliyette bulunmakta olup, bu kooperatiflerin 3.890.478 ortağı bulunmaktadır. Tarımsal amaçlı kooperatifler 126 birlik ve 7 merkez birliği altında üst örgütlenmelerini gerçekleştirmişlerdir.

Çizelge 1.9. Edirne İli ve İlçelerinin kooperatif ortaklık mevcudu

Kooperatif Türleri	Kooperatif Sayısı (adet)	Ortak Sayısı (kişi)
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	191	23.919
Tarım Kredi Kooperatifi	28	16.804
Tarım Satış Kooperatifi (TRAKYABİRLİK)	9	13.714
Sulama Kooperatifi	64	9.161
Pancar Ekicileri Kooperatifi	1	----
Su Ürünleri Kooperatifleri	5	358
Tarımsal Amaçlı Kooperatifler	298	63.956
Diğer Amaçlı Kooperatifler	429	21.135
İl Geneli	727	85.091
Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerin Payı (%)	40,90	75,06

Kaynak: Anonim (2018a)

Edirne’de 2017 yılı verilerine göre; 727 kooperatif ve 85.091 kooperatif ortağı bulunmaktadır. Edirne’de kayıtlı kooperatiflerin 297’si tarımsal amaçlı faaliyette bulunmakta olup, tarımsal amaçlı kooperatiflerin ortak sayısı 63.956 kişidir.

Edirne’de 191 adet tarımsal kalkınma kooperatifi, 64 adet sulama kooperatifi, 28 adet tarım kredi kooperatifi, 9 adet tarım satış kooperatifi ve 5 adet su ürünleri kooperatifi bulunduğu görülmektedir. Ayrıca Kırklareli merkezli Alpulu Pancar Ekicileri Kooperatifinin Edirne’de faaliyetleri ve ortakları bulunmaktadır. Tarımsal amaçlı kooperatiflerin ortak sayısı toplamı 63.956 kişi olup, kooperatif türlerine göre ortak sayılarında ilk sırayı 23.919 kişi ile tarımsal kalkınma kooperatifleri almaktadır. Sırasıyla tarım kredi kooperatiflerinin 16.804, tarım satış kooperatiflerinin 13.714, sulama kooperatiflerinin 9.161 ve su ürünleri kooperatiflerinin 358 kayıtlı ortağı bulunduğu görülmektedir.

Kooperatif ortağı özelliklerinin ilçelere göre görünümü (oransal dağılım (%))

Çizelge 1.10. Tarım kooperatifi ortaklarının kimi özellikleri

		Enez	Havsa	İpsala	Keşan	Lalapaşa	Meriç	Merkez	Süloğlu	Uzunköprü	Toplam
Yaş (yıl)	18-30	24,13	5,00	0,00	0,00	0,00	10,52	5,98	0,00	3,92	5,51
	31-50	44,82	51,16	42,62	28,00	40,35	55,26	43,80	30,00	45,09	42,34
	51+	31,05	43,84	57,38	72,00	59,65	34,21	50,02	70,00	50,99	52,13
	Ortalama	43,5	50,25	54,46	58,72	56,08	47,88	53,55	55,32	49,75	52,16
Öğrenim Durumu	Okuryazar	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,33	0,00	0,00	0,37
	İlkokul	27,5	40,90	60,66	78,00	68,42	23,60	48,33	67,74	49,01	51,57
	Ortaokul	31,03	22,06	13,11	6,00	12,28	36,84	16,66	10,00	23,52	19,06
	Lise	31,13	27,12	21,31	16,00	15,78	26,31	21,80	22,26	15,68	21,93
	Üniversite	10,34	9,92	4,92	0,00	3,52	13,15	9,88	0,00	11,79	7,06
Geçim Kaynağı	Çiftçi	68,98	77,32	100,00	90,00	91,22	76,31	76,66	100,00	96,08	86,29
	İşçi	6,89	13,45	0,00	2,00	0,00	10,52	3,33	0,00	0,00	4,02
	Esnaf	17,24	1,00	0,00	0,00	1,75	05,26	3,33	0,00	0,00	3,18
	Kamu Çalışanı	6,89	8,23	0,00	0,00	1,75	0,00	6,66	0,00	1,96	2,83
	Diğer	0,00	0,00	0,00	8,00	5,28	7,89	10,02	0,00	1,96	3,68
Ortaklık Durumu	Bir Ortaklık	17,24	41,00	40,98	28,00	3,50	13,15	43,33	16,66	33,33	26,35
	Birden Fazla Ortaklık	82,76	59,00	59,02	72,00	96,50	86,85	56,67	83,34	66,67	73,65
Ortaklık Süresi	Tarım Kredi.	13,54	18,90	16,33	12,72	11,78	18,36	18,73	18,66	15,35	15,75
	Tarım Satış	16,12	16,59	25,83		16,13	22,85	23,91	21,57	20,09	20,03
	Sulama	15,76	21,80	14,82	12,00	9,50	14,76	21,19	9,00		16,82
	Pancar Ekicileri		19,30	14,00	10,20	9,89		21,80	22,66	15,69	16,22
	Su Ürünleri	8,58		10,50	14,00						11,03
	Tarımsal Kalkınma	14,23	23,41	16,32	13,33	11,13	15,61	14,45	18,66	7,00	15,06

Kaynak: Başaran ve İrmak (2018)

Başaran ve Irmak (2018) tarafından bildirildiğine göre; kooperatif ortaklık durumunun ilçelere göre dağılımı incelendiğinde birden fazla kooperatife ortak olma oranı Lalapaşa'da % 96,5, Meriç'te % 86,9, Süloğlu'nda % 83,3, Enez'de % 82,8 bulunmuştur.

1.4. Lalapaşa İlçesinin Tarımsal Yapısı

Bu bölümde Lalapaşa İlçesinin tarımının yapısal göstergeleri ve üretim rakamları irdelenmiştir.

1.4.1. Coğrafi konum

Lalapaşa, Edirne İlinin kuzey yarısındadır. Yıldız dağlarının güney ve Lalapaşa yaylasının kuzey kısımlarına ait bazı yerleri kaplar. İlçenin yüzölçümü 462.810 dekar, rakımı ise 72 metre olup, Edirne'ye olan uzaklığı 27 km'dir.

İlçenin kuzey bölümü tepeliktir. Tepelerin en yükseği, Muhittin Baba tepesidir. Burada 600 metre olan yükselti, güneye gidildikçe azalır. Lalapaşa Yaylası, Doğu Trakya Yontukdüzü denen aşınmış yaylanın bir kısmıdır. Bu Yontukdüzü ilçede, daha engebelidir. İlçenin ovası, Tunca Çayı vadi tabanındaki küçük düzlüktür. En geniş vadi de bu çaya aittir. İlçedeki vadilerin en uzununu, Lalapaşa Deresi'ni içerir. En büyük akarsuyu, kısa bir parçası ilçede olan Tunca Çayı'dır. En uzun akarsuyu ise, Lalapaşa, Sinanpaşa ve Hasanağa adlarıyla anılan deredir. Bu Tunca Çayının bir koludur. İlçenin büyük bölümü, Akdeniz ikliminin Trakya Geçit Tipi alanındadır. Bu iklim oldukça sert bir kara iklimidir. İlçenin kuzey doğu köşesi, Karadeniz ikliminin orman tipine ait alanda kalır. Kuru soğuğu daha az, yağışı daha çoktur. İlçe, yağış bakımından yarı nemlidir. Doğal bitki örtüsü kuru ormandır. Ormanın ortadan kalktığı yerlerde bozkır oluşmuştur. Bozkır tarla ve otlak olarak kullanılır.

Lalapaşa İlçesinin kuzeyinde ve batısında Bulgaristan, doğusunda Süloğlu İlçesi, güneyinde Merkez İlçe yer almaktadır.

Şekil 1. 2. Lalapaşa'nın Coğrafi Konumu

İlçede 27 köy muhtarlığı ve 1 mahalle muhtarlığı bulunmaktadır. 27 köy: Büyünlü, Çallidere, Çatma, Çömlekakpınar, Çömlekköy, Demirköy, Doğanköy, Dombay, Hacıdanışment, Hacılar, Hamzabeyli, Hanlıyenice, Hüseyinpınar, Kalkansöğüt, Kavaklı, Küçünlü, Ortakçı, Saksagan, Sarıdanışment, Sinanköy, Süleymandanışment, Taşlımüsellim, Tuğlalık, Ömeroba, Uzunbayır, Vaysal, Yünlüce Köyleridir. Mahalle muhtarlığı ise Lalapaşa Merkez Muhtarlığıdır.

1.4.2. Tarımsal yapı

1.4.2.1. Tarım arazisi

Lalapaşa İlçesinde arazi dağılımını yarısından fazla oranda (% 51,4) tarım arazisi olduğu görülmektedir. Tarım arazisinde çok yüksek oranda kuru tarım faaliyeti yapılmaktadır. Geri kalan arazi dağılımında orman alanlarının çok fazla olduğu (% 31,68) görülmektedir. Bunu çayır mera alanları izlemektedir.

Çizelge 1.11. Lalapaşa İlçesi tarım arazisi

Toplam Arazi Dağılımı	Alan (da)	Oran (%)
Tarım Alanı	237.889	51,40
- Kuru Tarım	234.889	
- Sulu Tarım	3.000	
Orman Alanı	146.630	31,68
Çayır Mera Arazisi	67.473	14,58
Tarım Dışı Alan	10.818	2,34
Toplam Arazi Varlığı	462.810	100,00

Kaynak: Anonim (2017a)

1.4.2.2. Tarımsal üretim

Lalapaşa İlçesinin tarımsal üretim yapısı aşağıdaki tabloda verilmiştir. Buğday ve ayçiçeği üretiminin ön planda olduğu dikkati çekmektedir.

Çizelge 1.12. Lalapaşa İlçesi'nde yetiştirilen başlıca bitkisel ürünler

Ürün Çeşidi	Ekiliş Alanı(da)	Ekilen Alan İçindeki % Payı	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Buğday (Ekmeklik)	128.548,81	54.10	34.194	266
Ayçiçeği (Yağlık)	79.818,66	33,56	14.607	183
Arpa	2.955,77	1.25	1.067	361
Silajlık mısır	2.726,49	1.16	12.758	4,68
Kolza (Kanola)	2.669,36	1.13	899	337
Ceviz	1.413,36	0.60	243	
Tritikale	1.267,61	0.54	489	386
Macar fiği	963,54	0.41	385.2	400
Arpa (Yemlik)	840,37	0.36	303.2	361
Yonca	593,85	0.25	1.897	3.2
Diğer	16.092	6.64	-	-

Kaynak: Anonim (2017a)

Veriler Çiftçi Kayıt Sistemi'nden alınmış olup toplam arazinin yaklaşık % 5'i tapu kaydı eksiklikleri nedeniyle sistemde bulunmamaktadır. Bitki desenine göre ekilişi yapılan ilk ürünler sırasıyla ekmeklik buğday, yağlık ayçiçeği, arpa, silajlık mısırdır.

1.4.2.3. Hayvansal üretim ve arıcılık

Lalapaşa İlçesinde büyükbaş hayvancılık yapan bir işletme ortalama olarak ahır başı 17 adet hayvanın yetiştiriciliğini yapmaktadır. Küçükbaş hayvan için bu sayı işletme başı 10 adet, arıcılık faaliyetinde ise 73 adet kovana tekabül etmektedir.

Çizelge 1.13. Lalapaşa İlçesi'nde yetiştiriciliği yapılan başlıca hayvan sayıları ve işletmeleri

Hayvan Çeşitleri, Hayvancılık İşletmeleri	Hayvan Sayısı (Baş/Adet)
Büyükbaş hayvan	16.115
Büyükbaş hayvan işletmesi	951
Koyun	26.335
Keçi	1.772
Küçükbaş hayvan işletmesi	426
Tek tırnaklı	50
Kanatlı	11.650
Arı İşletme Sayısı	32
Arı Sandık Sayısı	2.320

Kaynak: Anonim (2017a)

1.4.2.4. Hayvan varlığı

Çizelge 1.14. Lalapaşa İlçesi ve Köylerindeki hayvan varlığı

Köyler	Büyükbaş Hayvan Sayısı	Küçükbaş Hayvan Sayısı
Büyünlü	908	871
Çallıdere	152	1.783
Çatma	271	162
Çömlekakpınar	743	1.476
Çömlekköy	591	697
Demirköy	833	2.080
Doğanköy	421	851
Dombay	683	611
Hacıdanişment	1.469	2.881
Hacılar	163	833
Hamzabeyli	594	795
Hanlıyenice	532	1.376
Hüseyinpınar	98	190
Kalkansöğüt	180	800
Kavaklı	161	100
Küçünlü	551	1.441
Merkez	431	1.618
Ortakçı	754	1.270
Saksağan	7	470
Sarıdanişment	1.178	986
Sinanköy	528	333
Taşlımüsellim	519	1.254
Tuğlalık	274	580
Uzunbayır	459	195
Vaysal	1.287	3.753
Yünlüce	197	169
Toplam	13.984	27.575

Kaynak: Anonim (2017a)

Lalapaşa İlçesi köylerinde çiftçilik yapan çiftçilerden 2018 yılı tarım bilgi sistemi (TBS) kaydına göre en fazla üretici 156 kişi ile Hacıdanişment Köyü'ndedir. Nüfus ile hayvancılık faaliyeti köylerde doğru orantılıdır. Bu bağlamda büyükbaş hayvan varlığı ile (1.469 adet) küçükbaş hayvan varlığının (2.881 adet) en fazla olduğu köyün Hacıdanişment olması olağandır.

1.4.2.5. Lalapaşa İlçesi ve köylerinde tarımsal alanların durumu

Çizelge 1.15. Lalapaşa İlçesi ve Köylerinde tarımsal alanların durumu

Köy Adı	Tarla arazisi (da)	Bağ-Bahçe Arazisi (da)	Mera ve Diğer Alanlar (da)	Sulanabilir arazi (da)	Sulanabilir arazi payı (%)
Büyünlü	8.848	162	1.821	0	0
Çallidere	3.068	4	1.776	0	0
Çatma	6.199	14	1.483	75,88	1,22
Çömlekakpınar	15.239	76	3.732	417,078	0,44
Çömlekköy	7.405	0	606	773,559	10,4
Demirköy	13.160	82	4.887	491,205	3,70
Doğanköy	4.377	0	2.279	12,554	0,28
Dombay	6.082	33	3.160	1.281,994	20,96
Hacıdanişment	19.784	19	1.782	8,351	0,04
Hacılar	1.966	44	1.106	27,83	1,38
Hamzabeyli	7.248	66	1.902	127,316	1,74
Hanlıyenice	10.868	1	1.309	28,785	0,26
Hüseyinpınar	2.179	659	150	382,624	13,48
Kalkansöğüt	2.982	64	1	78,123	2,56
Kavaklı	5.345	3	841	162,269	3,03
Küçünlü	8.808	35	4.492	284,049	3,21
Merkez	13.682	22	5.924	275,596	2,01
Ortakçı	21.614	22	3.380	199.695	0,92
Saksağan	2.129	31	1.131	158.467	7,33
Sarıdanişment	9.991	39	5.919	57	0,56
Sinanköy	13.359	62	5.242	1.060,478	7,9
Taşlımüsellim	10.240	9	4.926	828,918	8,08
Tuğlalık	4.729	117	1.529	69,451	1,43
Uzunbayır	3.923	68	3.988	0	0
Vaysal	9.552	60	698	9,025	0,09
Yünlüce	3.596	0	196	39,219	1,09
Toplam	216.373	1.692	1.692	216.373	3,54 (ortalama)

Kaynak: Anonim (2017a)

Lalapaşa İlçesi ve köylerinde büyük oranda kuru koşullarda tarla tarımı yapılmaktadır. Son zamanlarda sulama kooperatiflerinin kurulması ve DSİ'nin yaptığı sulama göletleriyle birlikte Dombay ve Sinanköy üreticileri sulu tarıma kademeli olarak geçmektedirler. Tarla arazisi en fazla olan köyler ise sırasıyla Ortakçı, Hacıdanışment, Çömlekakpınar ve Sinanköy'dür.

1.4.2.6. Lalapaşa İlçesi ve Köylerinde üretimi en çok yapılan ürünlerin üretim miktarları

Kuru koşullarda tarımın ağırlıklı olarak yapıldığı Lalapaşa'da; yetiştiriciliği en fazla yapılan ürünler buğday, ayçiçeği ve son zamanlarda kanoladır.

Çizelge 1.16. Lalapaşa İlçesi ve Köylerinde üretimi en çok yapılan ürünlerin üretim miktarları

Köy Adı	Buğday (kg)	Ayçiçeği (kg)	Kanola (kg)
Büyünlü	2.220.598	446.681	-
Çallıdere	554.553	137.725	-
Çatma	510.116	120.847	-
Çömlekakpınar	4.136.120	984.566	478.019
Çömlekköy	1.718.044	408.072	122.565
Demirköy	3.808.795	812.984	129.537
Doğanköy	1.483.489	319.399	16.543
Dombay	1.991.390	406.885	30.176
Hacıdanışment	3.966.531	957.875	1.098
Hacılar	160.466	68.412	-
Hamzabeyli	1.765.717	406.552	108.719
Hanlıyenice	3.145.416	740.010	111.864
Hüseyinpınar	181.132	57.138	-
Kalkansöğüt	445.024	254.032	-
Kavaklı	939.465	370.338	21.877
Küçünlü	2.023.360	528.075	-
Merkez	1.573.299	657.694	-
Ortakçı	4.171.900	1.623.288	-
Saksağan	202.191	17.464	-
Sarıdanışment	2.434.933	830.850	-
Sinanköy	4.928.325	1.193.167	66.606
Taşlımüsellim	2.308.127	724.446	-
Tuğlalık	863.973	230.728	-
Uzunbayır	666.162	137.836	-
Vaysal	1.399.732	333.446	-
Yünlüce	748.363	162.424	-
Toplam	4.308.104.745	2.826.569.479	1.087.004

Kaynak: Anonim (2017a)

Ekim alanı ile üretim miktarı doğru orantılıdır. Bu bağlamda dekar başına en fazla tarla arazisi olan köyler; Ortakçı, Hacıdanişment, Çömlekakpınar ve Sinanköy'de buğday ve ayçiçeği üretim miktarı da en fazladır. Burada bölgedeki üreticilerin yıllardır buğday ve ayçiçeği tarımı yapmaları ve uzmanlaşmış olmaları da önemli bir etkidir.

Kanola bitkisi ise bölge çiftçisi için yeni bir üretim bitkisi olmasına rağmen karlı olduğu ve yetiştiriciliği buğday bitkisine benzediği için yaygınlaşmaktadır.

2.LİTERATÜR TARAMASI

Çakmak ve Kasnakoğlu (2001), “Tarım Sektöründe Türkiye ve Avrupa Birliği Etkileşimi: Türkiye'nin AB'ye Üyeliğinin Analizi” adlı çalışmasında 2005 yılında Türkiye AB'ye üye olsaydı tarım nasıl etkilenirdi? Sorusuna cevap aramıştır. Hayvancılık ve bitkisel üretim olarak iki ayrı kategoride ve alt bölgelere ayrılarak bölgesel ve ulusal bazda yapılan matematik hesaplamalarıyla; Türkiye Bölgesel Tarım Sektör Modeli (TASM-AB) çalışmada kullanılan model yaklaşımı olmuştur. 1996 yılında yapılan değişiklikler üretici örgütlerinin revize edilmesini teşvik ettiği ve üretici miktarı, kalite, kontrol ve işleme desteği gibi sorumlulukların üretici örgütlerine devredeceği vurgulanmıştır. Modelde olası AB üyeliğinde tüketiciler için fiyat bazında avantaj sağlandığı söz konusu olsa da hayvancılık sektöründe % 40 ve bitkisel üretimde % 17'lere dayanan bir daralmanın olacağı vurgulanmıştır.

Akkaya'nın 2002 yılında “Türkiye ve Avrupa Birliğinde tarımsal yayım ve haberleşmede bilgi akışı üzerine bir araştırma” adlı çalışmasında özellikle bir AB üyesi olan Almanya'da ziraat odası ve araştırma enstitüleri, üreticiler iş birliği ile internet üzerinde bir ağ kurulduğu ve tarımsal yayım, eğitim çalışmalarının bu ağ üzerinden yapıldığı anlatılmıştır. İlk başta sisteme süs bitkileri üreticileri dahil edilmiş olup, zamanla diğer üreticilerin de tarımsal yayımda bilgi teknolojilerinin kullandığı tespit edilmiştir. Ülkemiz için ise araştırmacı, tarımsal yayımda teknolojinin kullanımının yaygınlaştırılması gerektiğini savunmuştur.

Cristovao (2002), “Portekiz'de Tarımsal Yayım Reformu” adlı çalışmasında AB fonları ve devlet bütçesi kaynaklarından yararlanılarak Portekiz üreticisi için yeni bir tarımsal yayım sisteminden bahsedilmektedir. Bu sistem bünyesinde 54 dernek, 40 tarım kooperatifi, 24 şarap kooperatifi ve 30 yönetim merkezi birleştirilmiş ve belediyelerde 3,4 veya 5 kooperatif bulunacak şekilde reform yoluna gidilmiştir. Planlanan hedeflerde üretim normları, çiftlik desteği sistemleri, çevre ve sağlık şartlarında iyileştirme, üretici mali yapısını düzenleme, farklı destek sistemleri, üretim sistemlerinin modernizasyonunu teşvik etmek ve üreticilerin niteliklerini geliştirmek gibi pek çok ayrı kalem bulunmaktadır. Araştırmacıya göre; 15 yıllık gibi kısa bir süre içerisinde de planlanan hedeflerin büyük bir çoğunluğuna ulaşıldığından bahsedilmiştir.

Koroğlu (2003), “Avrupa Birliğinde ve Türkiye'de Tarımsal Örgütlenme” adlı çalışmasında Ülkemiz ve AB Ülkelerindeki örgüt yapılarını ayrıntılarıyla ele almıştır. Araştırmada en dikkat çekici bulgu; AB Ülkelerinin tamamında en geç 20. Yüzyılda yatay

olarak tarım kooperatiflerinin birleşme ve rasyonel ekonomik büyüklüğe erişmeleri, dikey olarak da üst örgütlenmelerini tamamlamış olmalarıdır. Ülke ülke ayrıntılarıyla açıklanan örgütlenme modellerinden tarım kooperatiflerinde yatay büyümenin verim, kalite, ortak sayısı ve uzmanlaşmanın arttığına vurgu yapılmıştır.

Abdel ve Seed (2004), “Tarımsal Kalkınmada Tarım Kooperatiflerinin Rolü” adlı çalışmada; araştırmacı konuyu 6 bölümde ele almıştır. Bunlar; tarımsal kooperatiflerin faaliyeti, tarımsal kooperatiflerin mevcut kaynakları kullanma yeteneği, tarımsal kooperatiflerin tarımsal kalkınmaya katkısı, kooperatiflerin tarımsal gelişmedeki etkinliği, tarımsal kooperatiflerin faydası, üreticilerin tarımsal kooperatiflere karşı tutumu şeklindedir. 66 kooperatif yöneticisi ve 291 ortağı ile yapılan anket sonuçlarında; %73’ünün yetersiz bütçe ayırdıkları, %71,2’sinin kaynakları harekete geçirme kabiliyetinin düşük olduğu, %48,5’inin kaynak kapasitesinde yetersiz ve %87,9’unun tarımsal gelişmelere sınırlı sayıda katkı sağladığı sonucuna varılmıştır.

Özer’in 2005 yılında “Şanlıurfa Agro-gap önder çiftçi danışmanlık derneğinin tarımsal yayım çalışmaları ve etkisinin değerlendirmesi üzerine adlı bir araştırma” adlı çalışmasında ÖÇDD’nin örgüt yapısı, tarımsal yayım çalışması ve etkisinin belirlenmesi, diğer yandan üye olan-olmayan üreticilerin buna karşı tutumunu saptamak amaçlanmıştır. Tarımsal yayımda etki değerlendirmesinin herhangi bir sayısal sonuç ile değerlendirilemeyeceği vurgulanmış, buna rağmen üye olan olmayanlar arası farklar ortaya net bir şekilde koyulmuştur. Şöyle ki, derneğe üye olan üreticiler ürün çeşitliliğini arttırmış, gübre ve ilaç gibi girdileri daha bilinçli kullanmış hatta ve hatta Hollanda’ya ilk kez süs bitkisi ihraç edilmiştir. Bu gibi değerlendirmeler önder çiftçinin ve üreticilerin ortak başarısı olarak kabul edilmiştir.

Mohamed (2006), “Tarımsal Yayım Servisine Ulaşmada Khartoum Bölgesinde Kooperatif Ortakları ve Kooperatif Ortağı Olmayanların Karşılaştırılmalı İncelenmesi” adlı çalışmada araştırmacı 1958 yılında Birleşik Devletler Uluslararası Ajansı tarafından Sudan’da tanıtılan ve Amerikan Yardım Programı aracılığıyla geliştirilen ajanslar ile tarım kooperatiflerini tarımsal yayım açısından karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırmada kriter olarak yaş, eğitim, bilgiye erişim, girdi tedariki, krediye erişim ve pazarlama hizmetleri, tarım arazi büyüklüğü, tedarik problemleri hakkında farkındalık düzeyi, yayım hizmetlerinden memnuniyet düzeyi gibi çok farklı parametrelerce kıyaslama yoluna gidilmiştir. Ajansların tarla günleri, demonstrasyonlar, radyo-televizyon gibi kitle yayım araçları kullanımı gibi hizmetlerin üreticilerce memnuniyetle karşılandığı, kooperatiflerin ise tarımsal hizmet, girdi temini gibi konularda çok daha iyi olduğu sonucuna varmıştır.

Çukur 'un 2007 yılında “ Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Yayım Politikaları ve AB’ye Uyum Açısından Öneriler Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmasında tarihsel süreç içerisindeki Türk Tarım politikasındaki değişimler ve tarımsal yayım çalışmalarına yansımaları irdelenmiştir. İlk yıllarda pamuk, şeker, un gibi temel ihtiyaç ürünlerinin ekim ve verimini artırma yoluna giden politikalar, AB yardımları ile teknik boyutta tarımsal yayım çalışmalarının artırıldığını, sonraki dönemlerde ise tarım sektörünün ekonomik bir faaliyet olarak değerlendirilip verimlilik ve kalitenin artırılmasına yönelik faaliyetlerin önem kazandığı vurgulanmıştır. Araştırmanın ikinci kısmında ise Avrupa Birliği ülkelerinde tarımsal yayım çalışmaları ve tarım politikaları irdelenmiştir.

Uluocak (2009), “Kooperatifçilik Eğitiminin Ülkemizdeki Durumu ve Kooperatif Tarzı Yapılanmanın Özel Öğretim Kurumlarında Uygulanması, Bursa Çağdaş Eğitim Kooperatifi Örneği” adlı çalışmasında araştırmacı kooperatifçilik eğitim sistemini Avrupa Birliği örneklerinden de yararlanarak irdelenmiştir. Kooperatif bilincinin oluşabilmesi için kooperatifçilik eğitiminin olması gerektiğini savunan yazar, bu bilincin AB Ülkeleri gibi kooperatifçilik alanında başarıyı yakalayan ülkelerin en önemli başarı nedeni olduğunu savunmuştur.

Karaçayır (2010), “Elma Üretimi Yapan Tarım İşletmelerinde Tarımsal İlaç Kullanımında Yayım Yaklaşımları: Karaman İli Örneği” adlı tek ürün bazlı spesifik çalışmasında incelenen işletmelerde üreticilerin tanıdıkları tarımsal mücadele kuruluşlarından il tarım müdürlüğü % 80,7, ziraat odası % 30,3, tarım kredi kooperatifi %24,9 olarak saptanmıştır. İncelenen işletmelerde üreticilerin tarımsal mücadeleye karar verme kriterlerinde il tarım müdürlüğü ilk sırada yer almıştır. Bunu sırasıyla kendi deneyimi, komşu ve akraba önerileri, ilaç bayi önerileri, hastalık ve zararlıların fiilen tespiti izlemiştir. Kamu kurumunun oransal olarak etkin kullanıldığını saptayan araştırmacı buna rağmen yayım hizmetinden üreticilerin yeterince yararlanmadığını saptamıştır. Büyük ölçekli işletmelerde üreticilerin tarlalarında yayımcılık hizmetin çok daha fazla yapıldığını (%41,8) ve arazi ölçeği düştükçe yayım hizmetinin de buna paralel azaldığını ve aralarında doğru orantılı bir ilişki olduğunu saptamıştır.

Kır (2010), “Konya İli Karapınar İlçesi Küçükbaş Hayvancılık İşletmelerinde Çalışan Kadınların Bilgiye Ulaşım Düzeyleri ve Yayım Yaklaşımları” adlı çalışmasında Kayabaş Z'nin araştırmasına benzer olarak kırsalda yaşayan kadınların iyi bir eğitim ve akabinde tarımsal yayım faaliyetleriyle desteklendiğinde kırsal kalkınmanın olabileceğini savunmuştur. Lakin araştırmasında kadın üreticilerin bilgiye nereden ulaştığı konusuna % 49 aile ve % 41 oranında diğer çiftçiler bulgusunu bulmuştur. Yayım faaliyeti hakkındaki görüşlerini sorduğu

kadın çiftçilerin % 60'ı bilmiyorum ve % 34,29'u kötü yanıtını vermiştir. Bu iki durumu kamu yayım çalışmalarının yetersizliği ve tarım ilçe müdürlüğünde bayan yayım elemanının olmadığı ile açıklamıştır. Araştırmacının bir diğer önemli bulgusu ise; tarımsal üretimde kadınların çalışma sürelerinin ve yoğunluğunun işletme büyüklüğü ile ters orantılı olduğunu savunmasıdır. Araştırmacı gelir azaldıkça kadınların emek yoğun işlerde daha fazla çalıştığını bildirmiştir.

Menyha (2010), “Uganda’da Tarımsal Girişimlerin ve Tarımsal Yayım Servisinin Üretime Etkisi” adlı çalışmasında; araştırmacı ülkede yetiştiriciliği en çok yapılan ve en çok tüketilen iki ürün olan mısır ve muz bitkisi üzerinden çalışmasını yürütmüştür. Gelişmekte olan Afrika Ülkeleri’nden biri olan Uganda’da üreticilerin gelirlerini arttırmanın tek yolu araştırmacıya göre, gübre, tohum, ilaç gibi girdilerin maliyetlerinin azaltılıp; yayım hizmetlerinin etkinliği ile mısır ve muzda verimi arttırmak olduğunu savunmuştur. Yayım sistemi ülkede 1997-1998 yılları arasında merkezi olmayan yayım, 1997 ve sonrasında ise sözleşmeli yayım sistemi şeklinde hizmet vermektedir. Bu amaçla NAADS (Ulusal Tarımsal Danışmanlık Servisi) kurulmuştur. 2006-2007 yıllarında bu sistemin üreticilere teknik ziyaret ve bilgi aktarımı sayesinde muzda %27 verim artışı, mısırdaki ise verimde 1,4 kat artış ve üretimde ise yaklaşık 1 kat artışı (0,788) başardığı sonucuna varmıştır.

Mohamed (2010), “Tarım Teknolojilerinin Gelişiminin ve Araştırmalarının Etkisinin Ölçülmesi” adlı çalışmada, tarımın ölçülebilir kısmı olan gayri safi yurt içi hasılda tarımın payı, tarımsal üretimde biyoteknolojik sonuçların önemi, ülkedeki ar-ge faaliyetlerinin yoğunluğu incelenmiştir. 1997-2008 yıllarını baz alan çalışmada, hektar başına düşünen biyoteknolojik patent sayısı ile hektar başına GSYİH arasında kesin ve güçlü bir korelasyon olduğu bu nedenle; tarımsal üretim artışında biyoteknolojinin rolünün göz ardı edilemeyeceği sonucuna varılmıştır.

Koçak 'ın 2012 yılında “AB’nde ve Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Yayım Danışmanlık Eğitim Sisteminin Karşılaştırılması” adlı eserinde kısaca konu iki bölüme ayrılmıştır. İlkinde; tarımsal yayımın tarihçesi, yayım yaklaşımları, konuyla alakalı Türkiye’deki mevcut durum açıklanmıştır. İkinci kısımda ise, Avrupa Birliği Ülkeleri yayım sistemleri ülkelerin kronolojik gelişimlerine göre açıklanmış, özellikle AB Üyeliği sonrasında yayım yöntemlerindeki değişiklik irdelenmiştir. Araştırmacı Türkiye için kendine özgü bir yayım sisteminin gerekliliğini vurgulamış ve Almanya’daki gibi bölgesel farklılıkların da göz önünde bulundurularak bu modelin farklı bölgeler için farklı yayım sistemleri ile (kamu, özel şirketler, üretici örgütleri gibi) olması gerektiğini savunmuştur.

Thanasack (2012), “Laos’ta Tarımsal Yayım Hizmetlerinin Pirinç Üretim Verimliliğindeki Rolü” adlı çalışmasında Bolikhamxai İli, Bolihanh İlçesi araştırmaya konu olmuştur. Asya’da bulunan en fakir ülkelerden biri olan Laos’ta halkın beslenmesinde pirinç önemli bir yere sahiptir. Laos’ta tarımsal yayım hizmetleri bakanlık tarafından verilmektedir. 2001 yılında bakanlık bünyesinde “Ulusal Tarım ve Orman Yayım Servisi” kurulmuştur. Araştırmacıya göre bu tarımsal yayım servisinin geliştirilmesinde temel adım olmuştur. Pirinç üretimini arttırabilmede 3 temel yol olduğunu vurgulayan araştırmacı (alan arttırma, yeni çeşit, yeni üretim teknolojisi) üretim teknolojisinde değişiklik yolunu savunmuştur. Bunun içinde yayım hizmetlerinde; pirinç tohumu seçimi, zararlı ve hastalık yönetimi, farklı gübreleme metotları ve hasat sonrası tarım makinelerinin bakımı konularında sistemli eğitimler verilmiştir. 112 üretici ile yapılan anket uygulaması sonucunda üreticilerin %89’u bu uygulamayı çok faydalı bulmuş ve üretimde artış olduğunu vurgulamışlardır.

Muatha (2014), “Kenya’da Tarımsal Yayım Devrimi Konusunda Bilinçlenmesinin ve Tarımsal Yayım Programlarına Üreticilerin Katılımlarının Farkındalık Analizi” adlı çalışmasında; öncesinde kamunun elinde olan tarımsal yayım sisteminin 1992 yılında liberalleşme ve yapısal reformların ardından kamu ve özel düzenlemelerin bir karışımı haline gelmiştir. Bu yapılanma küçük üreticiler için olumsuzluklar yaratmış ve 2010 yılında yeniden düzenleme yoluna gidilmiştir. Diğer yandan kamunun kısır yayım çalışmaları üreticilerin ihtiyaçlarına hizmet edememektedir. Çalışmanın amacı da bu bağlamda üreticilerin tarımsal yayım devrimi konusundaki farkındalıklarını değerlendirmek ve üreticilerin yayım için ödeme yapma isteklerini analiz etme konusunda olmuştur. Araştırmacıya göre; iklim ve coğrafyanın etkisiyle bitki ve ürün desenindeki çeşitlilik yayım elemanlarının çok farklı konularda uzmanlaşmasını zorunlu kılmış ve yayım elemanlarının sayısının yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Mikisi (2014), “Malavi, Blantyre Bölgesinde Küçük Tarım İşletmelerinin İklim Değişikliğine Uyumunda Tarımsal Yayımın Rolü” adlı çalışmasında, bölgede gözlemlenen iklim değişikliğinin; yağış miktarının azalması ve sıcaklığın arttığı yönünde olduğudur. Bu olgu ürün veriminde azalmaya neden olmaktadır. Bu olumsuzluğu giderebilmek adına iklim değişikliğine uyum stratejilerinin üreticiye benimsetilmesi, küçük işletmeleri duyarlı hale getirmek, kuraklığa dayanıklı çeşit kullanımı, yeni ürünlere yönlendirme gibi uygulamaların umut verici olduğunu düşünmektedir. Küçük ölçek işletmeye sahip 2005 yılı verilerine göre 6 milyon üretici bulunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’nden ayrılan Malevi Hükümeti için bu çiftçiler tarımın bel kemiğini oluşturmaktadır. Bu üreticiler kuru tarım ile uğraştıklarından iklim değişikliği oldukça kritik bir rol oynamaktadır. Araştırmacı, iklim değişikliği konusunda

üreticilere yayım faaliyetinin verilmesinde kamu ve sivil toplum örgütlerinin ücretsiz verilmesi gerektiğini savunmuştur. Ayrıca bölgede üreticilerin yarıdan fazlasının kadın oluşu, eğitim seviyelerinin düşüklüğü, bilinç eksikliği gibi veriler saptanmış olup bu konularda yayım faaliyetlerinin artırılması, farkındalık yaratılması gerektiğini ve bunun için de kitle yayım araçlarının kullanılması gerektiğini savunmuştur.

Telligman (2014), “Geleceği Büyütmek için Geçmiş Anlamak: Amerika, Avrupa ve Çin’de Tarım Politikalarının Karşılaştırılması” adlı çalışmada; kronolojik sıraya göre ülkelerin uyguladıkları tarım politikaları, siyasi olaylar, doğal afetler ve tarım sektörünün bu durumlardan nasıl etkilendiği irdelenmiştir. Çin’in komünist rejim ile tarım politikasını yürütmesi Amerika ve Avrupa’ya göre farklılık göstermektedir. Araştırmacıya göre her üç hükümetin ortak özelliği ise gelecek tarım politikalarını çevreyi daha iyi yönetmek, sağlıklı uluslararası ticaret ilişkileri sürdürme ve üretimlerini tüketici talebine uygun hale getirmek, tarımsal açıdan verim ve kaliteyi yakalama yönündedir.

Maqsood (2015), “Pakistan’da Kadın Üreticilerin Tarımsal Yayımında Mobil Teknoloji Kullanımı” adlı çalışmada, 2014 yılı verilerine göre Pakistan halkının %44’ü tarım ile uğraşmaktadır. Bu oranın %76’sını ise kadınlar oluşturmaktadır. Pakistan’da tarımsal yayım hizmeti devlet tarafından verilmektedir. Her bölge için ülke çapında danışmanlık hizmetlerinden ayrı olarak yayım hizmetleri için ajanslar bulunmaktadır. Kısa adı ICA (Information on communication) olan bu ajanslar bilgi ve iletişim teknolojisi aracılığıyla yayım hizmeti verilmektedir. ICA’lar günlük karşılaşılan sorunlar, tarım önerileri, hava tahminleri, doğal kaynakların kullanımı, mutfak bahçeciliği gibi çok çeşitli konularda bilgi vermektedir. Araştırmacı teknoloji ile bu hizmetlerden yararlanan kadın üreticilerin oranını %37,5 olarak saptamış ve istekli olan fakat gerekli teknolojiye sahip olmayan kadınların oranını ise % 5 olarak bulmuştur. Bu oran çoğunluğa bakıldığında az olarak görülse de, eğitimin teknoloji kullanımıyla bağlantılı olduğu bulgusuna varmıştır.

Spender (2015), “1903-1937 yılları arasında Shandong Eyaleti Örneğinde Düzensiz Ekonomik Büyüme ve Çin Tarımsal Yayımı” adlı çalışmada; Shandong Tarımsal Deneysel İstasyonunun kurulmasının pamuk üretimine etkisi araştırılmıştır. Araştırmacıya göre istasyonun kurulması modern tarım yapmak adına deneysel tarımdan deneysel tarıma geçmede önemli bir adım olmuştur. Araştırmacı konuyu 3 bölüme ele alarak incelemiştir. Birinci kısımda 20 yüzyılın ilk yarısında tarımsal deneyimin ve genişlemenin tarihsel süreci, 2. Kısımda Çin Halk Cumhuriyeti sonrası gelişmeyi nasıl etkilediği ve 3. Bölümde de cumhuriyet döneminde tarımsal yayım çalışmalarının ekonomik etkisini değerlendirmiştir.

Sonuç olarak araştırmacı kuraklık, kıtlık, sık sık üretimi engelleyen savaşlara rağmen istasyon sayesinde pamuk üretiminin yıllar bazında kesinlikle arttığı sonucuna varmıştır.

Kayabaş 'ın 2016 yılında “ İstanbul İli Silivri İlçesinde Tarımsal Üretim ve Yayım Yaklaşımlarının Analizi Üzerine Bir Araştırma” adlı eserinde; kırsal kalkınma için tarımsal yayımın önemine vurgu yapan araştırıcı, üreticilerin tarım danışmanlarından bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele, tohumluk, fide/fidan seçimi, gübreleme, ekim-dikim, pazarlama, ürün deseni, bitkisel ürünlerin yetiştiriciliği, bitkisel ürünlerin değerlendirme teknikleri, üretim planlaması, tarım sigortası, kooperatifçilik/örgütlenme ve kredi/hibe hakkında yararlanama koşulları gibi pek çok farklı konuda bilgi bilgiye ihtiyaçlarının olduğunu saptamıştır. Danışmanlık hizmeti almaya başladıktan sonra ise üreticilerin bu hizmetten memnun kaldığı sonucuna varmış yaptığı anket çalışması ile de bu sonucu kanıtlamıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırmanın ana materyalini Lalapaşa Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü, Lalapaşa Halk Eğitim Müdürlüğü gibi kamu kuruluşlarının tarımsal yayın faaliyetlerinin belirlenmesi oluşturmuştur. Bu amaçla ayrıca ulusal ve uluslararası sempozyum ve kongrelerde sunulmuş bildiriler, rapor, makaleler, konuyla ilişkili yüksek lisans ve doktora tezlerinde de yararlanılmıştır.

Lalapaşa'da faal halde çalışan 0680 sayılı Lalapaşa Tarım Kredi Kooperatifi, S.S. Lalapaşa Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi, Lalapaşa Pancar Satış Mağazası, Lalapaşa Merkez ve köylerinde bulunan köy kalkınma kooperatifi başkanları ve sulama kooperatifi başkanları ve çalışanlarının tamamı ile görüşülmüştür. Araştırma konusu ile ilgili 2011-2017 yılları arasındaki yıllık faaliyet raporları toplanarak veriler derlenmiştir.

Araştırmanın ana materyalini oluşturan verileri toplayabilmek amacıyla Lalapaşa'da yetiştiricilik yapan ve tarımsal kooperatiflere ortak olan üreticiler ile anket uygulanmıştır. Anket uygulanan işletmelerin belirlenmesinde Gıda Tarım ve Hayvancılık İl ve İlçe Müdürlükleri kayıtları ve sosyal yapı, yerleşim vb. sözlü görüşmeler dikkate alınmıştır. Bu bağlamda toplam 28 köyden oluşan Lalapaşa İlçesinin Merkez dahil köylerden 2 tanesi (Ömeroba ve Süleymandanişment) tarım kredi kooperatifleri bakımından Edirne İli'nin Süloğlu ilçesine bağlıdır. Bu sebepten bu 2 köy araştırma dışı bırakılmıştır. Böylece araştırma kapsamındaki toplam köy sayısı 26 olarak belirlenmiştir.

Elde edilen veriler doğrultusunda bu köylerde TBS'ye (Tarım Bilgi Sistemi) kayıtlı olan çiftçi sayısı belirlenmiş olup, bunlar ile anket yapılması kararlaştırılmıştır. Ancak bu çiftçilerin toplam sayısı 1540 olduğundan zaman ve maliyet dikkate alınarak her köyden en az % 10 oranında işletme ile basit tesadüfi örnekleme yöntemini kullanılmıştır. Böylece toplam 156 işletme ile anket yapılması belirlenmiştir.

Çizelge 2.1. Araştırma kapsamına alınan işletme sayısı

Sıra No	Köy Adı	TBS'ye Kayıtlı Çiftçi Sayısı	Anket Uygulanacak Çiftçi Sayısı ($\pm\%10$)
1	Büyünlü	67	7
2	Çallidere	27	3
3	Çatma	21	2
4	Çömlekakpınar	129	13
5	Çömlekköy	39	4
6	Demirköy	88	9
7	Doğanköy	42	4
8	Dombay	55	6
9	Hacıdanışment	156	16
10	Hacılar	14	1
11	Hamzabeyli	68	7
12	Hanlıyenice	67	7
13	Hüseyinpınar	8	1
14	Kalkansöğüt	20	2
15	Kavaklı	42	4
16	Küçünlü	73	7
17	Merkez	71	7
18	Ortakçı	136	14
20	Saksağan	13	1
21	Sarıdanışment	90	9
22	Sinanköy	101	10
22	Taşlımüsellim	75	8
23	Tuğlalık	28	3
24	Uzunbayır	26	3
25	Vaysal	62	6
26	Yünlüce	22	2
	TOPLAM	1540	156

3.2. Yöntem

Anket, mülakat ve yıllık faaliyet raporları ile elde edilen verilerle tablolar oluşturulmuştur. Elde edilen bu veriler mülakat ve gözlem yöntemi ile birlikte değerlendirilmiştir.

Araştırma için yararlı olduğu düşünülen kaynaklara ulaşılırken iki yöntem izlenmiştir. Bunlardan ilki üreticiler ile yapılan anket çalışması, diğeri ise internet taraması, kamu kurum ve kuruluşlarıyla olan yazışmalardır.

Materyallerden elde edilen veriler çalışma konusu kapsamında gerekli yerlerde kullanılmış bu veriler karşılaştırılmış Türkiye ve başta Avrupa Birliği Ülkeleri olmak üzere tarımsal yayım yaklaşımlarını benimseyen ve kullanan ülkelerle benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunlar yorumlanarak tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımları konusunda bir sonuca varılmış ve çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Üretici Özellikleri

Üretici özellikleri bölümünde yaş, eğitim, iletişim özellikleri, bilgisayar ve cep telefonu kullanımı konuları irdelenmiştir.

4.1.1. Yaş

Tüm ekonomik faaliyetlerde olduğu gibi tarımsal uğraşılarda da yaş üreticilerin önemli bir özelliğidir. Yaşı daha genç olan üreticilerin teknolojik yeniliklere karşı daha olumlu davrandıkları görüşü hakimdir. Tarımsal yeniliklerin benimsenmesinde ve yayılmasında çiftçilerin belirli bir yaşta olmaları gerekliliği Taluğ ve Tatlıdil (1978) tarafından vurgulamaktadır. Hatta yaşın Türk toplumunda çoğu zaman bireylerin kabul görmesinde, toplumda belirli bir yer edinmesinde ve çevreyi etkilemelerinde önemli bir faktör olduğu da bildirilmektedir (Yıldırak ve Ark. 2003). Şahin ve ark (2013) yapmış olduğu bir çalışmada; kooperatif ortaklarının yaş ortalamasını 47,3 yıl, Everest ve Yercan (2016)'ın “kooperatif ortaklarının kooperatifçilik ilkelerini algılamaları üzerine bir araştırma: tarım kredi kooperatifleri örneği” adlı çalışmasında ortalama yaşı 53 yıl olarak bulmuşlardır. Elde edilen bu bulgular yaş açısından tez ile örtüşmektedir.

Çizelge 2.2. Üreticilerin yaş aralığı dağılımı (%)

Yaş Aralığı	% Oran
18-25	2,1
26-35	7,8
36-45	30,6
46-55	16,4
56-65	27,8
65 ve +	15,3
Toplam	100,0

Çizelgenin incelenmesinden üreticilerin %2,1'inin 18-25 arasında, %7,8'inin 26-35 arasında, %30,6'sının 36-45 arasında, %16,4'ünün 46-55 arasında, %27,8'inin 56-65 arasında ve %15,3'ünün 65 ve üzeri yaşta olduğu görülür. Araştırmamızda, Lalapaşa'da tarımsal üreticilerin ortalama yaşı 53,4 bulunmuştur.

Araştırmaya veri temin eden üreticilerin aynı zamanda ÇKS'ye kayıtlı üreticiler olması, tarımsal faaliyetin kırsal alanda yaşlı uğraşısı olduğu konusundaki görüşlerin bulgularımızla desteklendiğini göstermektedir. Genç nüfusun sosyal güvenlik haklarını diğer çalışma alanlarında daha kolay elde ettiği gerekçesiyle, tarım dışında ücret veya maaşlı bir işle iştigal etmesinin sonucu olarak tarımsal faaliyet köylerde fiilen daha yaşlı üreticiler tarafından yürütülmektedir.

Yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde; kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından işletme sahiplerinin $\frac{3}{4}$ 'ünün 26-65 gibi verimli yaş aralığında olması pozitif bir durumdur.

4.1.2.Eğitim

Eğitim düzeyi toplumsal gelişmişliğin bir göstergesi olmakla beraber üreticilerin eğitim durumları tarımsal bilgiye ulaşım düzeyini, yenilikleri takip etme kurumsal iletişim kurma ve ürettiklerini değerlendirme gibi birçok faktörü de etkilemektedir (Kır 2010).

Eğitsel özellik taşıyan tarımsal yayım faaliyetinin yetişkinlere yönelik olması, diğer eğitsel faaliyetlere göre farklılıklar taşımasını gerektirir. Bu nedenle tarımsal yayım hizmetlerinin götürüldüğü kitlenin eğitim düzeyinin bilinmesi ve eğitim durumu ile ilgili diğer verilerin elde edilmesi, yapılacak faaliyetleri yönlendirmede olumlu katkılar sağlayacaktır (Özçatalbaş ve ark 1990).

Ayrıca Trakya Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan il master planında “çiftçi algısı analiz anketi” çalışmasında görüşülen kişilerin % 74'ünün en çok ilkokul mezunu, lise mezunlarının % 13, ortaokul mezunlarının % 12, üniversite mezunlarının ise % 1 olduğu rapor edilmiştir (Anonim 2005). Eğitim düzeyi için bulunan bulgum Trakya Kalkınma Ajansının raporu ile örtüşmektedir.

Çizelge 2.3. Üreticilerin eğitim düzeyi dağılımı (n=156)

Eğitim durumu	%
Okur-yazar değil	0,2
Okur yazar	1,0
İlkokul	61,2
Ortaokul	19,5
Lise	11,3
Önlisans	3,1
Lisans	3,2
Yüksek lisans	0,5
Toplam	100,0

Araştırma alanında, tarımsal üreticilerin eğitim durumları dağılımı incelenmiş ve köylere göre eğitim durumları Çizelge 3.2.'de özetlenmiştir. Çizelgenin incelenmesinden görüleceği üzere araştırma alanımızda üreticilerin % 1'inin okuryazar, % 61,2'sinin ilkokul mezunu, % 19,5'inin ortaokul mezunu, % 11,3'ünün lise mezunu, %3,1'inin ön lisans mezunu, % 3,2'sinin lisans mezunu ve % 0,5'inin yüksek lisans mezunu olduğu saptanmıştır.

Ortaokul, lise ve yüksekokul mezunu çiftçilerin bulunması (%37.75) tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde; kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından pozitifdir.

4.1.3. İletişim özellikleri

İletişim tanım olarak, kişi ya da kişilerin karşılıklı bilgi, duygu ve düşüncelerini paylaşma sürecidir. Diğer bir anlatımla anlamları eşit kılma sanatıdır (Gürel 2010).

Günümüzde bilgi çağında diğer üretim faktörlerinin önüne geçmeye başlayan bilgi ile geliştirilebilir. Bu yüzden bilgi arzı tarım sektöründe yayım, araştırma, eğitim ve diğer kuruluşlar tarafından sağlanmakta, resmi tarımsal üst kuruluşlar tarafından yönetilmeye (bilginin dağıtımı, kuruluşlar arası işbirliği ve eşgüdüm) çalışılmakta ve özellikle çiftçilere (bilgiyi talep edenlere) bu bilginin doğru, zamanında ve hızla ulaştırılması amaçlanmaktadır Demiryürek (2014). Bu bağlamda, doğru bilgiye ulaşabilmek adına tarım ile ilgili kuruluşlarla iletişim oldukça önemlidir.

Dünya genelinde yayım faaliyetlerinin ulusal düzeyde organizasyonu dikkate alındığında, yayım faaliyetlerinin ve programlarının farklı yasal statüdeki değişik kurumlar tarafından yürütülmekte olduğu görülür (Özçatalbaş ve ark 2010). Swanson ve ark (1990) özet raporunda dünyada yayım sistemlerini; devlete bağlı % 86, tarım bakanlığı % 81, kamu üniversiteleri % 1, ikincil görevi yayım olan kuruluşlar % 4, devlete bağlı olmayan kuruluşlar % 14, üretici kuruluşları % 7, özel kuruluşlar % 5 ve diğer % 2 olarak belirtmişlerdir.

Avrupa Birliği üyesi ülkelerde zamanla yapılan değişiklikler yayımda kamunun yanında çiftçi örgütleri ve özel danışmanlık şirketlerinin önemli rol almasına yol açmıştır (Özçatalbaş ve ark 2010).

Avrupa Birliği Ülkelerinde Yayım Sistemleri çok farklı kuruluşlar tarafından yürütülmektedir. Boyacı (1996) ve Özçatalbaş (2009) tarafından belirtildiğine göre; İtalya ve Finlandiya'da çiftçi örgütleri, Fransa'da ziraat odaları, İrlanda'da çiftçi örgütleri, Portekiz ve

Belçika’da bakanlık ve çiftçi örgütleri, İsveç’te ulusal tarım bordu (bakanlığa bağlı), Danimarka’da çiftçi örgütleri ve özel kuruluşlar, Avusturya’da ziraat odaları, özel kuruluşlar, bakanlık, Lüksemburg’ta ziraat odaları, özel kuruluşlar, TD şirketleri, Almanya’da bakanlık, ziraat odaları, özel kuruluşlar, Hollanda’da özel yayım danışmanlık kurumları, bakanlık ve çiftçi örgütleri, İngiltere’de bakanlığa bağlı kalkınma ve danışmanlık birimleri, özel yayım danışmanlık kurumları, İspanya ve Malta’da bakanlık, Yunanistan’da bakanlık ve özel kurumlar, Estonya’da bakanlık, ziraat odaları, özel kuruluşlar/şirketler, Slovenya’da ziraat ve orman odaları, Macaristan’da bakanlık, özel kuruluşlar, ziraat odaları, üniversiteler, Çek Cumhuriyeti’nde özel kuruluşlar, TD şirketleri, Polonya’da özel kuruluşlar, bakanlık, ziraat odaları, İtalya’da ise çiftçi örgütlerince yayım sistemleri yürütülmektedir.

Bu kapsamda Avrupa Birliği üyesi ülkelerde aşağıdaki sıralanan özellikteki birimler yayım hizmetlerini sunmaktadırlar.

- Bakanlık/ Kamu yayım birimleri
- Bakanlığa bağlı özerk yapıya sahip danışmanlık şirketleri
- Ziraat odaları
- Diğer üretici örgütleri
- Tarımsal danışmanlık şirketleri
- Serbest tarım danışmanları

Çukur T 2007 tarafından bildirildiğine göre AB Ülkelerinde yayım çalışmaları kamu, çiftçi örgütleri veya tarımsal danışmanlık şirketleri tarafından yürütülmektedir. AB ülkelerinde kamu yayımının hakim olduğu ülkeler arasında İspanya, Yunanistan, İtalya gösterilebilir.

Avrupa Birliğinde birçok ülkede (Fransa, Avusturya, Danimarka, Finlandiya) çiftçi organizasyonları yayım çalışmaları etkilidir.

Hoffmann ve arkadaşları (2000) tarafından bildirildiğine göre kamu yayım çalışmalarının hantal ilerlemesi ve AB’nin bu konudaki baskısı üretici örgütleri, kamu kurum ve kuruluşlarını tarımsal yayım hususunda reform yoluna itmiştir.

Örneğin Bulgaristan’da; NAAS, 1995-1998 yılında AB desteğiyle PHARE programı kapsamında kurulan tarımsal yayım servisinin devamı olarak kurulmuştur. Bu çerçevede 1999 yılında, Tarım Bakanlığı, Tarım Akademisi ve Gıda Sanayi kuruluşlarının temsilcileri ile işbirliği protokolü imzalanmıştır. Söz konusu protokolün bu üç tarafı ülkedeki tarımsal yayım sisteminin ana kurucuları olup, NAAS Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur.

NAAS’ın misyonu, çiftçilere güncel bilgiler, özel danışmanlık ve diğer hizmetler sunmak suretiyle ulusal tarım politikasının uygulanmasını sağlamak, tarımsal üretimin AB

standartlarına ulaştırılmasına katkı sağlamak, tarımsal üretimin AB standartlarına ulaştırılmasına katkı sağlamak, ülkedeki tarım işletmelerinin AB ve dünya pazarlarıyla rekabet gücünü arttırmaktır. NAAS, tarımsal yayım hizmetlerini, tarım işletmelerine, kooperatiflere ve üretici birliklerine yönelik olarak gerçekleştirmekte ve tarım sektöründe bilgi ve teknoloji transferini desteklemektedir. Bu amaçla da bilimsel ve ticari verilerin yer aldığı bir bilgi bankası kurulmuş olup, buradaki bilgiler düzenli olarak güncellenmektedir.

NAAS'ın başka ağırlıklı çalışma alanı ise; çiftçilerin örgütlenmesinin teşvik edilmesi ve bu örgütlerin desteklenmesidir. NAAS bu görevleri yerine getirmek için; seminerler, kurslar, demonstrasyonlar, tarla günleri, somut problemlere yönelik tartışma toplantıları, büro ve işletme ziyaretleri gibi faaliyetleri gerçekleştirmekte ve bunları desteklemek amacıyla da, broşürler, lifletler, bültenler ve tarım takvimleri yayınlamaktadırlar (Koçak 2012).

Çizelge 2.4. Tarım ile ilgili kuruluşlarla iletişim durumu (n=156)

Tarım İle İlgili Kuruluşlar	Hiç (%)	Ara sıra (yılıda 1-4) (%)	Çok Sık (yılıda en az 5-9) (%)	Toplam (%)
Edirne Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü	52,6	41,7	5,8	100,0
Lalapaşa Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü	0,6	37,8	61,5	100,0
Lalapaşa Ziraat Odası	0,6	37,8	61,5	100,0
Köy kalkınma Koop.	10,3	26,9	62,8	100,0
Zirai ilaç bayileri	5,1	82,1	12,8	100,0
Şirket	84,6	14,1	1,3	100,0
SS.Yağlı Tohumlar Tarım Satış Koop.	23,7	50,6	25,6	100,0
Lalapaşa Pancar Satış Mağazası	53,2	35,3	11,5	100,0
0680 Sayılı Lalapaşa Tarım Kredi Kooperatifi	43,6	34,6	21,8	100,0
Lalapaşa Halk Eğitim Müdürlüğü	69,9	29,5	0,6	100,0
Sulama Koop.	87,8	3,9	8,3	100,0
Trakya Tarımsal Araştırma Enstitüsü	87,2	12,2	0,6	100,0

Edirne İli Lalapaşa İlçesinde yapılan araştırmada çizelgede görüldüğü gibi üreticilerin tarım ile ilgili konularda bilgi kaynaklarının ilk sırada % 67,3 oranı ile tarım il/ilçe müdürlüğü, % 62,8 ile köy kalkınma kooperatifleri, % 61,5 oranında ise ziraat odası izlemektedir.

“Kırsal kalkınmada girişimcilik birçok engelle karşı karşıyadır. Bu engellerin aşılmasında çiftçilerin kooperatifler ile olan iletişimlerinin, yani çiftçilere sunulan yayım hizmetleri önemli rol oynamaktadır. Araştırma bulguları çiftçilerin kooperatifler ile

iletişimlerinin yeniliklere karşı davranışlar, yani girişimcilik eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağlantının olduğunu göstermektedir (Gürel ve Irmak 2017)’’.

Lalapaşa’da özel tarımsal yayım ve danışmanlık şirketi bulunmamaktadır. Yayım hizmeti bakanlık/ kamu yayım birimleri, ziraat odaları, özel sektör, tarımsal kooperatifler ve diğer üretici örgütleri tarafından verilmektedir. Bulgu tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde kooperatifler ile üretici iletişimi, köy kalkınma kooperatifinde (% 62,8 çok sık oranı ile) oldukça fazla olumlu, yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinde % 25,6, tarım kredi kooperatifinde % 21,8 ve pancar satış mağazasında %11,5 ile çok sık (yılda en az 5 görüşme) düzeydedir.

Bulgu; yayım yaklaşımları, kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından değerlendirildiğinde pozitifdir.

4.1.4. Bilgisayar ve cep telefonu kullanımı

Haberleşme günümüz teknolojisi ile olmazsa olmazlardandır. Son yıllarda ucuz, hızlı ve taşınabilir olması nedeniyle cep telefonları kullanımı dünyada olduğu gibi Türkiye’de de oldukça yaygındır.

Avrupa Birliği’nde üreticilerin internete ulaşım oranı oldukça yüksektir. Danimarka’da çiftçilerin internete erişim oranı % 76 (Hansel et al 2005), Hollanda’da üreticilerin % 75’ten fazlası internete erişebilmektedir (de Jong 2005). Bu nedenle AB’de internet, yayım çalışmalarında yoğun olarak kullanılmaktadır. Örneğin, İrlanda’da yayım çalışmalarından sorumlu kuruluş olan Teagasc 2002 yılında kurmuş olduğu internet sitesiyle (<http://www.client.teagasc.ie/>) üreticilere internet üzerinden yayım hizmeti sunmaktadır. Sitede yetiştirme tekniklerinden işletme yönetimine kadar birçok konuda bilgi mevcuttur. Bu siteden Teagasc ile yıllık yayım sözleşmesi yapan üreticiler ücretsiz olarak yararlanabilmektedirler. Teagasc’ın kurmuş olduğu diğer bir site gıda güvencesi ile ilgilidir (<http://www.foofassurance.teagasc.ie>). Siteden tüm üreticiler yararlanabilmektedir. Sitede gıda kalitesinden çevre konularına kadar pek çok konuyla ilgili bilgiler mevcuttur. Benzer şekilde Hollanda, Danimarka, Almanya, Fransa ve diğer AB Ülkelerinde oluşturulan internet siteleri üreticilere çeşitli konularda yardımcı olmaktadır (Çukur T 2007).

Örneğin; İsveç tarımsal yayımda bilgisayar kullanımının yaygınlığı ve etkinliği açısından Avrupa’nın en önde gelen ülkesi sayılabilir. Çeşitli çiftçi kuruluşları tarafından ortaklaşa olarak bir bilgisayar ağı geliştirilmiştir. Çiftçi kuruluşları, yerel yayım örgütleri ve hatta bazı özel tarım işletmeleri terminallerle bir merkezi elektronik bilgi işlem birimine

bağlanmışlardır. Çiftçilerin bilgi işlem biriminden yararlanmaları için video text servisi kurulmuştur. İsveç'te çiftçilerin eğitim düzeylerinin yüksek oluşu nedeniyle tarımsal yayım ve bilgilendirmede basılı yayınlardan yoğun olarak yararlanılmaktadır (Taluğ 1991).

“Çin’de tahmini olarak 2000’den fazla zirai amaçlı web sitesi bütün ülkeye yayılmış durumdadır. Bununla beraber, yalnızca birkaç web sitesinin uzun süre ayakta kalması beklenmektedir, çünkü birçok web sitesi uygulanabilir bir pazarlama mekanizmasına sahip değildir. Şu ana kadar ki deneyimlere göre bir BM Kalkınma Programı destekli Çin’in Shandong vilayeti için bir proje başlatılmıştır. Proje Bir Bütünleşik BIT Servisleri olarak adlandırılmış ve devletin çeşitli seviyelerinde temsil edilmiştir. Bölgeler, iller, ilçeler ve köyler bir araya getirilerek çiftçilerin pazarlama aktivitelerine yardım edilmektedir. Her seviyede farklı bilgi ve uygulama modülleri geliştirilmiştir. Ana çatı olarak kullanılan internete ek olarak, ilçe tarafından işletilen TV istasyonu, çağrı merkezi, telefon, cep telefonu ve köy tarafından işletilen yayınlar çiftçilerin ihtiyaçlarını gidermek için kullanılmaktadır (Tarhan S ve Özgüven M.M 2015)”.

“Tarımsal Bilgi Ağı (TBA), Tayland Tarım ve Tarım Kooperatifleri Bankasının (TTTKB) yüzlerce şubesinde sunulan bir internet portalıdır. Bu site; çiftçilerin, tarla görevlilerinin, politika yapıcıları ve hükümet görevlilerinin iletişim kurmasına ve kullanışlı ve uygun tarımsal bilgiye ulaşmasına olanak sağlamaktadır. TBA TTTKB tarafından tasarlanmış ve Tayland üzerinde 5 milyondan fazla çiftçi ailesine servis ve bilgi sağlar. Bu bilgiler içerisinde çeşitli yerlerdeki tarımsal malların fiyatları, tarımsal teknolojilerle alakalı bilgiler ve diğer başarılı çiftçiler tarafından kabul görmüş en iyi uygulamalar vardır. Bitkisel üretimi daha iyi planlamak için çiftçiler örneğin, mısır yetiştirmek için en iyi toprak tiplerinin bulunduğu yerleri veya son beş sene içerisinde kendi bölgelerinde hangi alanların kuraklıktan etkilendiğini öğrenmek isteyebilir. Çiftçilere ilaveten ağın potansiyel kullanıcıları TTTKB çalışanları, üyeleri ve müşterileri, tarımsal yayım uzmanları, hükümet ve diğer mali kurumlardır (Tarhan ve Özgüven 2015)”.

Üreticilerin neredeyse tamamı (% 96,8) cep telefonu kullanmaktadır. % 68,6’sı telefonlarından mesaj gönderebilmekte; %31,4 ‘lük kısmı ise mesaj göndermeyi bilmemektedir. Mesaj gönderemeyen üreticiler yaşlı grup olup, genç kesimde üreticiler çoğunlukla mesaj gönderebilmektedirler. Ayrıca üreticilerin yarısından fazlası (% 51,3) internet kullanmaktadır.

Bu bulgular tarımsal yayımın dijital ortamda yapılabilmesi ve kitle yayım metotlarının yeterli düzeyde işleyebileceği adına pozitif bulgulardır. Lalapaşa’da ki tarım kooperatifleri de

zaman zaman üreticilere bilgi vermek amacıyla cep telefonlarından yararlanmaktadırlar. İnternet ve sosyal ağlar aracılığıyla üretici ile tarım kooperatiflerinin interaktif görüşmesi ise yoktur.

Çizelge 2.5. Sesli ve görsel iletişim (n=156)

Sesli ve Görsel İletişim Araçları	Evet (%)	Hayır (%)	Toplam (%)
Cep Telefonu Kullanımı	96,8	3,2	100,0
Cep Telefonuyla Mesajlaşma	68,6	31,4	100,0
İnternet Kullanımı	51,3	49,7	100,0

Bulgu tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde; tarım kredi ve tarım satış kooperatiflerinin resmi internet sayfaları bulunmaktadır. Üst birliklerce açılan resmi internet sayfaları bölge veya ilçe bazında oluşturulmamış ve interaktif bir iletişim sağlanmamaktadır. Tarım kooperatiflerince, cep telefonlarından kısa mesaj yoluyla bilgilendirme yapılmakta, bu bilgilendirme konuları girdi fiyatlarındaki indirim konularını kapsamaktadır. Konu kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından değerlendirildiğinde negatif bir durum arz etmektedir.

4.2. Lalapaşa İlçesinde Tarım Kooperatiflerinde Yayım Yaklaşımları

TDK'nin tanımına göre yaklaşım; bir sorunu ele alış, ona bakış biçimidir şeklinde tanımlanmıştır (Anonim 2018h).

Tarımsal üretimin gerçekleşmesi ve birim alandan elde edilen üretim, verim ve kalite artışı tarımsal yayım hizmetlerinin etkin bir şekilde yapılmasıyla mümkündür. Tarımsal yayım hizmetlerinin etkinliği ise, gerek tarım yayımcılarının performansı ve doğru yayım yaklaşımı gerekse hedef kitle olan çiftçilerin kendi kendilerine yardım etme isteği ve motivasyonlarına bağlıdır (Demirbük ve Kızılaslan2017).

Araştırmada Lalapaşa İlçesinde aşağıda yer alan yayım yaklaşımları irdelenmiştir.

4.2.1. Geleneksel tarımsal yayım yaklaşımı

Düzgün E ve ark tarafından bildirildiğine göre; “Bu yaklaşım, daha çok gelişmekte olan üçüncü dünya ülkelerinde uygulanmaktadır. Verimli bir tarımsal araştırma sisteminin olmadığı ülkelerde, yayım kuruluşlarının da fazlaca etkin olmadığı görülür. Buna karşı, Tarım Bakanlıkları bünyesinde, birçok bürokratik hizmet yanında, yayım çalışması da yapmakla

görevli birimler oluşturulmuştur. Bu yayım birimleri pek çok hizmetin yanında yayım çalışmalarını da yürütmekle görevlidir”.

Bu yaklaşımda; “temel düşünce; çiftçiye sunulacak bilgi ve teknolojinin merkezi yönetimde var olduğudur. Ayrıca, yayım kuruluşları genellikle Tarım Bakanlığı bünyesinde kurulmuşlar, dolayısıyla yerel seviyede resmi faaliyetlerin her türünü artan ölçüde yerine getirmekle yükümlüdürler. Geleneksel tarım yaklaşımına göre gerçek bilgi araştırmacının hakimiyetindedir, çiftçi pasiftir ve bilginin yayılmasında inisiyatif yayımcıdadır, tarımda gelişmenin en önemli kriteri üretim artışıdır, çiftçinin ihtiyaçları onun yaşam sistemi ile ilgili olmayıp sadece teknik araştırma sonuçlarıyla sınırlıdır (Koçak 2012)”.

Karahan tarafından bildirildiğine göre (2017); Tarım ve Orman Bakanlığı, kamu yayım hizmetlerinin yürütülmesi ile doğrudan sorumludur. Bu çalışmalar, Bakanlığın farklı seviyelerindeki bölümleri tarafından yerine getirilmektedir. Bakanlığa bağlı “Eğitim Yayım ve Yayınlar Daire Başkanlığı”, Bakanlık adına Türkiye çapında tarımsal yayım çalışmalarının planlanması ve yönetiminden sorumlu kuruluştur ve çiftçi eğitimi, tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri yürüterek hazırlanan eğitim materyallerini kullanarak, yeni bilgi ve teknolojinin teknik personel ile üreticilere aktarılması görevini yürütür.

Geleneksel tarımsal yayım yaklaşımları açısından Lalapaşa İlçesi’nde tarımsal yayım faaliyetleri çoğunlukla Lalapaşa Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü ile Lalapaşa Sürekli Öğrenme Müdürlüğü ile sağlanmaktadır. Bu bağlamda 2011-2017 yılları arasında yapılan tarımsal yayım faaliyetleri ayrıntılarıyla incelenmiştir. Burada en dikkat çekici husus üreticilerin talebi olan tohumluk, yeniliklerden haberdar olma, tarımsal mekanizasyon, sulama gibi konuların kurumların tarımsal yayım faaliyet konuları içerisinde hiç gündeme gelmemiş olduğu belirlenmiştir.

Geleneksel tarımsal yayım yaklaşımları açısından Lalapaşa İlçesinin mevcut durumu irdelenmiştir. Buna göre elde edilen altı yıllık verilere göre toplantı konuları, 2011-2017 yılları arasında irdelenmiş olup, çizelge 3.5 oluşturulmuştur.

Çizelge 2.6. Toplantı konularına göre Lalapaşa’da geleneksel tarımsal yayım yaklaşımları

Toplantı Konusu	2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017	
	1*	2*	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Anız Yangınlarının Sebebi Ve Önlenmesi	11	110	11	110	11	140	9	90	9	90	9	90	-	-
Bıçerdöver İle Hasatta Dane Kayıpları Ve Ekonomik Önemi	-	-	-	-	-	-	8	75	8	75	8	75	-	-
Buğdayda Tespit Edilen Verim Düşüklüğü	11	90	11	90	7	80	-	-	-	-	-	-	-	-
ÇATAK Programı ve Diğer Tarımsal Desteklemeler	-	-	-	-	-	-	10	110	10	110	10	110	10	110
Hayvan Hastalıkları İle Mücadele Ve Yem Bitkisi Kullanımının Önemi	-	-	-	-	-	-	8	62	8	62	-	-	-	-
Hayvancılıkta Silaj Yapımı Ve Yem Bitkisi Kullanımının Önemi	-	-	-	-	-	-	8	85	8	85	8	85	8	85
Hububat Hastalıkları Ve Zararlılarla Mücadele	-	-	-	-	-	-	9	85	9	85	9	85	9	85
Hububatta İlkbahar Gübrelemesi	-	-	-	-	-	-	7	55	7	55	7	55	-	-
Kanola Ekiliş Alanlarının Arttırılması	4	45	4	45	3	35	5	45	5	45	5	45	5	45
Kırım Kongo Kanamalı Ateşinde Koruyucu Önlemler	3	40	4	35	5	60	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuş Gribinde Koruyucu Önlemlerin Arttırılması	3	40	3	40	8	95	9	90	9	90	9	90	9	90
Meyvecilikte Budama Ve Aşılama	-	-	-	-	-	-	9	85	9	85	9	85	-	-
Sertifikalı Ayçiçeği Kullanımı	5	50	5	50	10	125	-	-	-	-	-	-	-	-
Sertifikalı Tohumluk Kullanımı	11	115	11	115	12	125	-	-	-	-	-	-	-	-
Tarımsal Desteklemeler	6	50	6	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tarım Sigortaları	5	45	5	45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toprak Tahlili Ve Gübreleme	8	266	8	266	11	130	8	72	8	72	8	72	8	72
Yem Bitkileri Ekilişinin Yaygınlaştırılması	4	35	4	35	12	125	-	-	-	-	-	-	-	-

1 Toplantı Sayısı

2* Katılan Çiftçi Sayısı

Van den Ban ve Howkins 1996 tarafından yapılan tanımlamaya göre; tarımsal yayım, “çiftçilere her konuda fikir oluşturma ve doğru karar verme yönünde yardımcı olmak için, enformasyon ve iletişim metotlarının planlı bir biçimde kullanılmasına dönük bir eğitim sistemi olarak tanımlanmaktadır. Zaten doğru olarak uygulanan/uygulanmayan anız yangınlarının çiftçiye yıl ve yıl anlatılması tarımsal yayımı negatif yönde etkilemektedir. Ayrıca masraf ve zaman kaybına neden olmaktadır.

Adam M.E'nin kitabından Boyacı M tarafından çevrildiğine göre (2001); yayımcının yaptıkları görevler iki grupta toplanabilmektedir.

1-Teknik Gelişmeler: Yeni veya geliştirilmiş bir ürün, gübre, tohum, mücadele yöntemi, geliştirilmiş ekim yöntemi, araçlar, toprak ve su koruma, ürün işleme ve depolama, hayvan besleme, beslenme ve sağlık ile ilgili gelişmelerin yayılması,

2-Örgütsel Gelişmeler: İşletme yönetimi, bütçeleme ve çiftlik kayıtlarını tutma, tasarruf, tarımsal kredi, pazarlama, kooperatif vb. örgüt ve temsilcileri ile baskı gruplarının oluşturulması.

Özçatalbaş ve Gürgen 1998 tarafından yapılan tanımlamaya göre, tarımsal yayım; bir eğitimsel süreç içinde kırsal kesimde yaşayanlara yardımcı olmayı amaçlayan faaliyet ya da hizmettir. Geleneksel yayım yaklaşımlarıyla kamu kurumlarının yapmakta olduğu çiftçi eğitimler, çiftçilerin ihtiyaç duyduğu eğitim konuları ile farklılık göstermektedir. Örneğin anız yangınlarının sebebi ve önlenmesi konusuyla ilgili eğitim her yıl bakanlıkça zorunlu olarak eğitim konusuna alınmaktadır. Oysa Trakya Bölgesinde anız yakılması söz konusu değildir.

Hastalıklarla mücadele, tohumluk, yeniliklerden haberdar olma, gübreleme, tarımsal mekanizasyon ve sulama gibi konular yayımcının yapmakla mükellef olduğu teknik konulardır. Ne var ki, tohumculuğun bir sektör haline dönüşmesi ilçe tarım elemanlarınca çeşit adı söylemekten kendilerini alıkoymaya neden olmuştur. Burada tohum geliştirme ile mükellef olan araştırma enstitülerince çiftçi eğitim faaliyetlerinin yapılması gerekmektedir. Oysa Lalapaşa üreticisi ile yapılan anket çalışmamda üreticilerin ilimizde mevcut olan Trakya Tarımsal Araştırma Enstitüsüne % 87,18 oranı ile hiç gitmedikleri sonucu bulunmuştur. Bu da tarımsal yayımı negatif yönde etkilemektedir.

Yeniliklerden haberdar olma konusu da oldukça geniş yelpazeli bir konudur. Bu bağlamda internet (%51,28) ve cep telefonu (96,79) kullanım oranının oldukça yüksek olduğu Lalapaşa Üreticisi için tarımsal yayımda yeniliklerden haberdar olma konusu olumluluk arz etmektedir. Nitekim ziraat odası, tarım kooperatifleri gibi kurumlar bu kanalı sürekli olarak kullanmaktadır.

Gübreleme ile ilgili ilçe mühendislerince zaman zaman eğitim faaliyeti yapılmaktadır. Lakin kuru koşullarda tarım yapan Lalapaşa Üreticisi için iklim faktörünü ayarlayabilmek zordur. Bu da gübreleme konusunda sürekli bir eğitim açıklığına neden olmaktadır. Çünkü gübreleme konusu iklim, toprak yapısı, gübre maliyeti gibi çok değişkenli faktörlerin etkisi altındadır.

Teknolojinin gelişmesi tarımsal mekanizasyonda da kendini göstermektedir. İnternetin Lalapaşa Üreticileri tarafından kullanılabilmesi tarımsal yayım açısından olumluluk arz etmektedir.

Sulama konusu oldukça teknik bilgi gerektiren bir konudur. Kurumlarca bu eğitimin verilmemesi, üreticiler tarafından talep edilmesi tarımsal yayım açısından negatif bir durum arz etmektedir.

4.2.1.2. Geleneksel tarımsal yayım yaklaşımına göre üreticilerin ihtiyaç duyduğu tarımsal yayım konuları

Engindeniz (2002) tarafından belirtildiğine göre; tarımsal yapıyı belirleme en önemli faktörlerden biri, tarım işletmelerinin niteliği ve arazi büyüklüğüdür. Tarım arazilerini belirlemede ise, en çok kullanılan ölçüt arazi genişliğidir. Tarımsal yapı, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için ayrıca bir sorun olup, tarımsal yayım konularının da farklılıklar oluşturmasına neden olmaktadır. Örneğin; Avrupa Birliğinde, ortak tarım politikasının ana hedefleri çiftçi için adil bir yaşam standardı ve tüketiciler içinde uygun fiyatlarla, istikrarlı ve güvenli gıda arzını sağlamaktır (Kılıç ve Demiryürek 2015). Bu nedenle Avrupa Birliği tarımsal yayım konularını; organik tarım, iyi tarım uygulamaları, gıda güvenirliliği, çevre kirliliği, kırsal kalkınma gibi konulara yönelmiştir.

Hasat Türk tarafından Türkiye'nin 81 ilinde 3000'den fazla ile yapılan bir çalışmada; elde edilen en önemli bulgu çiftçinin maliyet analizi, sigorta yaptırma gibi finansal yetkinliklerinin ve yetiştiricilikte modern ziraat tekniklerini uygulama alışkanlığının zayıf olduğu, bunlara bağlı olarak gelirinin giderek düştüğü ve işine yatırım yapamadığı bulgusuna ulaşılmıştır (2018).

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ise verim ve kaliteyi arttırıcı yayım faaliyetleri ön plandadır.

Çizelge 2.7. Üreticinin ihtiyacına göre geleneksel tarımsal yayım yaklaşım konuları

Üreticinin İhtiyaç Duyduğu Yayım Konuları	%
Hastalık ve zararlılar	65,39
Hasat-harman	20,51
Bakım işleri	21,79
Hayvancılık	28,21
İyi tarım uygulamaları	25,64
Hayvan bakım besleme	25,64
Sulama	30,13
Gübreleme	47,44
Destekleme konuları	29,49
Organik tarım	20,51
Satış-pazarlama	19,33
Yeniliklerden haberdar olma	58,33
Tohumluk	62,18
Ekim-dikim	29,49
Tarımsal mekanizasyon	41,66
Tarım sigortası	22,44
Hayvan sağlığı	26,28
Belirtilmemiş	1,28

Lalapaşa İlçesi için üreticilerin her birine ihtiyaç duyduğu yayım konusu çoktan seçmeli konu başlıkları ile sorulmuştur. En fazla ihtiyaç duyduğu tarımsal yayım konuları % 65,39 oranı ile hastalık ve zararlılar, % 62,18 oranında tohumluk, % 58,33 yeniliklerden haberdar olma, % 47,44 gübreleme, %41,66 tarımsal mekanizasyon, % 30,13 oranı ile sulama ve diğer konular gelmektedir. Üreticilerin kooperatifçilik ve örgütlenme konusunda bilgi talep etmemesi kooperatifçilik ve örgütlenme açısından negatif bir durum arz etmektedir.

Bulgu geleneksel tarımsal yayım yaklaşımları açısından irdelendiğinde; kurumlarca verilen yayım konuları ile üreticinin talep ettiği ve ya ihtiyaç duyduğu yayım konularının farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir. Bu durum tarımsal yayım, kırsal girişimcilik, kırsal kalkınma açısından negatif bir durum arz etmektedir.

4.2.2. Eğitim ve ziyaret yaklaşımı

“Bu yaklaşım ilk olarak 1963 yılında Dünya Bankası ve Uluslararası Kırsal Kalkınma Bankası (IBRD) desteğiyle Türkiye’de uygulanmıştır (Özçatalbaş ve Gürgen 1998)”. Aşağı Seyhan Sulama Projesi Bu yaklaşımın uygulanmasında örnek olarak verilebilir.

Eğitim ve ziyaret yaklaşımının temel amacı; tarımsal ürünlerde üretim artışını gerçekleştirmektir. Diğer bir anlatımla çiftçilere faydalı olabilecek teknolojilerin merkezi

yönetimde olduğu, bu teknolojilerin üreticilere aktarılması ile daha iyi üretim yapılabileceği dolayısıyla tarımsal gelirin artacağı varsayımına dayanmaktadır (Koçak 2012).

Geleneksel yayım yaklaşımı ve eğitim ve ziyaret yaklaşımında üreticilere yukarıdan aşağıya doğru bilgi aktarılmaya çalışılmıştır. Üretici odaklı bu yayım yaklaşımında proje koordinatörlerinin isteği doğrultusunda üreticiye bilgi aktarımı gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Geleneksel yayım yaklaşımından sonra dünyada benimsenen yayım yaklaşımları incelendiğinde, ülkelerin genel olarak iki farklı yayım yaklaşımını benimseyip uyguladıkları görülmektedir. Tarımsal üretim sorununu çözen ülkeler “maliyeti paylaşım yaklaşımını” benimserken, tarımsal üretim sorununu çözemeyen ülkelerin “eğitim ve ziyaret yaklaşımını” benimsedikleri görülmektedir (Koçak 2012)”.

“Türkiye’de 1990’ların sonuna gelindiğinde ülkenin yaklaşık yarısında Tarımsal Yayım ve Uygulamaları Araştırma Projesi (TYUP), eğitim ve ziyaret yaklaşımının ülke geneline yaygınlaştırmasını amaçlamıştır.

TYUAP’ta eğitim ve ziyaret yaklaşımını yerleştirmek, dolayısıyla yayım birimlerinin üreticilere en yakın olacak şekilde köylere kadar köy grubu yayım elemanlarının da kendi görev alanlarındaki üreticileri yapacakları belirli aralıklı (periyodik) ziyaretler sırasında sürekli olarak eğitmeleri esas alınmıştır (Minuz 2015)”.

“Temelde genel tarımsal yayım yaklaşımının eksik unsurlarını (örneğin hizmet içi eğitimin yetersizliği, çiftçilerin yeterince ziyaret edilmemesi, araştırma-yayım bağının zayıflığı vb.) tamamlamaya ve yayım kuruluşlarında yapısal bir değişikliği öngören bir yaklaşımdır. Özellikle kırsal nüfusun, yayımcıya oranla fazla olduğu ülkelerde uygulanmaktadır. Ürün çeşidinin az olduğu yörelerde başarılı sonuçlara ulaştığı görülmektedir (Özçatalbaş ve Gürgen 1998)”.

Menyha (2010) tarafından bildirildiğine göre Uganda gibi gelişmekte olan bir ülkede teknik ziyaret ve eğitim yaklaşımı ile muzda % 27 verim artışı, mısırdaki ise verimde 1,4 kat artış, üretimde ise % 0,78 kat artış meydana gelmiştir. Araştırmacı sahada çalışan teknik elemanın tarımsal yayım konularından budama, gübreleme ve doğru tohum seçimi konusunda zamanında verilen yayım hizmetinin etkinliğini açıkça ortaya koymuştur.

Lalapaşa’da faaliyet gösteren tarım kooperatiflerinde yapılan gözlem, mülakat ve yıllık faaliyet raporlarına göre 2010-2018 yılları arasında herhangi bir eğitim ve ziyaret yaklaşımı saptanmamıştır. Bulgu tarım kooperatiflerince yayım yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde olumsuz bir durum arz etmektedir. Eğitim ve ziyaret yaklaşımı tarım ilçe müdürlüğünce yapılmaktadır. Bölgede yetiştiriciliği yapılan ürün sayısının az olması ve kamuda çalışan personelin bu ürünlerin yetiştiriciliğinde uzmanlaşmış olması tarımsal yayımı kamu yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde olumlu yönde etkilemektedir.

4.2.3. Ürün geliştirme ve üretim yaklaşımı

Ürün geliştirme ve Üretim yaklaşımı Özçatalbaş ve Gürgen (1998) tarafından bildirildiğine göre; “bir ürün üzerinde yoğunlaşmayı ifade etmektedir. Bu yaklaşım söz konusu ürünün üretim miktarını ve kalitesini arttırmak için yayım çalışmalarını, araştırmaları, yönetim bilgisini, girdi-kredi temini ve pazarlama gibi birçok faktörü uyumlu ve yoğun olarak kullanmayı esas almaktadır.

Ürün geliştirme ve üretim yaklaşımı, dikey olarak ürün bazında bütünleşmiş üretim sistemleridir. Amaç yüksek değerli ürünleri etkili ve verimli şekilde üretmek ve pazarlamaktır. Bu yaklaşımda varsayım, üretim miktarı ve ürün kalitesini arttırmak için konuya yönelik yayım çalışmaları, araştırmalar, yönetim bilgisi, girdi-kredi temini ve pazarlama gibi birçok fonksiyon yayım kuruluşu içerisinde toplanır.

Lalapaşa’da faaliyet gösteren kooperatiflerle yapılan gözlem, mülakat ve yıllık faaliyet raporlarına göre 2010- 2018 yılları arasında ürün geliştirme ve üretim yaklaşımı ile ilgili bir çalışmaya saptanmamıştır.

Çizelge 2.8. Tarım kooperatiflerinden yayım hizmetleri alma konuları

	Tarım kredi kooperatifleri (n=80) (%)	Yağlı tohumlar tar.sat. koop. (n=115) (%)	Kırsal kalkınma kooperatifleri (n=105) (%)	Sulama kooperatifi (n=16) (%)
Tohumluk fide/fidan	43,8	29,6	-	-
Gübreleme	23,8	13,9	-	-
Tarım sigortası	31,3	20,0	-	-
İlaçlama	26,3	13,9	-	-

Lalapaşa İlçesinde faal olarak çalışan tarım kooperatiflerinden tarım kredi kooperatifi ortağı 80 üreticiden % 43,8'i tohumluk fide/fidan konusunda, % 23,8 oranında gübreleme, % 31,3 oranında tarım sigortası ve % 26,3 oranında ilaçlama konusunda bilgi aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Lalapaşa'da faaliyet gösteren tarım kredi kooperatifi ve tarım satış kooperatifi bölgede yaygın olarak yetiştiriciliği yapılan buğday ve ayçiçeği bitkisinin tohum satışını gerçekleştirmekte ve tarım sigortasını da yapmaktadırlar. Bu nedenle vermiş oldukları tarımsal yayım konuları da buna paralel "tohumluk" ve "tarım sigortası" üzerine olmaktadır. Oransal olarak her iki kooperatifte de bu oranın yüksek çıkması bu nedene bağlanabilmektedir.

Yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinde ise 115 ortaktan % 29,6'sı tohumluk fide/fidan konusunda, % 13,9 oranında gübreleme, % 20,0 oranında tarım sigortası ve % 13,9 oranında ilaçlama konusunda bilgi aldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Tarım kooperatiflerindeki tohumluk fide/fidan, gübreleme, tarım sigortası, ilaçlama konuları her ne kadar üreticilere yayım hizmeti olarak sunulsa da buradaki esas husus bu hizmetlerin kooperatiflerin ana hizmetleri durumunda olmasıdır. Nitekim üreticilerin bu hizmetleri ne sıklıkla aldıkları sorulduğunda (1: hiç almam, 2: çok az, 3: ara sıra, 4: her zaman) her iki kooperatif için de ara sıra (3) bulgusuna ulaşılmıştır. Köy kalkınma kooperatifleri ve sulama kooperatiflerinde ürün geliştirme ve üretim yaklaşımı açısından yayım hizmeti yapılmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

4.2.3.1. Tarım kooperatiflerinden alınan tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri sonrası faaliyetlerin değerlendirilmesi

Tarım kooperatiflerince alınan yayım hizmetleri tarım kredi kooperatifi ve yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinde, girdi temininde önemli kalem olan gübreleme, ilaçlama ve tohumluk üzerine yoğunlaşmıştır.

Şahin ve arkadaşları (2013) yapmış oldukları bir çalışmada kooperatif ortağı işletmelerin % 17,9'unun kooperatiften gübre temin ederken % 30,1'inin özel sektörü tercih ettiği bulgusuna ulaşılmıştır. Gübre gibi temel bir üretim girdisini ortakların sadece % 17,9'unun kooperatiften temin etmesi ve bu oranın özel sektörde daha yüksek olması kooperatiflerin girdi tedariki fonksiyonlarını icra edemedikleri sonucunu çıkarmaktadır. Sürdürülebilir bir örgütlenme modelinde mutlaka girdi uygun koşullarda kooperatifler tarafından tedariki sağlanmalıdır. Bu bulgu Lalapaşa kooperatiflerince de benzerlik göstermekte, girdi tedariki daha çok özel sektör kuruluşlarından sağlanmaktadır.

Çizelge 2.9. Tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri sonrası faaliyetlerin değerlendirilmesi

	Tarım kredi kooperatifleri (n=80) (%)	Yağlı tohumlar (n=115) (%)	Kırsal kalkınma kooperatifleri (n=105) (%)	Sulama kooperatifi (n=16) (%)
Tohumluk fide/fidan	25,0	24,4	-	-
Gübreleme	10,0	11,3	-	-
Tarım sigortası	11,3	10,4	-	-
İlaçlama	10,0	5,2	-	-

Çizelge 11’de tarım kredi ortaklarının % 43,8’inin tohumluk fide/fidan seçimi için yayım hizmeti aldığı bulgusunu saptanmıştı. Bu tohumluğu kullanan üreticilerin %25,0’i kullandıkları bu tohumluk sonucunda memnun kalmış olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinden aldığını dile getiren % 29,1 oranındaki üreticiden % 24,4’ü bu tohumluk çeşidinden memnun olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Ayrıca üreticilerden bu faaliyetlerin değerlendirilmesiyle alakalı derecelendirmesi istenmiştir. 1: hizmet almadım, 2: kötü oldu, 3: orta, 4: iyi ve 5: çok iyi olarak derecelendirmesi istenmiş ve sonuç olarak; tarım kredi kooperatifi için tohumluk fide/fidan, gübreleme, tarım sigortası, ilaçlama için bulunan ortalama iyi (4) olarak tespit edilmiştir. Yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinde de benzer sonuçlar bulunmuş (4) iyi, yalnızca ilaçlamadan memnun olma derecesi her iki kooperatif için (3) olarak saptanmıştır.

Bu bulgu tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde; tarım kredi kooperatifinden tohumluk seçimi konusunda hizmet alma oranının % 43,8 olmasına rağmen memnuniyet oranının % 25,0 olduğu bulgusu saptanmış; yağlı tohumlarda hizmet alma oranı % 29,6, memnuniyet oranı ise 24,4’dür. Tohumluk seçimi konusunda yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinin oldukça başarılı olduğu (% 82,3) saptanmıştır.

Bulgu gübre alımı konusu için değerlendirildiğinde de ortaklardan % 81,2’ sinin yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinden memnun olduğunu göstermektedir.

Bulgu tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde tarım kredi kooperatifine göre tarım satış kooperatifini tohumluk ve gübre seçimi konusunda daha başarılı olduğu yönündedir.

4.2.4. Katılımcı (problem çözücü) yaklaşımlar:

Tarımsal yayım çalışmalarına, hedef kitlenin katılımı 1950-1960'larda başlamıştır. Katılımcılık konusundaki tartışmalar, uzun yıllar kullanılan "teknoloji transferi modeline" yönelik eleştiriler ile başlamıştır. Yıllarca yürütülen yayım çalışmaları sonucunda ortaya çıkan sonuç, gelişmekte olan ülkelerde kırsal nüfusun önemli bir kısmının ya yenilikleri uygulamadığı ya da yayım çalışmaları sonucunda ortaya çıkan gelişmelerden faydalanamadığı gerçeği olmuştur. Bu nedenle de 1970'lerden başlayarak sisteme o güne kadar ön yargılar nedeniyle ihmal edilen alternatif unsurlar dahil edilmeye başlanmıştır.

Katılımcı yaklaşımlar ilk yıllarda "kalkınmaya yönelik Araştırma" kavramında ifadesini bulmuştur. Kalkınmaya yönelik araştırma yaklaşımı, 1960'lardan başlayarak kalkınmakta olan ülkelerde yeşil devrim çerçevesinde yaşanan üretim artışlarından faydalanamayan çiftçilere ulaşmaya çalışmıştır. Yeşil devrim ile birlikte dünyanın bazı bölgelerinde belirli tarım ürünlerinde yüksek üretim artışları gerçekleşirken çiftçilerin büyük kısmı bu üretim artışından sağlanan katma değerden pay alamamışlardır. Birçok ülkede bu mekanizasyon ve modernleşme çabaları toprakların belirli kişilerin ellerinde toplanmasına ve birçok tarım işçisinin işini kaybetmesine neden olmuştur.

Dünyada 1990'lı yılların başlarında ise katılımcı yaklaşımlar gündeme gelmiştir. Katılımcı yaklaşımlarda yerel bilgiye önem verilmekte ve kırsal alanda yaşayanların sahip oldukları genel bilgilerin başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Yaklaşımın temel prensibi; karşılıklı öğrenmedir. Yani hem üreticiler hem de dışarıdan gelenler (ziraat mühendisleri, teknisyenler) birbirlerinden bir şeyler öğrenmektedirler. Önceden planlanmış toplantılarda sorunlar görüşülmekte, fırsatlar ve potansiyeller belirlenmekte ve sonuçta eylem planları hazırlanmaktadır.

Kırsal kesimin desteklenmesini ön plana çıkararak kalkınmaya yönelik araştırma ve yayım yaklaşımları "katılımcılık" kavramını gündeme sokmuştur. Özellikle 20.yüzyılda Dünya Bankası tarafından birçok ülkede uygulanan ve teknoloji transferi yaklaşımını esas alan eğitim ve ziyaret sistemine yönelik eleştiriler sonraki yıllarda Dünya Bankasını bile gelecekteki tarımsal yayım çalışmaları için aşağıdaki prensipleri formüle etmeye zorlamıştır.

Bu prensipler: duruma özel olma, sürekli finanse edilebilir olma, hareketli (koşullara uyum sağlayan) bir yayım sistemi ve katılımcılıktır.

Aslında; tarımsal yayımı Şenocak (1967) yapmış olduğu tanımlamaya göre "çiftçi ailelerini, yaparak öğrenme prensibiyle eğiten, onlara kendi problemlerini anlama ve çözme yolunda yardımcı olan, okul dışı bir eğitim sistemidir" demektedir. Yani, araştırmacı tarımsal

yayımın tanımını yaparken kendi kendine yaparak öğrenme vurgusunu da katmıştır. Bu aslında tarımsal yayımın doğasında var olagelen bir durumdur.

Uphoff NT ve arkadaşları (1979) tarafından bildirildiğine göre katılımcı yayım yaklaşımlarında en büyük endişe; kimlerin katılacağı, hangi yollarla ve hangi etkiyle olduğunu bilebilmektir.

Özçatalbaş ve Gürgen (1989) tarafından yapılan tanım ise daha çok bu yaklaşım modeli ile tarım dışı alanların geliştirilebileceği yönündedir. Araştırmacılar; bu yaklaşımın üreticilerin tarımsal üretimi gerçekleştirecek bilgi birikimine sahip olduğunu, ancak gerek eksikliklerinin tarımsal üretim dışındaki bilgiler olduğunu kabul etmektedirler. Dolayısıyla temelde tarımsal üretim dışındaki konular üzerinde durmanın gerekli olduğu savunulmaktadır. Tarımsal üretim dışındaki konular tarımsal girdi, kredi ve bilgi kaynaklarına ulaşma, her çeşit faaliyete katılım, yani insan kaynağını geliştirmektir.

Dünya Bankasının yeni belirlediği prensiplere göre bir yayım sisteminin başarısı, ülkenin veya bölgenin gerçeklerinin programlama ve amaç belirlemede ne kadar dikkate alındığına bağlıdır. Tarımsal yayım programlarının hazırlanmasında belirli hedef gruplara ve agro-ekolojik koşullara dikkat edilmelidir. Tarımsal yayım sistemi kalkınma dinamiklerini desteklemeli ve sosyal, ekonomi, altyapı, teknoloji gibi alanlarda değişen koşullara kendisini uydurabilmelidir. (Koçak 2012)''.

Yılmaz (2016) tarafından bildirildiğine göre; bu yaklaşım üreticilerin tarımsal üretimi gerçekleştirecek bilgi birikimine sahip olduğunu, ancak gerçek eksikliklerinin tarımsal üretim dışındaki bilgiler olduğunu kabul etmektedir. Dolayısıyla temelde tarımsal üretim dışındaki konular üzerinde durmanın gerekli olduğu savunulmaktadır. Tarımsal üretim dışındaki konular tarımsal girdi, kredi ve bilgi kaynaklarına ulaşma, her çeşit faaliyete katılım, yani insan kaynağını geliştirmektir. Brezilya, Endonezya, Mali ve Ruanda'da da benimsenmiş bir yaklaşımdır (Contado1990).

Doğu Hindistan'da saha denemelerinin değerlendirilmesi ve köy ekonomisine katkı sağlayabilmesi adına yapılan çalışmada; çiftçilerle yapılan yüz yüze görüşmeler ve farklı yaklaşımlar neticesinde sahaya özgü alternatiflerin geliştirilmesinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Halbrendt ve ark. 2010).

Halbrendt'in çalışmasına benzer Türkiye'de de katılımcı yaklaşım pilot denemesi 1998 yılında (Halilbeyli Projesi) başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Katılımcı yayım yaklaşımında diğer tarımsal yayım yaklaşımlarına göre konu yelpazesi daha geniştir. Ege Üniversitesi Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezince yürütülen bu projede; kültür mantarı gibi yeni ürünlerin kabul edilmesi, Gediz Nehri kirliliğine karşı önlem almak adına

ilçe çapında eylem başlatmak, kadın grubu uygulamalar ile kırsaldaki kadının güçlendirilmesi/yetkilendirilmesi gibi pek çok konuda başarı sağlanmıştır (Özkaya 2005).

Lalapaşa'da faaliyet gösteren tarım kooperatiflerinin yapılan gözlem, mülakat ve yıllık faaliyet raporlarına göre 2010-2018 yılları arasında katılımcı yayım yaklaşımı ile yapılan tarımsal yayım çalışması saptanmamıştır.

Bu bulgu tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde; kooperatiflerin katılımcı yayım yaklaşımını hiç benimsememiş olması kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından oldukça olumsuz bir durum arz etmektedir.

4.2.5. Proje yaklaşımı

Contado tarafından bildirildiğine göre (1990) “Şili ve Kolombiya’da tarım sektöründe, Peru ve Senegal’de ise ormancılık konularında kullanılmıştır.”

Bu yaklaşımda faaliyet alanı belirli bir bölge ile sınırlandırılmıştır. Çoğunlukla dış kaynaklı destekle gerçekleştirilmektedir. Ulusal yayım çalışmaları dışında, bağımsız bir organizasyon oluşturulmakta, faaliyetler bu bağımsız organizasyon tarafından gerçekleştirilmektedir (Özçatalbaş ve Gürgen 1998)”.

Adams M.E’nin kitabını çeviren Boyacı (2001) ; Comilla Projesi ile 1959 yıllarında üreticiler ile bazı konuları belirlemiştir. Doğu Bangladeş’te yoğun nüfuslu idari bir bölge olan Kotwali Thana, dünyadaki en fakir yerlerden birisidir. Çoğu topraksız olan çiftçilerin temel ürünü çeltiktir. Akademi ve bölge halkı yapılan anlaşma sonucu aşağıdaki çalışma konularını belirlemiştir.

- 1- Tarım kooperatiflerinin kurulması
- 2- Her gruptan seçilen iki üyenin haftada bir kez Akademi’de eğitilmesi ile kooperatifler için organizatör ve öğretmen yetiştirmek
- 3- Düzenli toplantılar ve eğitim etkinlikleri organize etmek
- 4- İşletme kredileri kullandırmak ve tasarrufu teşvik etmek.

Tarımsal kooperatif, resmi olmayan eğitim için temel bir birim haline gelmiştir. Organizatör ve öğretmen olan kişiler toplumun kendisi tarafından seçilmiştir. Köy temsilcileri kooperatifteki çiftçilerle tartışarak problemleri belirlemişlerdir. Düzenli olarak gittikleri akademide konu uzmanları ile görüşüp, çözüme yönelik öneriler almışlardır. Sonraları, ürünlerin pazarlanması, girdi alımı, depolama ve işleme, su kullanımı konularda rehberlik edecek konuma ulaşılmıştır. Ayrıca, kooperatifin muhasebe kayıtlarını tutmak, traktör ve ekipmanların kullanımı, bakım ve onarımı ile ilgili kurslar düzenlenmiştir.

Comilla Projesi; kırsal kalkınmada masa başından veya yukarıdan aşağıya doğru tek yönlü iletişim yerine, çiftçiler ile bilgi kaynakları arasındaki iletişimin daha etkili olduğunu göstermiştir.

Lalapaşa'da faaliyet gösteren tarım kooperatifleri ile yapılan gözlem, mülakat ve yıllık faaliyet raporlarına göre 2010-2018 yılları arasında proje yaklaşımı ile yapılan tarımsal yayım faaliyetine rastlanılmamıştır. Dış kaynaklı proje yazabilecek herhangi bir kurum veya kuruluşun olmaması buna neden olarak gösterilebilir.

Bu bulgu tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde olumsuz bir durum arz etmektedir. Kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından değerlendirildiğinde bölge ekonomisi için olumsuz bir durum teşkil etmektedir.

4.2.6. Çiftçilik sistemleri araştırması ve yayım yaklaşımı:

Araştırma ve kalkınma programlarından daha ziyade büyük ölçekli işletmelerin yararlandığı ve küçük ölçekli işletmelerin ihmal edildiğinin anlaşılmasından sonra dünyada 1970'li yıllarda çiftçi öncelikli yeni bir yaklaşım gündeme gelmiştir. Çiftçilik sistemleri araştırması ve yayım yaklaşımında amaç; küçük ölçekli işletmelere yönelik teknolojilerin geliştirilmesidir (Koçak 2012)".

Bu yaklaşım üreticilerin kaynaklarını geliştirirken mutlaka üretici koşullarını dikkate almanın gerekli olduğunu savunmaktadır. Laboratuvar ve araştırma alanı koşullarının üretici koşullarından farklı olduğu, bu nedenle elde edilen bulguların üretici arazisinde başarılı sonuç verme olasılığının çok düşük olduğu kabul edilmektedir. Bunun için teknolojilerin, çiftçi koşullarında araştırmacı, yayımcı, çiftçi ve tarım ekonomistlerinin ortak çalışması sonucunda geliştirilmesi önerilmektedir. Yaklaşım, insan kaynağını geliştirmek için, üreticinin katılımını gerekli kılmakta ve işletmeyi bir bütün olarak ele almaktadır (Özçatalbaş ve Gürgen 1998).

Lalapaşa'da faaliyet gösteren tarım kooperatifleri ile yapılan gözlem, mülakat ve yıllık faaliyet raporlarına göre 2010- 2018 yılları arasında çiftçilik sistemleri araştırması ve yayım yaklaşımları ile tarımsal yayım faaliyetlerine saptanmamaktadır. Kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından değerlendirildiğinde bölge ekonomisi için olumsuz bir durum teşkil etmektedir.

4.2.6.1. Kooperatiflerin araştırma birliği hakkındaki görüşleri

Tarımsal üretimde yetiştiriciliği etkileyen faktörlerden biri de iklim ve toprak yapısıdır. Türkiye gibi iklim ve toprak yapısı bölgeler arası oldukça farklılık gösteren ülkelerde bölge bölge ar-ge faaliyetlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Örneğin; Türkiye gibi bir Akdeniz ülkesi olan İtalya’ da ulusal düzeyde tarımsal yayım faaliyetleri, merkezi bir birim tarafından yürütülmemektedir. Yayım hizmetleri bölgesel düzeyde örgütlenmiş bölgesel kuruluşlar tarafından yürütülmektedir. İtalya 20 bölgeden oluşmaktadır. Her bir bölge kendi yayım sistemini, bölgesel tarım politikasına göre oluşturmaktadır (Karaçayır 2010)”.

İtalya’da tarımsal kalkınma kurumları tarafından yürütülen kamu yayımının yanında diğer bazı kuruluşların da yayım çalışmaları mevcuttur. Kooperatifler, üretici kuruluşları ve ticaret birlikleri istihdam ettiği yayımcılar ile yayım hizmeti vermektedir (Bertani 1992).

Konuyla alakalı Lalapaşa tarım kooperatifleri çalışanları ve müdürleriyle anket çalışması yapılmıştır. “Çalıştığınız kooperatifin şimdiye kadar kendi araştırma birliğini kurmalı mıydı?” sorusu yöneltilmiştir.

Çizelge 2.10. Kooperatiflerin araştırma birliği hakkındaki görüşleri

Kooperatif Adı	Kooperatif çalışanları ve yönetici sayıları	Ankete katılan kişi sayısı	Araştırma birliğini kurmalı mıydı?	Yüzdesel Oran
Tarım kredi koop.	4	4	2	% 50,0
Tarım satış koop.	7	7	4	% 57,1
Pancar satış mağazası	2	2	2	% 100,0
Kırsal kalkınma koop	23	13	7	% 53,83

Tarım kredi kooperatifi çalışanları ar-ge faaliyetlerini iştirakleri olan firmalarla yapıldığını öne sürmüştür.

Yağlı tohumlar tarım satış kooperatifi de firmalarla bu bilgi eksikliklerinin giderildiğini beyan etmişlerdir.

Pancar satış mağazası çalışanları konuya daha bilimsel yaklaşım bu konunun eksikliğini ve olması gerektiğini beyan etmişlerdir. Pancar Ekicileri Kooperatifi Ana sözleşmesinde de ortakların eğitilmesi gerektiği yer almaktadır (Anonimg).

Yapılan gözlemlerim sonucunda Köy-koop başkanlarının konuya bakış açılarının diğer kooperatiflere nazaran daha farklı olduğu yönündedir. Kırsal kalkınma kooperatifleri köylerde çok daha küçük ölçeklidir. Bu sebepten ar-ge faaliyetleri için yeterli bütçelerinin olmadığını vurgulamışlardır. Yine de teknik bilgilerinin oldukça eksik olduğunu ve bu eksikliğin giderilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

Lalapaşa'da kooperatif ortağı işletmelerin % 43,8'inin tarım kredi kooperatifinden tohumluk fide/fidan temin ederken, yağlı tohumlarda bu oranın % 29,6 olduğu; gübre temininde ise tarım krediden % 23,8 oranında iken yağlı tohumlarda % 13,9 oranında kaldığı; ilaçlamada ise sırasıyla % 26,3 ve % 13,9 gibi bir oranda girdi temin ettikleri bulgusu saptanmıştır.

Yetiştiricilikte önemli girdi kalemlerinden olan tohumluk, gübre ve ilaçta Lalapaşa üreticisinin oransal olarak kooperatiflerden çok ticari firmalardan ürün temin ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Ticari şirketlerin asıl ve tek amaçlarının karı maksimize etmek olduğu düşünülürse, çiftçinin zarar etme riski söz konusudur. Konuyla alakalı üreticiyle yapılan sözlü görüşmede kendisine yaprak gübresinin makro gübre olarak tanıtılması ve pazarlanması neticesinde azotlu gübre yerine kullandığı ve o yıl yeterli verim alamadığı saptanmıştır. Bu durum yalnızca üretici için bir mağduriyet değil, ülke ekonomisi açısından da olumsuz bir durum oluşturmaktadır.

Bu bulgu tarım kooperatiflerinde çiftlik sistemleri araştırması ve yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde, 2010-2018 yılları arasında, yapılan gözlem, mülakat ve faaliyet raporlarına göre kooperatiflerin bu yaklaşımı benimsememiş olduğu bulgusu saptanmıştır.

Kooperatiflerin firmalar gibi yalnızca girdi tedarikinde görev almaları ve küçük çiftçi ile bu yaklaşım çerçevesinde çalışmamaları; kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından değerlendirildiğinde olumsuz bir durum teşkil etmektedir.

4.2.7 Maliyeti paylaşım yaklaşımı:

Tüm etkinliklerde olduğu gibi tarımsal yayım faaliyetinin gerçekleştirilmesinde de finansman çok önemlidir. Hem yayımın finansmanına katkıda bulunmaları, hem de bu hizmetten yararlananların yayım çalışmasına sahip çıkmaları ve sahiplenmelerini sağlamak için yayımın maliyetine üreticilerin katılımının sağlanması önemlidir. Ayrıca bu şekilde yayımcıların yörenin ihtiyaçlarına yönelik hizmetleri daha etkin götüreceği varsayılmaktadır.

Dolayısıyla yayımın maliyetinin belirli bir bölümünün yerel kaynaklar tarafından karşılanması esastır.

Bu yaklaşımı benimseyen ülkeler ise, üretim sorununu aşmış, çoğu üründe kendine yeterli haline gelmiş gelişmiş ülkeler olmuştur. Bu ülkelerdeki üreticiler artık üretim tekniğini geliştirmeye yönelik yayım yaklaşımlarının yanında, işletme yönetimi, işleme, pazarlama ile ilgili enformasyona ihtiyaç duymaktadır. Bu ülkelerdeki mevcut kamu kuruluşlarının bu açığını kapatmaya çalışmışlardır. Dolayısıyla bu ülkelerde tarımsal danışmanlık şirketleri kurulmuş ve belli bir ücret karşılığı üreticilere hizmet vermeye başlamıştır.

Avrupa Birliği ülkeleri başta olmak üzere günümüzde tarımsal yayım sistemi özelleşme yoluna gitmektedir. “Belçika’da yayım çalışmalarında tarımsal danışmanlık şirketleri, kamu yayım kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, sendikalar ve kooperatifler aktif rol almaktadır. Ayrıca çiftçiler birliği (Belgian Farmers’ Union (BOERENBOND) ve ziraat odaları da çiftçilere yayım hizmeti sunmaktadır (Çukur 2007)”.

Slovenya’da 1970’li yıllarda bazı tarımsal kooperatiflerin istihdam ettiği yayımcılarla (250-450 yayımcı) üreticilere ücretsiz yayım hizmeti verdiği görülmektedir. 1990’lı yıllar, yayım çalışmalarında kamunun etkin olduğu yıllar olmuştur. 2000’li yıllarda ise yayım çalışmalarında kamu yerini Slovenya Ziraat ve Orman Odasına (SCAF) bırakmıştır (Miravljak 2005, Çukur 2007).

Fransa’da çiftçi temsilcileri tarafından ANDA (Ulusal Tarımsal Kalkınma Derneği) kurulmuştur. Bu dernek, “ hükümet %50 oranında çiftçi organizasyonları da %50 oranında temsil edilmektedir. Çiftçi organizasyonları arasında Ziraat Odaları, çiftçi birlikleri ve

kooperatifler yer almaktadır. Fonun % 80’lik bölümü tarım sektöründen, % 20’lik bölümü ise Fransız hükümetince sağlanmaktadır (Karaçayır 2010)”.

Fransa tarımının bugün ulaştığı yüksek standart, ziraat odaları kanalıyla yürütülen yayım çalışmalarının bir sonucudur. Kamu yayımı, günlük yayım çalışmaları ile uğraşmamakta kırsal toplum politikalarına yönelik çalışmaları sürdürmektedir (Yurttaş ve ark. 2000).

Özçatalbaş ve ark. (2010) tarafından bildirildiğine göre; “bugün Türkiye’de tarımsal yayım hizmetleri Bakanlığın sorumluluğundadır ve tarım sektöründeki rolü devam etmektedir. Özellikle 2006 yılında “tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin düzenlenmesine dair yönetmelik” çıktıktan sonra, özel sektöre dayalı danışmanlık sistemi gelişmeye devam etmektedir. Ancak özel yayım ve bu kapsamda üretici kuruluşlarına dayalı yayım henüz ülke düzeyinde Bakanlığa dayalı olan mevcut yayım sistemine alternatif değildir”.

Çiftçilerin koşullarında ortaya çıkan değişiklikler, tarımsal yayım sistemlerinin de değişmesini zorunlu kılmaktadır. Tarımsal yayım organizasyonları, kendilerini değiştirmek ve hedef kitlelerinin değişen ihtiyaçlarına uygun hizmet sunmak zorundadırlar. Gelecek yıllarda tarımsal yayım hizmetleri, kim tarafından sunulursa sunulsun, bu kuruluşlar hizmetlerini hedef kitlelerine pazarlamak, başka bir ifade ile diğer hizmet sunucularla rekabet etmek zorunda kalacaktır. Bu nedenle, yayım organizasyonları bugünden kendilerini gelecek yıllardan üstlenecekleri görevlere uygun bir şekilde yapılandırmalı, ihtiyaç duyacakları alt yapıyı kurmalıdırlar (Oğuz 2010).

Yurttaş ve ark (2000) tarafından bildirildiğine göre; Türkiye’de de AB ülkelerine benzer bir örgütlenmeye gidilmesi gerekmektedir. Bizde de bir an önce ziraat odaları, tarımsal danışmanlık şirketleri ve kooperatifler vasıtasıyla kamu yayımının üstlendiği yük azaltılmalıdır. Danışmanlık şirketleri vasıtasıyla sayıları gün geçtikçe artan ziraat mühendislerine yeni istihdam alanları açılmış olacaktır.

Türkiye’de önümüzdeki dönemde tarımsal yayım çalışmalarında sivil toplum örgütleri, özel sektör kuruluşları ve serbest danışmanların daha fazla görev alacak olmaları, kamu yayım servislerinin yayım çalışmalarından tamamen elini çekeceği anlamına gelmemektedir. Bu nedenle kamu yayım servisleri oluşacak bu rekabet ortamında üreticilere daha kaliteli hizmet verebilmek için gerekli tedbirleri almalıdır. Türkiye’de ürün konseylerinin kurulması 5488 sayılı yasa ile kabul edilmiştir. Benzer bir anlayışla illerde “yayım konseyi” oluşturulmalı, bu konseyde üreticiler, yayım il müdürlüğü temsilcileri, kooperatif temsilcileri, tarıma dayalı sanayi kuruluşları temsilcileri, ziraat odaları temsilcileri ve ilgili diğer paydaşlar bir araya gelerek ilin yayım politikalarının geleceğine yön verilmelidir (Çukur T 2007)

Lalapaşa’da özel şirketlerce danışmanlık hizmeti verilmemektedir. Kamu yayım hizmeti de elde edilen bulgular neticesinde yeterli gelmediği saptanmıştır

Bu bulgu tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde; kooperatiflerce verilen kısıtlı yayım hizmetinin üreticilerin beklenti ve taleplerini karşılamamakta bu durumun da tarımsal yayımı negatif yönde etkilediği saptanmıştır.

Lalapaşa üreticileriyle yapılan anket çalışmasında üreticilerin tamamı yayım hizmetleri için ücret ödemeyi reddetmiştir. İhtiyaç duydukları bilgiyi sırasıyla tarım ilçe müdürlüğü personelleri, yakın çevre, kooperatif çalışanları ve internetten sağladıklarını beyan etmektedirler.

4.2.8. Kurumsallaştırılmış yayım yaklaşımı:

Bu yaklaşım tarımsal işletmeler için faydalı olabilecek teknolojik bilgilerin üniversitelerde, yani ziraat fakültelerinde bulunduğunu esas almaktadır. Buna göre tarımsal yayım faaliyetinde bulunan yayımcıların fakülte elemanlarınca düzenli olarak eğitilerek, teknolojilerin bu şekilde ilgililere ulaştırılması öngörülmektedir (Özçatalbaş ve Gürgen 1998)”.

Örneğin bir Avrupa Ülkesi olan Yunanistan’da “bazı kooperatifler, pazar payı yüksek olan ürünleri belirli bir isim altında toplayarak piyasaya sürmekte ve bunun için devlet tarafından sağlanan AR-GE desteklerinden yararlanmaktadır. Ar-Ge çalışmaları devletin ve üniversitelerin kurduğu enstitüler aracılığıyla yürütülmektedir. Hükümetler, GSYİH’nın % 3’ünü bu çalışmalara ayırmaktadırlar; yani Yunanistan’da tarımsal sanayinin geliştirilmesi devletçe finanse edilmektedir. Ayrıca eğitim ve yayım hizmetleri için de devletçe destek sağlanmaktadır (Köroğlu 2003)”.

Cristovao (2002), Portekiz’de gerçekleştirilen tarım reformları ile 54 dernek, 40 kooperatif, 24 şarap kooperatifi ve 30 yönetim merkezinin birleştirilmesi sağlanmıştır. Tarımsal yayımda tek çatı altından kurum bazlı yönetime geçilmiş ve başta kooperatif, dernek gibi kurum çalışanları olmak üzere üreticilerin eğitimi sürekli olarak sağlanmaktadır. Bu eğitimlerin sürekliliğinde bölgelerinde bulunan tarım enstitüsü ve üniversitenin faydası araştırmacıya göre oldukça büyük olmuştur. 15 yıl gibi kısa sayılabilecek bir sürede üreticilerin üretim sistemlerinin modernizasyonundan çiftçilerin niteliklerini geliştirmeye kadar pek çok zor hedef gerçekleştirilebilmiştir.

Lalapaşa İlçesi’ne en yakın ziraat fakültesi Tekirdağ İl’inde Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi’dir. Lalapaşa’da faaliyet gösteren kooperatiflerle yapılan gözlem, mülakat ve yıllık faaliyet raporlarına göre 2010- 2018 yılları arasında kurumsallaştırılmış yayım yaklaşımı ile yapılan tarımsal yayım faaliyetlerine saptanamamıştır. Bu durum; kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından olumsuz bir durum teşkil etmektedir.

4.3. Lalapaşa İlçesinde Tarım Kooperatiflerince Verilen Eğitim Çeşitleri

“Eğitim geniş anlamda, bireylerin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşam yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir (Şenmerdan 2015).

“Günümüz rekabet koşulları içinde kooperatiflerin başarılı olabilmeleri, kooperatif ortaklarının, kooperatif çalışanlarının ve yöneticilerinin kooperatifçilik eğitimi alması ile

yakından ilgilidir. Kooperatiflerde başlıca eğitim çeşitleri şöyle sıralanabilir: Mevzuat eğitimi, teknik eğitimi, mesleki eğitim, sosyal ve kültürel eğitim (Turan ve ark 2017)”.

“Kooperatifçilik öğretimi kavramı literatürde, işbirliğine dayalı öğretim ve ortaklaşa öğretim kavramlarıyla anılırken, bu kavramların hepsinin ortak paydası ortak çalışmayı vurgulamaktır. Ortak anlayışlı çalışmalar, bireysel ve ortak katılımı problem çözme becerilerinin gelişimine dolayısıyla da yansıtıcı düşünce geliştirmeye olumlu katkılar sağlamaktadır (Karaağaçlı 2007)”.

“Kooperatifçilik eğitimi, Kooperatiflerin kendilerinden beklenen fonksiyonlarını yerine getirebilmeleri için başta kooperatif mensupları olmak üzere, topluma temel kooperatifçilik bilgilerinin verilmesini esas alan, milli yapıya uygun ve şuurlu değişiklik meydana getirme faaliyetidir (Koç 1986a)”.

Uluocak (2009) tarafından bildirildiğine göre; Kooperatifçilik eğitimi, genel eğitim yöntem ve tekniklerinin yanında, kendine özgü özellikler içermektedir. Her şeyden önce bu eğitim, bireysel olduğu kadar kitlelere yöneliktir. Yani kooperatif ortaklarına, seçilmiş ve atanmış yöneticilerine, memurlarına ve bütün halka ve özellikle de gençlere ve toplumun ileri gelenlerine yöneliktir. Bu kitlelerin eğitimi ise belirli yöntem ve tekniklerin yanında, etkin bir planlamayı, kooperatifçiliğin gerçek anlamda tanıtılması, onların kooperatifçiliği benimsemelerinin sağlanması, kooperatifçilik genel kültürünün benimsetilmesini öngörmektedir.

“Uluslararası kooperatifçilik alyansı direktörü, 1962 yılında yaptığı konuşmada “kooperatif eğitsel çalışmaya dayanan ekonomik bir harekettir” demek suretiyle, kooperatifçiliğin temel ilkesinin eğitim olduğunu belirtmektedir (Ağırsoy 1989)”. “Bu ilke genel olarak geniş anlamıyla kabul edilmekte ve kooperatif ortaklarına, yöneticilerine, memurlarına ve bütün halka kooperatif ilke ve yöntemlerinin demokratik ve ekonomik yöntemleriyle öğretilmesini ifade etmektedir. Kooperatif eğitiminin amacı; hedeflediği kitleye göre değişiklik arz etmektedir. Örneğin, kooperatif ortaklarının eğitilmesinde amaç, çok defa kooperatifin anlamını bilmeden sadece basit alıcı veya satıcı durumunda olan ortakları gerçek kooperatifçi haline getirmektir.

“Kooperatif yönetici ve memurlarının eğitilmesinin amacı, onlara sadece kooperatif ilke ve yöntemlerini değil ayrıca kooperatifin işletilmesiyle ilgili teknik ve ekonomik bilgileri de kazandırmaktır. Bu kooperatifin başarılı olması, kooperatifin yönetici ve memurlarının eğitilmiş olması ile doğrudan ilgilidir (Mülayim 1992)”.

Örgütsel Gelişmeler yayım elemanlarınca veya kooperatif üst birliklerince verilmesi gereken eğitimler bütünüdür. Çünkü kooperatifçilik mevzuatında eğitim;

1. 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu
2. 4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanun
3. 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu
4. Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planında Kooperatifçilik Eğitimi

1163 sayılı kanun, Madde 75 – (Değişik: 6/10/1988 - 3476/18 md.)’te “Kooperatif merkez birlikleri kendisine bağlı birlik ve kooperatifleri denetler ve bunların eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını karşılar. Merkez birliği kuruluşu tamamlanmadığı hallerde, birlikler kendisine bağlı kooperatifleri denetler. Üst kuruluşlarca yapılan denetim sonuçları ilgili bakanlığa bildirilir. Kooperatif ve Üst kuruluşları, Üst kuruluşunun tespit edeceği esaslara göre, kendilerine yönelik denetim ve eğitim hizmetlerine ait giderlere iştirak ederler” yazılıdır.

Kooperatiflerin müşterek menfaatlerini korumak, amaçlarını gerçekleştirmek için iktisadi faaliyette bulunmak, faaliyetlerini koordine etmek ve denetlemek, dış memleketlerle olan münasebetlerini düzenlemek, kooperatifçiliği geliştirmek ve eğitim yapmak, kooperatifçilik konularında tavsiyelerde bulunmak gibi hizmetlerin yerine getirilmesi için, Kooperatif birlikleri, kooperatifler merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği kurulur.

4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanun’da eğitim ile ilgili bir madde bulunmamaktadır.

Kooperatifçiliğin temel ilkelerine baktığımızda 5. Maddede; eğitim, öğretim ve bilgilendirme alt başlık altında, kooperatifler ortaklarına, seçilmiş temsilcilerine, yöneticilerine ve çalışanlarına kooperatiflerin gelişimine etkin bir şekilde katkıda bulunabilmeleri için eğitim ve öğretim imkanlarını sağlar, Kooperatifler genel kamuoyunu oluşturmaları işbirliğinin şekli ve yararları konusunda bilgilendirirler, yazmaktadır (2018e).

1581 sayılı kanunun; ç maddesinde; kooperatiflerin işlerinin kooperatifçilik ilkelerine ve mevzuat hükümlerine uygun olarak yürütülmesini sağlamak üzere gerekli tedbirleri almak, teknik ve idari yardımlarda bulunmak ve ortakların genel ve mesleki eğitim faaliyetlerini düzenlemek,

Aynı kanunun II - Merkez Birliği kısmında, a maddesinde; kooperatif ve bölge birliklerinin bu Kanuna ve kooperatifçilik ilkelerine uygun olarak gelişmesini sağlamak, kooperatifçilik ve mesleki eğitim faaliyetlerinde bulunmak,

Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı’nda yer alan;

a) Eylem No: 2.2 Kooperatif Girişimciliği Eğitim Projesi (KGEP) çalışması yapılarak uygulamaya konması,

b) Eylem No: 2.3 Kooperatif denetim ve yönetim kurulu üyelerine eğitim ve sertifikasyon zorunluluğu getirilmesi,

c) Eylem No: 3.7 Kadınlarımızın girişimcilik kabiliyetlerinin artırılması ve ekonomide bir aktör olarak yer almalarının sağlanması için kooperatifler çatısı altında örgütlenmeleri yönünde çalışmalarda bulunulması faaliyetleri kapsamında; Gümrük ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Kooperatifçilik Geliştirme ve Uyum Eğitimi Programı hazırlanmış ve Milli Eğitim Bakanlığınca onaylanarak uygulamaya konulmuştur (Anonim 2016).

Cüzide olsa Lalapaşa'da mevcut kooperatiflerce çiftçilere eğitimin verilmesi söz konusudur. Aşağıdaki çizelge 3.8'de 2011-2017 yılları arasında tarım kooperatiflerince verilen yayım hizmetleri, kooperatif eğitim çeşitlerine göre gruplandırılmış ve kooperatif ortaklık sayılarına, kooperatif çalışanları ve yöneticilerine göre oransal olarak hesaplanmıştır.

Kooperatif ortaklarının en fazla katılım gösterdiği eğitim konusu mevzuat eğitimi yani; genel kurul toplantıları ve genel kurul seçimleridir. Ayçiçeği tohum bilgilendirme, hayvan yemi tanıtım, bitki koruma ürünleri bilgilendirmesi gibi teknik eğitim konuları kooperatiflerin iştirakleri olan firmalar aracılığıyla yapıldığı için oldukça az ve yetersizdir. Tarım kooperatifleri çalışanları ve başkanlarına yapılan mesleki eğitim de konu bazında ve kişi sayısı olarak oldukça az ve yetersizdir. Sosyal ve kültürel eğitim faaliyetleri ise yalnızca tarım kredi kooperatifinde (% 3,8) fuar ve teknik gezi şeklinde yapılmış olup; tarım kooperatiflerince yapılmış sosyal ve kültürel eğitim yok denecek kadar azdır. Kooperatifler aracılığıyla yapılan kooperatif eğitim çeşitlerinin az olması ve konuların oldukça dar kapsamlı olması tarımsal yayımı negatif yönde etkilemektedir.

Çizelge 2.11. Lalapaşa'daki tarım kooperatiflerince 2011-2017 yılları arası verilen eğitim konularının eğitim çeşitlerine göre dağılımı

Mevzuat eğitimi	Genel kurul toplantısı
	Kooperatif seçimleri
	Mevzuat bilgilendirme toplantısı
	Kooperatifçilik/örgütlenme
Teknik eğitim	Bitki koruma ürünleri bilgilendirme toplantısı
	Tohum bilgilendirme toplantısı
	Hayvan yetiştiriciliği bilgilendirme toplantısı
	Tarım sigortası
	Hijyen eğitimi
	Zirai ilaç ve bayilik eğitimi
	Yem katkı maddeleri
	Ayçiçek eksperliği kursu
Mesleki eğitim (kooperatif çalışanlarına ve müdürlerine)	Satış ve pazarlama eğitimi
	Görevde yükselme hakkında eğitim
Sosyal ve kültürel eğitim	Fuar ve fabrika gezisi

4.3.1. Mevzuat eğitimi

“Kooperatiflerin temel amacı kar olmamakla birlikte günümüzün ekonomik şartlarında kar amacıyla kurulan işletmeler gibi işletilmeleri gerekir. Kooperatifler, belirli bir ekonomik amaç güden kuruluşlar olduklarına göre, işletmecilik kurallarına uygun faaliyet göstermeleri gerekir (Uluocak 2009)”.

“Kooperatifler ancak profesyonel yönetici çalıştırmakla ekonomik ve teknolojik koşullara ayak uydurabilirler. Bunun için kooperatifçilik eğitimi almış, kendini sürekli geliştiren ve içinde bulunduğu çevrenin sorunlarını çözümlenmeye yönelik çalışmalar yapan yöneticilere ihtiyaç vardır (Babayiğit 1998)”.

“Kooperatifin ana sözleşmesindeki hak ve sorumluluklar, yönetmelikler, kooperatifle ilgili konular veya kooperatifi ilgilendiren diğer konuların kooperatif yöneticileri tarafından iyi bilinmesi ve araştırılması şarttır. Aksi halde yönetim bozulur, yöneticiler kanuna ve ana sözleşme hükümlerine aykırı kararlar almak suretiyle kendilerini ve dolayısıyla kooperatifi sıkıntıya sokabilirler. Bu durumdan da tüm kooperatif ortakları zarar görebilirler. Genellikle az gelişmiş ülkelerde mevzuat eğitiminin az görüldüğü bunun neticesi olarak da sağlıklı ve hayali bir idare heyetinin meydana çıktığı ve bunların kooperatifleri başarıya götürmediği bir gerçektir (Uluocak 2009)”.

“Mevzuat eğitimi ortaklar içinde önem arz etmektedir. Çünkü kendi hak ve sorumluluğunu ortağın bilmesi kooperatif yöneticilerinin işini kolaylaştıracağı gibi yöneticilerin ortaklar tarafından denetlenmesi imkânını da verir. Böylece başarı oranı da artmış olur. Aksi takdirde ortaklık sorumluluğunu yerine getiremeyen, hak ve ödevlerini bilmeyen ortakların oluşturduğu bir kooperatif gelecek vaat etmeyecektir (Turan ve ark 1986)”.

“Ticaret liselerinin kooperatifçilik bölümlerinde ve kooperatifçilik meslek yüksekokullarında mevzuat eğitimi verilmektedir. Bu eğitim içinde kooperatifler yönünden; kooperatiflerin vergi daireleri, sosyal güvenlik kuruluşları ve çalışma hayatını düzenleyen kurumlar ile olan ilişkilerine de yer verilmektedir (Uluocak 2009)”.

Dünyanın pek çok ülkesinde “kooperatifçiliğe” oldukça fazla önem verilmekte ve bu bilincin arttırılabilmesi için çeşitli eğitim faaliyetleri düzenlenmektedir. Lalapaşa Üreticisi için ise kooperatif kararlarına katılım, ortakları oldukları kooperatife katılım daha çok genel kurul seçimleri ve toplantıları ile sınırlı kalmaktadır. Çoktan aza doğru genel kurul toplantılarına katılım oranı sulama kooperatiflerinde % 25,0, kırsal kalkınma kooperatiflerinde % 21,9, yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinde % 17,4, tarım kredi kooperatifinde ise % 11,25 olarak saptanmıştır. Kooperatif seçimlerine katılım oranı ise; yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinde % 26,1, sulama kooperatiflerinde % 18,75, tarım kredi kooperatifinde % 13,4 ve kırsal kalkınma kooperatiflerinde % 11,4 olarak saptanmıştır.

Çizelge 2.12. Lalapaşa Kooperatiflerinde mevzuat eğitimi

Eğitim konusu	Kooperatif Adı			
	Tarım kredi koop (n=80)	Yağlı tohumlar tar.sat.koop. (n=115)	Köy kalkınma koop (n=105)	Sulama koop (n=16)
Genel kurul toplantısı	11,3	17,4	21,2	25,0
Kooperatif seçimleri	13,8	26,1	11,4	18,8
Mevzuat bilgilendirme toplantısı	-	-	1,0	-
Kooperatifçilik/örgütlenme	3,2	2,6	3,2	6,3

Lalapaşa Üreticisi ile yapılan anket çalışmasında kooperatiflerce yapılan kooperatifçilik eğitiminin hiç olmadığı tespit edilmiştir. Konuyla alakalı üreticilerin % 3,2'si tarım kredi kooperatifinden, % 2,6'sı yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinden, % 3,2'si köy kalkınma kooperatifinden sözlü olarak bilgi aldığı sonucu saptanmıştır. Sulama kooperatifinde ise bu oran sıfırdır. Bu durum yalnızca tarımsal yayımı değil aynı zamanda kooperatifçiliği de oldukça negatif yönde etkileyen bir durumdur.

Lalapaşa'da faaliyet gösteren kooperatif yöneticileri ve çalışanları ile anket çalışması da yapılmıştır. Hemen hemen Lalapaşa'nın tüm köylerinde mevcut olan (26) köy kalkınma kooperatifleri başkanlarınca kooperatif mevzuatı % 61,5 oran ile bilinmemektedir. Tarım kredi ve tarım satış kooperatiflerince yüzdesele olarak mevzuatın bilinme oranı yüksek olsa da; oransal olarak bütünlük sağlanamamış olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu da kooperatifçiliğin ve tarımsal yayımın gelişmesini dolayısıyla kırsal kalkınmanın, kırsal girişimciliğin gelişmesini negatif yönde etkilemektedir.

Çizelge 2.13. Tarım kooperatifi çalışanlarının mevzuatı bilme oranı (%)

Kooperatif Adı	Kooperatif çalışanları ve yönetici sayıları	Ankete katılan kişi sayısı	Kooperatif mevzuatını bilen kişi sayısı	Yüzdesele Oran
Tarım kredi kooperatifi	4	4	3	75,0
Tarım satış kooperatifi	7	7	5	71,4
Pancar satış mağazası	2	2	1	50,0
Kırsal kalkınma koop.	23	13	5	35,5

Kooperatif çalışanları ve yöneticileri yapılan anket çalışması doğrultusunda özellikle kooperatifçilik bilincinin yayılması hususunda bir eğitim faaliyetinin yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

4.3.2. Teknik eğitim

“Farklı türlerde çalışma konusu olan kooperatiflerde planlar, proje çalışmaları, mühendislik hizmetleri gibi konular bu tür kooperatiflerde teknik eğitime gereksinim doğurmaktadır. Örneğin, yeni alınan elemanların eğitilmesi, ustaların ihtisas görmesi, üretimin artırılması için yapılan çalışmalar birer teknik eğitimidir. Bir üretim kooperatifinde mutlaka teknik eğitime ihtiyaç vardır. Teknik eğitimi yapmayan kooperatifler her türlü teknolojik bilgi ve gelişmelerden haberdar olamayacaklarından piyasada başarılı olamayacaklardır (Uluocak 2009)”.

“Kooperatifçilik eğitimi veren örgün eğitim kurumları, ekonomisi tarıma dayalı bir bölgede tarım teknolojisine, hayvancılığa dayalı bir bölgede hayvancılık ve hayvan ürünlerine ilişkin konulara ders programlarında yer vermelidir. Ülkemizde tarımsal ürünlerin işlenmesinde kooperatifleri payı %1 ile %10 oranında olmasına karşın bu oran batı ülkelerinde %30 ile %100 oranında değişmektedir (Babayiğit 1998)”.

“Devletin açacağı kooperatifçilik meslek yüksekokulları bulunduğu bölgenin üretim özelliğine göre dersler vererek kooperatifin başarısını ve çalışmalarını olumlu yönde etkileyerek kooperatifin sektördeki payını arttıracak ve bu da yeni kooperatiflerin kurulmasını teşvik edecektir (Uluocak 2009)”.

Çizelge 2.14. Lalapaşa Kooperatiflerinde ortaklarına verilen teknik eğitim

Eğitim konusu	Kooperatif adı			
	Tarım kredi koop (n=80)	Yağlı tohumlar tar.sat.koop. (n=115)	Köy kalkınma koop (n=105)	Sulama koop (n=16)
Bitki koruma ürünleri bilgilendirme toplantısı	3,8	1,0	-	-
Tohum bilgilendirme toplantısı	3,8	1,0	-	-
Hayvan yetiştiriciliği bilgilendirme toplantısı	5,0	-	1,9	-
Tarım sigortası bilgilendirme toplantısı	5,7	7,7	-	-

Lalapaşa'da faaliyet gösteren tarım kooperatiflerinden tarım kredi ve tarım satış kooperatifi ortaklarına girdi temini konusunda faal olarak çalışmaktadır. İştirakleri firmalar aracılığıyla ayçiçeği ve buğday yeni çeşit tohumların bilgilendirilmesi, satışını yaptıkları tarım ilaçlarının bilgilendirilmesi cüzi de olsa yapılmaktadır.

Lalapaşa, hayvancılığa dayalı bir bölgede konumlandığı için, üreticilerin hayvan yetiştiriciliği, hayvan besleme ve yeni yemlerden haber olma gibi bilgi gereksinimleri doğmaktadır. Bu konularda tarım kredi kooperatifi (%8) ve kırsal kalkınma kooperatifi (% 1,9) oranı ile 2012-2017 yılları arasında ortaklarını bilgilendirmiştir. Bilgilendirme toplantılarının ve konularının oldukça az olması tarımsal yayım açısından negatif bir durum arz etmektedir.

Çizelge 2.15. Lalapaşa Kooperatiflerinde kooperatif çalışanlarına ve müdürlerine 2011-2017 yılları arasında verilen teknik eğitim

Eğitim konusu	Kooperatif adı				
	Tarım kredi kooper (n=4)	Yağlı tohumlar tar.sat.koop. (n=7)	Köy kalkınma kooper (n=23)	Sulama kooper	Panko birlik (n=2)
Hijyen eğitimi	28,6	-	-	-	-
Zirai ilaç ve bayilik eğitimi	-	14,3	-	-	-
Yem katkı maddeleri eğitimi	-	28,6	-	-	-
Ayçiçek eksperliği kursu	-	14,3	-	-	-

2012- 2017 yılları arasında köy kalkınma kooperatif başkanları, sulama kooperatifi başkanları ve panko birlik çalışanlarına mesleki eğitim kooperatif üst birliklerince verilmemiştir. Tarım satış kooperatifinde ise; Lalapaşa'nın küçük bir ilçe olması nedeniyle kooperatif çalışanları uzmanlaşma yoluna gitmiş ve Ayçiçek alım eksperliği, yem katkı maddeleri, zirai ilaç ve bayilik gibi farklı eğitim konularının her birinde bir, iki kişi uzmanlaşmıştır. Bu sebepten yüzdesel olarak eğitimi alan kişi sayısı azdır. Hijyen eğitimi ise yalnızca tarım kredi kooperatifi çalışanlarınca (%28,6) alınmıştır.

4.3.3.Mesleki eğitim

“Bir özel işletme türü olan kooperatiflerin yalnızca hukuki yapısı bakımından diğer kuruluşlardan farklı olduğunu sanmak yanıltıcıdır. Kooperatif bir tür işletme, bir tür ortaklıktır. Fakat uymak zorunda olduğu kooperatifçilik ilkeleri, örgüt yapısı ve yönetimi, kooperatifi diğer işletmelerden farklı kılar. Bundan dolayı kooperatif çalışanları ve yöneticilerinin diğer işletmelerin çalışanları ve yöneticileri kadar muhasebe, pazarlama, yönetim, finans konularında yeterli mesleki bilgiye sahip olmaları ve bu bilgileri kooperatiflerin sosyo-ekonomik görevlerini yerine getirmeleri yönünde kullanmaları gerekmektedir (Uluocak 2009)”.

“Kooperatiflerin birliklerinde çalışan genel müdür ve yardımcılarının en az dört yıllık yükseköğrenim görmüş ve kooperatifçilik, ekonomi, maliye, işletme, idari bilimler veya konuyla ilgili mühendislik alanlarında, kamu kurum ve kuruluşlarında, ya da özel

kuruluşlarda en az sekiz yıl yönetici olarak çalışmış olmaları, kooperatiflerde ise müdürlerin genel kooperatifçilik eğitimi yanında en az lise mezunu olmaları şarttır (Anonim 2001)”.

Çizelge 2.16. Lalapaşa Kooperatiflerinde kooperatif çalışanlarına ve müdürlerine 2011-2017 yılları arasında verilen mesleki eğitim

Eğitim konusu	Kooperatif adı				
	Tarım kredi koop (n=4)	Yağlı tohumlar tar.sat.koop. (n=7)	Kırsal kalkınma koop (n=23)	Sulama koop.	Pancar satış mağazası (n=2)
Satış ve pazarlama eğitimi	28,6	-	-	-	-
Görevde yükselme hakkında eğitim	-	28,6	-	-	-

Üst birliklerce Lalapaşa'daki tarım kooperatiflerine yalnızca iki konuda mesleki eğitim verilmiştir. Bunlar tarım kredi kooperatifinde “satış ve pazarlama” konusunda iken; yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinde “görevde yükselme hakkında eğitim” konularını oluşturmaktadır. Eğitim konularının ve katılan kişi sayısının az olması tarımsal yayım açısından negatif bir durum arz etmektedir.

4.3.4.Sosyal ve kültürel eğitim

“Kooperatiflerin hangi türden olursa olsun mutlaka sosyal bir yönü vardır. Kooperatifler, içinde bulunduğu toplumun ekonomik seviyesini ve kültür yapısını takip ederek neleri üretip neleri üretmeyeceklerini planlarlar. Bu nedenle içinde bulunduğu topluma ait tüm bilgilerin verilmesi bir kültür eğitimidir. Toplumun dil, din, örf ve adetleri kültürel eğitimde dikkat edilecek hususlardandır. Kooperatifçiliğin birçok bilim dalı ile yakından ilişkisi vardır. Kooperatifçilik eğitiminin ilgili olduğu diğer bilimlerle bir arada ele alınması sosyal ve kültürel eğitimin etkinliğini arttıracaktır.

Lalapaşa'da faaliyet gösteren tüm kooperatifler birlikte değerlendirildiğinde 2011-2017 yılları arasında yalnızca tarım kredi kooperatifinin ortaklarını (ortaklarının % 3,8'ini) bir kere fuar ve fabrika gezisi olarak Tekirdağ'a götürdüğü bulgusu elde edilmiştir. Kooperatifçilik ruhunun ortaklar tarafından benimsenmesi için sosyal ve kültürel eğitim oldukça önemli olmasına rağmen; kooperatiflerce bu eğitim türüne yeterince önem

verilmemesi kooperatifçiliği, kırsal kalkınma, kırsal girişimciliği negatif yönde etkilemektedir.

4.4. Kooperatifçilik Eğitimi ve Dünya

Kooperatifçilik eğitiminin önemini, ekonomi politikacısı J.S.Mill çok güzel bir şekilde ifade etmiştir. “Eğitim tüm insanlar için gerekli bir kavram, kooperatifler içinde faaliyette bulunabilmenin temel koşuludur” demiştir.

Toplumlarda farklı gelir grupları ve mesleklerin oluşmasıyla, insanlar arasındaki işbirliği faaliyetleri de önem kazanmaya başlamıştır. Eski çağ toplumları, birçok alanda ortak hareket ederek, insan gücü ve sermaye gereksinimlerini karşılamışlardır. Bu çalışmalar, belirli bir ülkenin tekelinde değil, çok sayıda ulus tarafından uygulanmıştır. Ancak, birlik ruhunun güçlü olduğu toplumlar daha ileri seviyede ve köklü organizasyonlar meydana getirmişlerdir.

“Bilim adamlarına, uzmanlarına göre Türk Kooperatifçiliği hangi evreden geçerse geçsin, hangi aşamada bulunursa bulunsun, eğitim gereksinimi hep ön planda olmuştur. Kooperatifçilik hareketimizi değerlendirenler, kooperatifçilik hareketimize daha sağlıklı gelişme yönü kazandırmak isteyenler, kooperatifçilerin, kamu yöneticilerinin dikkatini hep eğitim konusuna çekmişlerdir. Eğitim konusu ele alınmadan, eğitim sorunları çözülmeden Türkiye’de kooperatifçilik hareketinin beklenen gelişmeyi elde edemeyeceğini savunmuşlardır (Karayalçın 1992)”.

“Bugün dünyanın birçok ülkesinde kooperatifçilik hareketi ile eğitim iç içe girmiştir. Gelişmiş ülkelerde kooperatifçilik eğitimi üniversitelerde akademik bir disiplin olarak ele alınmaktadır. Eğitimin süresi ve şekli ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bazı üniversitelerde eğitim, kooperatiflerin faaliyetlerini, etkinliklerini ve örgütsel yapılarını kapsarken, bazılarında ise daha çok kooperatif felsefesi, yasalarla ilgili konular, kooperatifçilik tarihi, kooperatifçiliğin tarihi, kooperatifçiliğin ilkeleri ve kooperatif hareketinin sosyal yönleri ele alınmaktadır (Uluocak 2009)”.

“Dünyada bilinen kooperatifçilik okullarından kayda değer olanları şunlardır:

- Almanya’da “Raiffeisen Kooperatifçilik okulu, Württembergische Genossenschafts Akademisi, Alman Tüketim Kooperatifleri Merkez Birliği Tüketim Kooperatifleri Okulu, Karlsruhe Kooperatifçilik Okulu, Hessen Rheinland Kooperatifçilik Eğitim Enstitüsü, Hannover Kooperatifçilik Okulu, Rastede’de Rayfayzen Okulu” vb. okullar kooperatifçilik konusunda eğitim vermektedir.

- Fransa'da Paris'te "Kooperatif Koleji" ve Uluslararası Kooperatifçilik Yüksekokulu, Lyon'da "Rhöne Alpes Kooperatif Koleji, Aix-en-Provence de Uluslararası Kooperatif Üniversitesi" kooperatifçilik konusunda eğitim programları sunmaktadır.

- Avusturya'da Raynfanzen Akademisi ve Avusturya Tüketim Kooperatifi Okulu,
- Kanada'da Quebec'de "Scherbrooke Üniversitesi Kooperatifçilik Eğitim ve Araştırma Enstitüsü" ve saskatoon'da "Kanada Kooperatifçilik Koleji."
- Çek Cumhuriyeti'nde Prag Kooperatif Koleji,
- İngiltere'de Kooperatifçilik Koleji,
- İspanya Zaragoza'da Kooperatifçilik Okulu,
- İsveç'te İsveç Kooperatifçilik Koleji,
- İzlanda'da Kooperatifçilik Koleji,
- Japonya Tokyo'da Kooperatifçilik Koleji,
- İsrail Tel-Aviv'de Kooperatifçilik Koleji,
- Rusya- Moskova'da Sentrosyuz Kooperatifçilik Yüksekokulu,
- Finlandiya- Helsinki'de Helsinki Üniversitesi Kooperatifçilik Bölümü ve Kooperatifçilik Koleji (Uluocak 2009)".

"Ayrıca: Bangladeş, Gana, Güney Kore, Kamerun, Kenya, Kolombiya, Malezya, Pakistan, Sri Lanka, Tayland, Tanzanya, Tunus, Uganda, Zambiya gibi gelişmekte olan ülkelerde de ciddi bir biçimde kooperatifçilik eğitimi veren kooperatif okulları bulunmaktadır (Aktaş 2000)".

Kooperatifçilik hemen hemen bütün Avrupa Birliği ülkelerinde; Kanada, ABD, Arjantin, Brezilya, Kolombiya, Meksika, Peru, Venezüella, Fas, Libya, Tunus, Pakistan, Hindistan, Tayland, Seylan ve Japonya'da çeşitli okullarda ders olarak okutulmaktadır. Aynı zamanda orta ve yüksek öğretim aşamalarında kooperatifçilik okullarına da rastlanılmaktadır (Kurtaslan 2006)

"Birçok ülkede çoğu kooperatiflerin bölge birlikler, merkez birlikleri, milli birlikleri tarafından, bir kısmı devletçe kurulan ve giderlerinin tamamı kooperatif üst kuruluşları veya devlet tarafından karşılanan kooperatif okulları bulunmaktadır. Diğer yandan kitle eğitim araçları olan kooperatif gazeteleri ve dergileri haftalık, on beş günlük, aylık ve üç aylık olarak Almanya, ABD, Arjantin, Avustralya, Belçika, Brezilya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hindistan, Hollanda, İngiltere, İspanya, İsveç, İsviçre, Japonya, Nijerya, Norveç, Gana, Kenya ve Türkiye gibi ülkelerde hala yayınlanmaktadır (Arman 2006)".

“Danimarka’da kooperatifçilik hareketinin gelişmesinde, 19.yüzyılda tarım nüfusunun bilinçlendirilmesi için kırsal kesimlerde açılan “halk okullarının” önemli bir rolü vardır (Köroğlu 2003)”.

“Yunanistan’da, tarımsal amaçlı kooperatiflerin federasyonu konumunda olan “PASEGES (Panhellenik Tarım Kooperatifleri Birliği Konfederasyonu) adında bir üst kuruluş bulunmaktadır.1935 yılında dernek şeklinde kurulan bu kuruluş, daha çok üreticilerin mesleki ve sosyal menfaatlerini savunmakta olup, ticari faaliyette bulunmaz. PASEGES, Yunanistan’daki en üst örgütlenmedir. Federasyonda 25 kişiden oluşan bir yönetim kurulu, kooperatiflerin sorunları ile yakından ilgilenen tarım dairesi, üst örgütlenme dairesi ve uluslararası ilişkiler dairesi gibi daireler bulunmaktadır. Selanik knetinde bir “kooperatifçilik okulu” bulunan PASEGES’in “tarımsal kooperatifler” adlı bir de sürekli yayını vardır. PASEGES, aynı zamanda Yunanistan kooperatiflerini AB’deki ilgili kuruluşlarda temsil etmekte ve Brüksel’deki danışma komitesine katılım sağlamaktadır Köroğlu 2003)”.

“Kooperatifçilik okullarının yanı sıra eğitim faaliyetleri yapan çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluşlar da mevcuttur. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Merkezi Londra’da bulunan ICA (International Cooperative Alliance) Uluslararası Kooperatifleri Birliği,) Uluslararası Çalışma Örgütü,
- Merkezi Washington ve Paris’te olan IFAP (International Federation of Agricultural Producers) Uluslararası Tarım Üreticileri Federasyonu,
- Merkezi New York’ta olan Uluslararası Kooperatifçilik Sosyoloji Araştırma Konseyi (International Council for Research in the Sociolog of Cooperation)
- Merkezi Londra’da olan ICWE (International Cooperative Women’s Guild) Uluslararası Kadınlar Birliği,
- Merkezi Frankfurt’ta IRU (International Raiffeisen Un
- Merkezi Cenevre’de olan ILO (International Labour Organisation ion) Uluslararası Rayfayisen Birliği,
- Merkezi Liege (Belçika)’ da olan Az Gelişmiş Ülkeler için Alman Vakfı (Deutsche Stiftung für Entwicklungslender)
- Merkezi Hamburg’da bulunan IFYC (International Federation of Young Cooperators) Uluslararası Genç Kooperatifçiler Birliği,
- Merkezi Zürih’te bulunan CICA (Confederation International du Credit Agricole) Uluslararası Tarımsal Kredi Konfederasyonu (Babayiğit 1998).

Gelişmiş ülkelerde kooperatifçilik eğitimi, çeşitli biçimlerde ve çeşitli kurumlarca uygulanmaya konulmakla beraber, az gelişmiş ülkelerde bu görev, kaynak ve lider

yetersizliğinden dolayı, devletçe üstlenilmek durumundadır. Gelişmiş ülkeler gerek kendi vatandaşlarını, gerekse başka ülkelerden gelecek kooperatifçileri yetiştirmek için birçok “Kooperatifçilik eğitim kuruluşları” oluşturmuşlardır. Gelişmekte olan ülkelerde tam anlamıyla bir kooperatifçilik eğitimi verebilecek öğretim elemanı kadrosu bulmak oldukça zordur. Bu amaçla UNESCO, FAO, ILO gibi uluslararası örgütlerin “ Teknik Yardım Programları” çerçevesinde az gelişmiş ülkeler, gelişmiş ülkelere öğrenci gönderebilmektedir (Aktaş 2007) ”.

Kooperatifçilik eğitim faaliyeti bugün batılı ülkelerde; bir yanda film gösterileri, ürünlerin sergilenmesi, tartışmalı toplantılar ve kooperatif fabrikalarına geziler şeklinde yapılırken, öte yandan kooperatif personelinin teknik anlamda yetişmesine doğrudan yönelmişlerdir. Yine bu ülkelerde, daha önce de belirttiğimiz gibi kooperatifçilik eğitimi yapan okul, enstitü, merkez ve kurum adlarıyla faaliyet gösteren kurumlar mevcuttur. Batı Avrupa’da özellikle tüketim kooperatiflerinin çoğunun kendi eğitim enstitüleri olup, kısa ve uzun süreli eğitim verilmektedir. Ayrıca, kooperatif enstitüleri İngiltere’de kooperatif yöneticileri ve ortaklarının yetişmeleri için kısa süreli kurslar düzenlerken, İskandinav ülkelerinde kooperatif personeli için teknik anlamda ve yüksek uzmanlık alanlarında eğitim verilmektedir.

Gelişmiş ülkelerde yine bazı kooperatifler, yöneticiler için staj sistemi uygulamaktadır. Fransa’daki kooperatif incelemeleri enstitüsünde, kooperatifçilik kursları düzenlenmektedir. Kuzey Amerika’da “Kooperatifler Birliği (Ligue)” bölgesel toptancı mağazaların yardımı ile yöneticiler için gelişim programları düzenlemektedir. Bu amaçla yüksek kademe yöneticileri, her yıl için bu toplantılara çağrılmakta ve toplantılarda varılan sonuçlar bir kitap halinde yayınlanmaktadır. Bölgesel alanda, yönetim sorunları üzerine kurslar düzenlenmekte, yerel kuruluşlar ve yöneticileri için toplantılar yapılmakta, yöneticiler bu toplantılardaki tartışmalarla yeni fikirleri ve yöntemleri öğrenme fırsatı bulmaktadırlar.

“Aynı zamanda ABD’nin Wisconsin Eyaletinde bulunan Kooperatifçilik Merkezi’nde eğitim, üniversite dışı eğitim denilen “Extension Service” adı altında yürütülmekte ve bu merkez gerek Amerika içinden ve gerekse dışından kendisine yapılan kooperatifçilikle ilgili her türlü bilimsel başvuruyu cevaplandırmaktadır. Bir bakıma bilimsel kooperatifçilik danışma merkezi gibi çalışırken, bir yandan da düzenlediği 4 aylık kurslarla kooperatifçilik eğitimini yurtiçinden ve yurtdışından katılan öğrencilerle sürdürmektedir (A.g.e.)”.

Kooperatifçilik merkezi her yıl ağustos ve aralık ayları içinde öğrencilere “Kooperatifçilik Eğitimi ve Yönetimi” adı altında 9 üniversite kredisini içeren bir eğitim programı sunmaktadır. Dört ay süren bu eğitime katılan öğrenciler aşağıdaki konularda bilgi

sahibi olmakla birlikte birer hafta olmak üzere kendi ilgilendikleri kooperatif türlerinden birisinde bizzat çalışmak suretiyle staj görmektedirler. Kooperatifçilik Merkezinde, kooperatifçilik konusunda öğrencilerin aldıkları dersler şu konuları kapsamaktadır.

- Kooperatifler ve Kalkınma,
- Amerika Birleşik Devletleri'nde Kooperatifler Yolu ile Kalkınma,
- Kooperatifçilik İlkelerinin Uygulanması,
- Kooperatif Organizasyonunun Yapısı,
- Kooperatifçilik Eğitimi,
- Kooperatiflerin Mali Yapısı,
- Kooperatiflerin Yönetimi,
- Kooperatiflerde Halkla ve Kamu ile İlişkiler,
- Kooperatiflerde Finansal Yönetim,
- Kooperatiflerde Bilgi Akışı Yönetimi,
- Kooperatiflerde Pazarlama Yönetimi,
- Kooperatiflerde Perakende Pazarlama Yönetimi,
- Kooperatiflerin Diğer Kooperatif Kuruluşlarla İşbirliği (Uluocak 2009)". "
- Sigorta Kooperatifleri (Vargı 1993).

Kursa katılan öğrenciler sömestrinin başında kendi ülkelerindeki kooperatiflerle ilgili bir rapor hazırlamakla yükümlüdürler. Daha sonra ise iki kez staj raporu ve eğitimin sonunda ise bu kursta öğrendikleri bilgileri kendi ülkelerindeki kooperatiflere nasıl uygulayabileceklerini belirten bir final raporu hazırlamaktadırlar.

Öncelikle her konudan girdikleri sınavlarda aldıkları ve hazırladıkları staj-final raporlarına göre kendilerine bir not verilmektedir. Başarısız olan öğrencilere karne verilmemekte, ancak seminere katıldığını gösteren bir sertifika verilmektedir.

“Kooperatifçilik konusunda ileri düzeyde eğitim çalışması yapan ülkelerde önemli merkezler bulunmaktadır. Arjantin’de “Kooperatif İncelemeleri Merkezi”, Belçika’da “Kooperatif Etütler Merkezi”, Brezilya’da “Kooperatif İncelemeler Birliği Merkezi”, Hindistan’da “Kooperatif Koleji”, İsveç’te “Kooperatifçilik Okulu”, İsviçre’de “Freidorf Kooperatifçilik Semineri”, Finlandiya’da “Tüketim Kooperatifleri Genel Birliği Kooperatifçilik Okulu”, Kanada’da “Desjardins Kooperatifçilik Enstitüsü”, Seyland’da “Kooperatifçilik Okulu”, Venezuela’da “Kooperatifçilik Okulu” vardır. İngiltere’de “Kooperatifler Birliği ve Kooperatif Koleji (1919)”, Pakistan’da da “Kooperatifçilik Eğitim Merkezi” gibi eğitim ve öğretim kurumları ile araştırma merkezleri, kooperatifçiliğin geniş halk kitlelerine yayılmasını sağlamak için devamlı faaliyet göstermektedirler (Aktaş 2007)”. ”

“İsrail’de ise kooperatifçilik eğitimi Kibbutzlara dayanır. Kibbutzlar ise değişik kültürlerden gelen birçok göçmenin bir araya gelmesiyle kurulmuştur. Kibbutz tarzı oluşum, yaşam şansının çok zayıf olduğu bir coğrafyada hayatta kalmanın yegane unsuru olarak görülmüştür. Hayatta kalmaktan ekonomik ve sosyal yaşama ve eğitime kadar kibbutzlar çok önemli bir fonksiyona sahiptir. Kibbutzlar’da gerçekleştirilen eğitimlerde üretimden tüketime, kooperatifin diğer hizmet içi eğitimlerine ve en önemlisi ibranice dil eğitimine tabi tutularak dilde de birlik sağlanmıştır. Kibbutzlarda teknik ve tarımsal bilgilerin yanı sıra ilkokuldan lise öğrenimine kadar tüm eğitim hizmetleri bir arada yapılmaktadır. Kibbutzlarda ortaklar senenin muhtelif zamanlarında eğitimden geçirilmekte ortağın eğitimlerdeki başarısı ve kooperatife uyumu dikkate alınarak ancak bir yıl sonra aday olan ortak, asil ortaklığa alınmaktadır (Turan ve ark1986)”.

Federal Almanya’da kooperatifçilik eğitimi, kooperatifçilik hareketi ile birlikte ve kooperatiflerin bağlı olduğu birlikler tarafından, direkt kooperatiflerde yapılmaya başlanmıştır. Önem verilen bu husus, yapılan eğitimin derli toplu, devamlı ve pratik çalışmalarla gerçekleştirilmesidir. Kooperatifte bulunan elemanların iyi bir şekilde yetiştirilmesine önem verilmekte ve eğitim programları üç kademeli bir sistemden meydana gelmektedir. Bunlar; kooperatif temel bilgileri eğitimi, bölgesel eğitim, uzman ve yöneticilerin eğitimidir.

“Çin Halk Cumhuriyetinde, tedarik ve pazarlama kooperatiflerinin işlettikleri her düzeydeki kooperatif okulları ve eğitim enstitülerinin sayısı 1.400’den fazladır. Bunlar arasında, lise üstü eğitim veren 3.200 öğrenci kapasiteli iki kolej ile 18.000 öğrenci kapasiteli 379 lise düzeyindeki kooperatif meslek okulu özellikle sayılabilir. Bunları takiben eyalet ve il düzeyinde 20.000 öğrenci kapasiteli 179 ortaokul, il ve ilçe düzeyinde faaliyet gösteren 1.200 okul bulunmaktadır. Bu okullardan lise üstü eğitim veren iki kolej doğrudan Çin Tedarik ve Pazarlama Kooperatifleri Federasyonuna bağlı bulunmaktadır. Diğer okullar ise, eyalet ve il düzeyindeki kooperatif birlikleri ile birim kooperatifler tarafından işletilmektedir (Polat 1990)”.

“Fransa ve İtalya gibi ülkelerde ise okul kooperatifçiliği genç nesiller üzerinde önemli etkiler meydana getirecek duruma gelmiştir. Prof. V. Totamians, “Okul Kooperatifçiliği” adlı broşüründe bu hususu iki nedene bağlıyor: Birincisi Almanya, İngiltere ve İsviçre’de okul işlerinin çok iyi düzenlenmiş ve devlet tarafından eğitim için büyük yardımlar yapılmış olması, ikincisi ise okul faaliyetleri çok geniş olduğundan başka kuruluşlara ayıracak zaman kalmamasıdır. Okullarda bir kooperatif açılması fikrinin ne zaman ileri sürüldüğünü

belirlemek zordur. Bu alandaki ilk uygulamalar Fransa'da 1881, İtalya'da 1892, Almanya, Belçika, Avusturya ile Anglo- Sakson ülkelerinde değişik tarihlerde başlamıştır.

Dünyada kooperatifçilik eğitimi ile ilgili çalışmalar içerisinde, gönüllü kuruluşlar diyebileceğimiz dernek ve vakıfların da önemli bir yere sahip oldukları bilinmektedir. Gelişmiş dünya ülkelerinde devlet, kooperatiflerin işlerine müdahale etmemekte, kooperatiflere ancak eğitim, kredi ve kooperatifleri koruyucu yasaların yürürlüğe girmesi gibi hususlarda yardım etmektedir. Kooperatifçilik eğitimi bu ülkelerde kooperatiflerin üst kuruluşları olan bölgesel ve ulusal kooperatif birlikleri tarafından yapılmaktadır. Böylece, bu devletler büyük bir parasal yükten kurtulmak istemişlerdir. Ancak, gelişmiş ülkelerin kalkınma çabalarında, kooperatif düşünce ve onun eğitim faaliyeti her zaman ana fikir olarak yaşatılmıştır (Uluocak 2009)".

4.5. Kooperatifçilik Eğitimi ve Türkiye

"Türk Kooperatifçilik Hareketinin içinde bulunduğu en önemli sorunların başında eğitim gelmekte, bilinçsizce kurulan ve yönetilen kooperatifler uzun yıllar varlığını sürdürememekte, ortaklarını hüsrana uğratmaktadırlar. Bundan da anlaşılacağı gibi genellikle kooperatifçilik hareketinin başarısızlığında en büyük etken, temel eğitim ve kooperatif yöneticilerin, ortaklarının ve halkın eğitim seviyesinin düşük olmasıdır.

Cumhuriyet döneminde kooperatifçiliğin gelişmesinde ve yayılmasında Mustafa Kemal Atatürk'ün önderlik yaptığı görülmektedir. 1922-1930 yılları arasında İstanbul Darülfünun "içtimaiyat" profesörlüğü yapmış olan Mehmet İzzet Bey derslerinde kooperatifçiliğe de yer vermiştir. Bu dönemde İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebinde okulun resmi programında var olan kooperatifçilik derslerini Suphi Nuri vermiştir () Akademik düzeyde kooperatifçilik dersini yürüten Suphi Nuri: halkın kooperatifçiliği öğrenmesi amacını taşıyan konferanslar düzenlemiştir. Daha sonra bu konferanslar bir kitap halinde toplanarak yayınlanmıştır. Yine aynı dönemde Almanya'yı terk etmek zorunda kalan G.Kessler 1937'de kurulan iktisat fakültesinde sosyoloji, içtimai politika ve kooperatifçilik adlı kürsü içinde kooperatifçilik dersi vermiştir. E.Hirsch ticaret hukuku kadrosu içinde şirket olarak kooperatifler üzerinde durmuştur.

Atatürk 1931 yılında kooperatifçilik konusunda çalışmalar yapmak üzere bir cemiyetin oluşturulması için İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'yı görevlendirmiş ve 2 Ekim 1931'de İstanbul Üniversitesi bünyesinde "Türk Kooperatifçilik Cemiyeti" kurulmuştur. Bu cemiyet

günümüzde “Türk Kooperatifçilik Kurumu” adıyla Ankara’da faaliyetlerini sürdürmektedir (Erçin 2006)”.

Yine ülkemizde kooperatifçilik hareketinin geliştirilmesi için çeşitli kurumlar tarafından kooperatifçilik eğitimindeki dağınıklığa son vermek ve bütün imkanları bir kuruluş içinde toplayarak en etkili şekilde genel kooperatifçilik eğitimi ile teknik kooperatifçilik eğitimi yapmak ile 1976 yılında “Milli Kooperatifçilik ve Araştırma Enstitüsü” açılmıştır. İki yüz kişiye yatılı eğitim verebilecek büyüklükte olan, idare binaları, dershaneler, kütüphane, toplantı ve sinema salonu, matbaa, resim, film çekme, film yıkama ve seslendirme odaları gibi bölümlere sahip bu enstitüde 1976-1984 tarihleri arasında yedi bin kişi eğitilmiştir. Ne yazık ki bu enstitü kapatılarak kooperatiflerle ilgisi olmayan başka bir kuruluşa (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüne) devredilmiştir. Devletin Milli Kooperatifçilik Eğitim ve Araştırma Enstitüsünü kapatması kooperatifçilik hareketine büyük zarar vermiştir (Aktaş 2007)”.

“Kooperatifçilik eğitimi yakın bir tarihe kadar ilköğretim yedinci ve sekizinci sınıflarda ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Kooperatifçilik eğitimi ilköğretim 7. Sınıflarda iş eğitimi ve ticaret dersinde öğrencilere iki haftada toplam 3+3=6 saat olarak verilmektedir (Uluocak 2009)”

“Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim kurumlarında kooperatifçilik eğitimi Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü’ne bağlı okul türlerinde kooperatifçilik dalı şeklinde uygulanmaktadır (Uluocak 2009)”.

Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde kooperatifçilik derslerine 1919 yılında İstanbul Üniversitesi’nde rastlanmaktadır. M. İzzet Bey 1919-1929 yılları arasında edebiyat fakültesinde okuttuğu sosyoloji derslerinde kooperatifçilik konusuna da yer vermiştir. Yine kooperatifçilik 1932 yılında İstanbul Yüksek İktisat ve Yüksek Mektebinde ayrı bir ders olarak programlarda yer almıştır. Daha sonra kooperatifçilik dersleri İzmir, Ankara ve Eskişehir’de açılan Yüksek Ticaret Mekteplerinin programlarında da ders olarak yer almıştır. Ancak, Türkiye’de kooperatifçilik eğitiminin ayrı bir bilim dalı olarak yer alması daha çok üçüncü plan döneminden itibaren, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Yüksek Öğretmen Okulları (Ticaret ve Turizm ile Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulları) ve Turizm İşletmeciliği Yüksek Okulları ile Ticari İlimler Akademileri (AİTİA başta olmak üzere) ve bu akademilerin bünyelerinde kurulan “Kooperatifçilik Enstitüleri” nde yüksek lisans düzeyinde kooperatifçiler, eğitimciler ve uzmanların yetişmesine olanak tanınmıştır. Siyasal Bilgiler Fakültesi gibi kurumlarda ise işletme bölümlerinde kooperatifçilik anabilim dallarının açılması ile eğitim hizmeti verilmiştir.

“Üniversitelerin çoğunda kooperatifçilik eğitimi, çeşitli anabilim dalları ve programlar içinde yapılmaktadır. İktisadi ve idari bilimler fakültesinde kooperatifçilik dersi seçmeli ya da zorunlu ders olarak ziraat fakültelerinin tarım ekonomisi bölümlerinde, tarımsal kooperatifçilik dersi yine seçmeli ya da zorunlu ders olarak okutulmakta, ayrıca eğitim fakülteleri ve bazı meslek okullarında da bu eğitimin verildiğini verilmektedir (Tekili 1994)”.

Türkiye’de kooperatifçilik eğitimi konusunda üniversitelerin meslek yüksekokullarında iki yıllık kooperatifçilik eğitimi veren yedi adet okul bulunmaktadır.

Marmara Üniversitesi ile Gazi Üniversitesi’nde lisansüstü programlarında kooperatifçilik bölümü bulunmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı Kooperatifçilik Eğitim Projesi: Bu proje ile temel kooperatifçilik bilgilerinin verilmesi amaçlanmıştır. Toplumumuzun büyük bir bölümünü doğrudan ilgilendiren kooperatiflerin eğitim sorununu çözmek için Milli Eğitim Bakanlığı, ilgili kurum ve kuruluşların da katılımı ile eğitim işlevinin bir gereği olarak, 10 Şubat 2000 tarihli ve 712 sayılı onayla Milli Eğitim Bakanlığı kooperatifçilik eğitim projesini geliştirmiş ve 2 Mart 2000 tarihinde bu proje uygulamaya konulmuştur.

10 Şubat 1983 tarihinde Türk Kooperatifçilik Kurumu öncülüğünde, kooperatifçilik eğitiminin geliştirilmesi maksadıyla Pankobirlik, Eskomb ve 22 kooperatifçinin katılımıyla kısa adı TKEV olan “Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı’nı” kurmuşlardır. Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı’nın ana amacı eğitim ve araştırma faaliyetinde bulunmaktır.

“Kooperatifçilik eğitiminde medyanın yeri, özellikle bu araçların sahip olduğu etkinlik bakımından oldukça önemlidir. Ancak ülkemizdeki medya kuruluşlarının bu konuya yaklaşımı yetersizdir. Oysaki bu eğitim faaliyetleri ile ulusal ve sosyal yapımıza uygun geçerli bir kooperatifçilik zihniyetinin yeniden oluşturulması ve bunun devletin bir politikası haline getirilmesi ve benimsetilmesi mümkündür. Yapılması gereken en önemli şey kooperatifçilikle ilgili esas ve geçerli hedeflerin belirlenip, bununla ilgili temel politikaların saptanması ve gerçekleştirilmesi için ihtiyaç duyulan yöntem ve teknikler ile araçlardan yararlanılmasıdır (Uluocak 2009)”.

Türkiye’de kooperatifçilik eğitimi hususunda Er (2003) yılında belirttiği gibi; “kooperatiflerin kendilerinden beklenen iktisadi görevleri yerine getirmesi, nicel olarak değil, nitelik olarak gelişme gösterebilmesi halkın, kooperatif ortaklarını, yöneticilerinin ve çalışanlarının kooperatifçilik konusunda genel ve teknik kooperatifçilik eğitimi almasına bağlıdır. Ne yazık ki; Türkiye’de bırakın özel kooperatifçilik eğitimini, genel eğitim içinde bile kooperatifçiliğe çok az yer verildiğini söyleyebiliriz. Şunun kesin olarak bilinmesi gerekmektedir ki, her işin başı eğitimden geçmektedir. Eğitimsiz bireyler ve onların meydana

getirdiği toplumlarla hiçbir yere varılamaz. Bunun böyle olduğunun en önemli kanıtı gelişmiş ülkelerin durumudur. şöyle bir bakıldığında, eğitim seviyesi yüksek olupda henüz kalkınmamış herhangi bir toplum veya ülke söz konusu değildir. Yine bilinen önemli noktalardan biri de bir ülkenin en büyük zenginliğinin ve gücünün eğitim seviyesinin yüksekliliği olduğudur. Eğitim, her alandaki maddi ve manevi her türlü gelişme ve kalkınma için birinci şarttır. Bunun yerine getirilmesi durumunda toplumların refah seviyesinin artacağı aşıkardır. Bu konuda çok sayıda örnek olmakla beraber en önemlisi Japonya ve İsrail rneğidir. Gerek Japonya’da ve gerekse İsrail’de toplumda yükseköğrenim görenlerin oranı yüzde yzdir. Her iki ülkede kooperatifçilik çalışmaları açısından çok iyi iki örnektir”.

Son yıllarda kooperatifçilik alanında uzaktan eğitim sistemine duyulan gereksinim artmıştır. Bu gereksinimin başında kooperatifçilik eğitiminin toplumun geniş kesimlerini ilgilendirmesi, kooperatifçilik alanında hizmet götüren birimlerin personelinin eğitim gereksinimlerinin karşılanmasındaki güçlüklerin bulunması gösterilebilir. Çünkü geleneksel eğitim sistemleriyle kooperatiflerde çalışan bireylere buldukları yaşam koşullarında işlerinden özel zaman alınmadan buldukları yerlere eğitim hizmeti götürme olanağı bulunmamaktadır. Bu durum, ğretmen sayısındaki yetersizlikler, esnek olmayan eğitim zamanları, eğitim görme isteğinin karşılanmasında fiziksel mekan, ğretmen ve teknolojik yetersizliklerden kaynaklanmaktadır.

Kooperatifçilik sektöründe çalışanları belirli merkezlerde eğitim süreçlerine almak onların görevlerini belirli srelerde de olsa bırakma durumunda kalmaları, buldukları yerlerden başka merkezlere ulaşım giderleri, zaman kayıpları da kooperatifçilik alanında çalışanlara uzaktan eğitim yoluyla eğitim verilmesi gereksinimini arttırmaktadır. Bu gereksinimleri gidermede, bireylerin hem işte çalışma hem de eğitim görme isteklerini karşılamada uzaktan eğitim maliyet yarar etkinliği açısından tutarlı bir yol olarak görülmektedir.

Uzaktan eğitim sayesinde genel kooperatifçilik eğitimi ve mesleki eğitimden geri kalmış kooperatif yöneticisi ve çalışanlarının çalıştıkları yerlerde eğitim görmeleri sağlanmış ve üretkenlikleri artmış olur. Bu şekilde kooperatifte çalışan geniş kitleye ulaşılmış olup bu kişilerin eğitim gereksinimleri bir nebze de olsa karşılanmış olur (Uluocak 2009)”.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma yapılan Edirne İli Lalapaşa İlçesinde elde edilen veriler doğrultusunda işletme sahiplerinin kimi özellikleri ortaya konulmuş olup, bu bağlamda üreticilerin yaş, eğitim durumu, iletişim gibi özellikleri ve tarım kooperatiflerinden tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinden yararlanma, memnun olma derecesi, danışmanlık hizmetleri sonrası faaliyetlerinin değerlendirilmesi yayım yaklaşımlarına göre irdelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Bu çalışma kapsamında araştırmada 156 üretici ile yüz yüze anket yapılmıştır.

Üreticilerin %2,1'inin 18-25 arasında, %7,8'inin 26-35 arasında, %30,6'sının 36-45 arasında, %16,4'ünün 46-55 arasında, %27,8'inin 56-65 arasında ve %15,3'ünün 65 ve üzeri yaşta olduğu saptanmıştır. Araştırmamızda, Lalapaşa'da tarımsal üreticilerin ortalama yaşı 53,4 yıl bulunmuştur. Bu bulgu yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde; kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından ortalama yaş büyüklüğü (53,42 yaş) olması pozitif bir durum arz etmektedir..

Araştırma alanımızda üreticilerin % 1'inin okur- yazar, % 61,2'sinin ilkökul mezunu, % 19,5'inin ortaokul mezunu, % 11,3'ünün lise mezunu, %3,1'inin ön lisans mezunu, % 3,2'sinin lisans mezunu ve % 0,5'inin yüksek lisans mezunu olduğu saptanmıştır. Bu bulgu tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde; kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından pozitifdir. Lise ve lise üstü mezunu eğitilmiş bireylerin tarımsal faaliyetlerle uğraşması, yeniliğe açık ve kolay öğrenebilir olmalarına bir işarettir ki bu da tarımsal yayım, kırsal girişimcilik açısından önemli ve değerlendirilmesi gereken bir bulgudur.

Edirne İli Lalapaşa İlçesinde yapılan araştırmada üreticilerin tarım ile ilgili konularda bilgi kaynaklarının ilk sırada % 67,3 oranı ile tarım il/ilçe müdürlüğü, % 62,8 ile kırsal kalkınma kooperatifleri, % 61,5 oranında ise ziraat odası izlemektedir. Lalapaşa'da özel tarımsal yayım ve danışmanlık şirketi bulunmamaktadır. Yayım hizmeti bakanlık/ kamu yayım birimleri, ziraat odaları, özel sektör, tarımsal kooperatifler ve diğer üretici örgütleri tarafından verilmektedir. Tarım kooperatifleri ile üretici iletişimi, köy kalkınma kooperatifinde (% 62,8 çok sık oranı ile) oldukça fazla olumlu, yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinde % 25,6, tarım kredi kooperatifinde % 21,8 ve pancar satış mağazasında %11,5 ile çok sık (yılda en az 5 görüşme) düzeydedir. Üreticilerin tarım hakkındaki sorunlarını

öncelikli olarak Tarım İlçe Müdürlüğüne ve köy kalkınma kooperatiflerine (yani; üreticilerin kendi kendilerine problemlerini çözmeye çalışması) arz etmeleri; tarım kooperatiflerine ise sorunlarını dile getirme oranlarının düşüklüğü tarımsal yayım açısından kooperatiflerin yetersiz kaldığı saptanmıştır. Bulgu tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde; tarımsal yayım, kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından değerlendirildiğinde olumsuz bir durumdur.

Üreticilerin neredeyse tamamı (% 96,8) cep telefonu kullanmaktadır. % 68,6'sı telefonlarından mesaj gönderebilmekte; %31,4 'lük kısmı ise mesaj göndermeyi bilmemektedir. Mesaj gönderemeyen üreticiler yaşlı grup olup, genç kesimde üreticiler çoğunlukla mesaj gönderebilmektedirler. Ayrıca üreticilerin yarıdan fazlası (% 51,3) internet kullanmaktadır. Bu bulgular tarımsal yayımın dijital ortamda yapılabilmesi ve kitle yayım metotlarının yeterli düzeyde işleyebileceği adına pozitif bulgulardır. Lalapaşa'da ki tarım kooperatifleri de zaman zaman üreticilere bilgi vermek amacıyla cep telefonlarından yararlanmaktadırlar. Ancak, internet ve sosyal ağlar aracılığıyla üretici ile tarım kooperatiflerinin interaktif görüşmesi ise yapılmamaktadır.

Elde edilen bulgular tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde; tarım kredi ve tarım satış kooperatiflerinin resmi internet sayfaları bulunmaktadır. Üst birliklerce açılan resmi internet sayfaları bölge veya ilçe bazında oluşturulmamış ve interaktif bir iletişim sağlanmamaktadır. Tarım kooperatiflerince, cep telefonlarından kısa mesaj yoluyla bilgilendirme yapılmakta, bu bilgilendirme konuları girdi fiyatlarındaki indirim konularını kapsamaktadır. Konu kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından değerlendirildiğinde negatif bir durum arz etmektedir.

Tarım kooperatiflerinin de doğru ve güvenilir bilgiyi internet vasıtasıyla üreticilere aktarması önemli ve gereklidir.

Lalapaşa İlçesi için üreticilerin her birine ihtiyaç duyduğu yayım konusu çoktan seçmeli konu başlıkları ile sorulmuştur. En fazla ihtiyaç duyduğu tarımsal yayım konuları % 65,39 oranı ile hastalık ve zararlılar, % 62,18 oranında tohumluk, % 58,33 yeniliklerden haberdar olma, % 47,44 gübreleme, %41,66 tarımsal mekanizasyon, % 30,13 oranı ile sulama ve diğer konular gelmektedir. Üreticilerin kooperatifçilik ve örgütlenme konusunda bilgi talep etmemesi kooperatifçilik ve örgütlenme açısından negatif bir durum arz etmektedir.

Bulgu tarımsal yayım yaklaşımları açısından irdelendiğinde; kurumlarca verilen yayım konuları ile üreticinin talep ettiği ve ya ihtiyaç duyduğu yayım konularının farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu durum tarımsal yayım, kırsal girişimcilik, kırsal kalkınma açısından negatif bir durum arz etmektedir.

Ayrıca Bakanlık nezdinde verilen ve üreticilerin ihtiyaçlarını karşılamayan zorunlu eğitimler devlete parasal açıdan bir yük oluşturmaktadır. Örneğin Lalapaşa İlçesi'nde 2011-2016 yılları arasında her yıl Bakanlık tarafından zorunlu yazı ile üreticilere “anız yangınlarının önlenmesi” konulu eğitim verilmektedir. Oysa Lalapaşa İlçesi'nde anızların yakılması ve anız yangınları söz konusu değildir. Bu zorunlu eğitim konusu hem üretici tarafından dinlemek istememe, zaman kaybı olarak görülmekte hem de yayımcının bu durum neticesinde zorlanmasına, zaman ve emek harcamasına neden olmaktadır.

Geleneksel tarımsal yayım yaklaşımları açısından Lalapaşa İlçesi'nde tarımsal yayım faaliyetleri çoğunlukla Lalapaşa Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü ile Lalapaşa Sürekli Öğrenme Müdürlüğü ile sağlanmaktadır. Bu bağlamda 2011-2017 yılları arasında yapılan tarımsal yayım faaliyetleri ayrıntılarıyla incelenmiştir. Burada en dikkat çekici husus üreticilerin talebi olan tohumluk, yeniliklerden haberdar olma, tarımsal mekanizasyon, sulama gibi konuların kurumların tarımsal yayım faaliyet konuları içerisinde hiç gündeme gelmemiş olduğu belirlenmiştir.

Yeniliklerden haberdar olma konusu oldukça geniş yelpazeli bir konudur. Bu bağlamda internet (%51,28) ve cep telefonu (96,79) kullanım oranını oldukça yüksektir. Lalapaşa üreticisi için tarımsal yayımda yeniliklerden haberdar olma konusu olumluluk arz etmektedir. Nitekim ziraat odası, tarım kooperatifleri gibi kurumlar cep telefonu ile haberdar etme yoluna sürekli olarak gitmektedirler. Bulgu tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde pozitif bir bulgudur.

Gübreleme ile ilgili ilçe mühendislerince zaman zaman eğitim faaliyeti yapılmaktadır. Lakin kuru koşullarda tarım yapan Lalapaşa üreticisi için iklim faktörünü ayarlayabilmek zordur. Bu da gübreleme konusunda sürekli bir eğitim açıklığına neden olmaktadır. Çünkü gübreleme konusu iklim, toprak yapısı, gübre maliyeti gibi çok değişkenli faktörlerin etkisi altındadır. Üreticinin ihtiyaç duyduğu bu konu yeterince ele alınmadığı saptanmış olup, araştırma enstitüsü- kooperatifler ve üretici bağlamında sorun daha intenzif ele alınmalı ve çözümlenmelidir.

Sulama konusu oldukça teknik bilgi gerektiren bir konudur. Kurumlarca bu eğitimin verilmemesi, üreticiler tarafından talep edilmesi tarımsal yayım açısından negatif bir durum arz etmektedir. Konu uzmanı teknik elemanlarca üreticinin sulama konusunda eğitilmesi gerekmektedir. Üreticinin ihtiyaç duyduğu bu konu da araştırma enstitüsü- kooperatifler ve üretici bağlamında tarımsal yayım çalışmaları ile çözümlenmelidir.

Araştırma bulgularına göre, kamu yayımcılarından başlamak üzere, kooperatif çalışanları, ziraat odasında görevli teknik elemanların, firmalarda çalışan teknik

mühendislerin sürekli ve programlı olarak tarımsal yenilikler konusunda sürekli eğitime tabi tutulmaları gerekmektedir.

Lalapaşa İlçesi tarım kooperatiflerince 2011-2017 yılları arasında yapılmış herhangi bir eğitim ve ziyaret yaklaşımı bulunmamaktadır. Bulgu tarım kooperatiflerince yayım yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde olumsuz bir durum arz etmektedir.

Eğitim ve ziyaret yaklaşımı tarım ilçe müdürlüğünce yapılmaktadır. Bölgede yetiştiriciliği yapılan ürün sayısının az olması ve kamuda çalışan personelin bu ürünlerin yetiştiriciliğinde uzmanlaşmış olması tarımsal yayımı kamu yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde olumlu yönde etkilemektedir.

Tarım kredi ortaklarının % 43,8'inin tohumluk fide/fidan seçimi için yayım hizmeti aldığı bulgusu saptanmıştır. Bu tohumluğu kullanan üreticilerin %25,0'i kullandıkları bu tohumluk sonucunda memnun kalmış olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinden aldığını dile getiren % 29,1 oranındaki üreticiden % 24,4'ü bu tohumluk çeşidinden memnun olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Ayrıca üreticilerden bu faaliyetlerin değerlendirilmesi ile ilgili derecelendirmesi istenmiştir. 1: hizmet almadım, 2: kötü oldu, 3: orta, 4: iyi ve 5: çok iyi olarak derecelendirmesi istenmiş ve sonuç olarak; tarım kredi kooperatifi için tohumluk fide/fidan, gübreleme, tarım sigortası, ilaçlama için bulunan ortalama iyi (4) olarak tespit edilmiştir. Yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinde de benzer sonuçlar bulunmuş (4) iyi, yalnızca ilaçlamadan memnun olma derecesi her iki kooperatif için (3, orta) olarak saptanmıştır.

Bu bulgu tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde; tarım kredi kooperatifinden tohumluk seçimi konusunda hizmet alma oranının % 43,8 olmasına rağmen memnuniyet oranının % 25,0 olduğu bulgusu saptanmış; yağlı tohumlarda hizmet alma oranı % 29,6, memnuniyet oranı ise 24,4'dür. Tohumluk seçimi konusunda yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinin oldukça başarılı olduğu (% 82,3) saptanmıştır.

Bulgu gübre alımı konusu için değerlendirildiğinde de ortaklardan % 81,2' sinin yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinden memnun olduğunu göstermektedir.

Sonuç tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde tarım kredi kooperatifine göre tarım satış kooperatifini tohumluk ve gübre seçimi konusunda daha başarılı olduğu yönündedir.

Her ne kadar Lalapaşa üreticisinin girdi kalemlerinde (tohumluk, gübreleme ve ilaç alımında) memnun olduğunu ifade etse de; yetiştiricilikte önemli girdi kalemlerinden olan tohumluk, gübre ve ilaçta Lalapaşa üreticisinin oransal olarak kooperatiflerden çok ticari

firmalardan ürün temin ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Ticari şirketlerin asıl ve tek amacının karı maksimize etmek olduğu düşünülürse, çiftçinin zarar etme riski söz konusudur. Konuyla alakalı üreticiyle yapılan sözlü görüşmede kendisine yaprak gübresinin makro gübre olarak tanıtılması ve pazarlanması neticesinde azotlu gübre yerine kullandığı ve o yıl yeterli verim alamadığı saptanmıştır. Bu durum yalnızca üretici için bir mağduriyet değil, ülke ekonomisi açısından da olumsuz bir durum oluşturmaktadır.

Lalapaşa üreticisinin kooperatifler aracılığıyla satın aldığı girdi kalemlerinden memnun olması, ürünleri borç yolu ile alabilmesiyle yapılan gözlem ve mülakat sonucunda açıklanmaktadır. Lakin konunun teknik boyutu havada kalmaktadır. Mesela kooperatif ortağı aldığı tohumun ortalama verimini bir yıl sonra yani kendi tarlasında üretim faaliyetini gerçekleştirip, hasat ettikten sonra deneme- yanılma yöntemi ile öğrenebilmektedir. Bu konu gübreleme açısından da benzerdir. Kooperatif ortağı ne kadar doz gübreyi bitkinin hangi gelişim evresinde vereceğini deneme- yanılma yöntemi ile öğrenmeye çalışmaktadır. Bu gibi konularda verilmesi gereken teknik bilgi, yapılan anket, gözlem ve mülakatlar çerçevesinde kooperatif çalışanlarınca oldukça eksik ve yetersiz kaldığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca kooperatif ortağı tarafından deneme- yanılma yöntemiyle uygulanan bu üretim modeli oldukça riskli ve ekonomik kayba neden olabilecek derecede teknik bilimden uzaktır.

Bu bağlamda tarım kooperatiflerinin firmalar veya araştırma enstitüleriyle işbirliği yapması ve sattıkları ürünlerin teknik boyutta bilgi düzeylerine sahip olmaları gerekmektedir.

Lalapaşa'da faaliyet gösteren tarım kooperatiflerinin yapılan gözlem, mülakat ve yıllık faaliyet raporlarına göre 2011- 2017 yılları arasında katılımcı yayım yaklaşımı ile yapılan tarımsal yayım eğitimi çalışması saptanmamıştır.

Oysa katılımcı yayım yaklaşımları ile üretici- yayımcının arkadaşıca problemi tespit edip yine problemi kendi azim ve kararlılığı ile çözmesi esastır. Bu yaklaşım ile kolaylaştırıcıların varlığı ile birlikte yalnızca tarımsal alanda değil özellikle mikro düzeyde örneğin köy çalışma alanında kooperatiflerin kurulmasından, alt yapı hizmetlerine, soğuk hava depolarına kadar pek çok farklı alanda yaşamı kolaylaştırıcı girişimlerin yapılabileceğini ortaya koymaktadır.

Örneğin Lalapaşa İlçesi için elde edilen bulguya göre kooperatifçilik ve örgütlenme hakkındaki bilgi düzeyi oldukça eksiktir. Tarım kooperatiflerinin köy gruplaması yoluna giderek katılımcı yayım yaklaşım modeli ile kooperatif- üretici paydaşları çerçevesinde faaliyetler yapabilmesi gerekmektedir. Bu hem ortaklarının özgüvenini, kırsal kalkınma ve kırsal gelişmişliğini, entelektüel bilgi düzeyini arttıracak hem de kooperatifin kurum

kimliğine prestij katmasına sebep olabilecektir. Ayrıca kooperatif- ortak ilişkilerinin daha da artmasına vesile sağlayabilecektir.

Tarım kooperatiflerinde katılımcı yayım yaklaşım modelinin uygulanmamış olması; yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde; kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından oldukça olumsuz bir durum arz etmektedir.

Lalapaşa'da faaliyet gösteren tarım kooperatifleri ile yapılan gözlem, mülakat ve yıllık faaliyet raporlarına göre 2011- 2017 yılları arasında proje yaklaşımı ile yapılan tarımsal yayım faaliyetine rastlanılmamıştır. Dış kaynaklı proje yazabilecek herhangi bir kurum veya kuruluşun olmaması buna neden olarak gösterilebilir.

Bu bulgu tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde Kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından bölge ekonomisi için olumsuz bir durum teşkil etmektedir.

Lalapaşa'da faaliyet gösteren tarım kooperatifleri ile yapılan gözlem, mülakat ve yıllık faaliyet raporlarına göre 2011- 2017 yılları arasında çiftçilik sistemleri araştırması ve yayım yaklaşımları ile tarımsal yayım faaliyetlerine saptanmamaktadır. Kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından değerlendirildiğinde bölge ekonomisi için olumsuz bir durum teşkil etmektedir.

Bu bulgu tarım kooperatiflerinde çiftlik sistemleri araştırması ve yayım yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde, 2011- 2017 yılları arasında, yapılan gözlem, mülakat ve faaliyet raporlarına göre kooperatiflerin bu yaklaşımı benimsememiş olduğu saptanmıştır.

Kooperatiflerin firmalar gibi yalnızca girdi tedarikinde görev almaları ve küçük çiftçi ile bu yaklaşım çerçevesinde çalışmamaları; kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından değerlendirildiğinde yapılmaması gereken bir durum teşkil etmektedir.

Lalapaşa'da özel şirketlerce danışmanlık hizmeti verilmemektedir. Kamu yayım hizmeti de elde edilen bulgular neticesinde yeterli gelmediği saptanmıştır. Bu bulgu tarım kooperatiflerinde yayım yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde; kooperatiflerce verilen kısıtlı yayım hizmetinin üreticilerin beklenti ve taleplerini karşılamamakta bu durumun da tarımsal yayımı negatif yönde etkilediği saptanmıştır.

Lalapaşa üreticileriyle yapılan anket çalışmasında üreticilerin tamamı yayım hizmetleri için ücret ödemeyi reddetmiştir. İhtiyaç duydukları bilgiyi sırasıyla tarım ilçe müdürlüğü personelleri, yakın çevre, kooperatif çalışanları ve internetten sağladıklarını beyan etmektedirler.

Bölgemizde “Önder Çiftçi Derneği ”de tarımsal yayımın danışmanlık eğitimine verilebilecek güzel bir örnektir.

Üreticilerin her ne kadar tarımsal yayım için ilk başta ücret ödemeyi kabul etmese de; hantal ilerleyen mevcut yayım hizmetleriyle tarımsal yayımda hızlı bir ilerlemenin olamayacağı açıktır. Bu konuda tarımsal kooperatiflerde uzmanlaşma yoluna gidebilir ve bölge çiftçinin katlanarak artan sorunlarına daha teknik boyutta yaklaşabilir ve bu hizmet neticesinde ücret talep edebilirler. Bu konuda Lalapaşa üreticisinin % 96,8 oranı ile cep telefonu kullanabilmesi, lise ve üstü mezun üreticilerin varlığı, akıllı telefon ve interneti kullanabilen üreticilerin sayıca üstünlüğü tarımsal yayımın kooperatiflerce dijital ortamda dahi yapılabilirliğine olanak sağlamaktadır.

Lalapaşa İlçesi'ne en yakın ziraat fakültesi Tekirdağ İl'inde Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi'dir. Lalapaşa'da faaliyet gösteren kooperatiflerle yapılan gözlem, mülakat ve yıllık faaliyet raporlarına göre 2011- 2017 yılları arasında kurumsallaştırılmış yayım yaklaşımı ile yapılan tarımsal yayım faaliyetlerine saptanılmamıştır. Bu durum; kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik açısından olumsuz bir durum teşkil etmektedir.

Cüzide olsa Lalapaşa'da mevcut kooperatiflerce çiftçilere ve kooperatif çalışanlarına eğitimin verilmesi söz konusudur. 2011- 2017 yılları arasında tarım kooperatiflerince verilen yayım hizmetleri, kooperatif eğitim çeşitlerine göre gruplandırılmış ve kooperatif ortaklık sayılarına, kooperatif çalışanları ve yöneticilerine göre oransal olarak hesaplanmıştır.

Kooperatif ortaklarının en fazla katılım gösterdiği eğitim konusu mevzuat eğitimi grubunda yer alan; genel kurul toplantıları ve genel kurul seçimlerinde toplanmıştır. Lakin Lalapaşa'da faaliyet gösteren kooperatif yöneticileri ve çalışanları ile yapılan anket çalışmasında; Lalapaşa'nın hemen hemen tüm köylerinde mevcut olan (26) köy kalkınma kooperatifleri başkanlarınca kooperatif mevzuatı % 61,5 oran ile bilinmemekte olduğu saptanmıştır. Tarım kredi ve tarım satış kooperatiflerinde yüzdesel olarak mevzuatın bilinme oranı yüksek olsa da; oransal olarak bütünlük sağlanamamış olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Köy kalkınma kooperatifi başkanlarının yarısından fazla (% 61,5) kendi mevzuatını bilmemesi, kooperatifleri yalnızca sütünü götürüp döktüğü yer olarak algılaması kırsal kalkınma, kırsal girişimcilik, kooperatifçilik ve örgütlenme açısından oldukça negatif bir durumdur. Ayrıca bu durum kooperatifleşme hareketinin gelişebilmesine de oldukça engel olabilecek bir durum art etmektedir. Bu olumsuz durumun düzeltilmesi için üst birliklerce il genelinde bir eğitim planlaması yapıp kooperatif başkanlarından başlamak üzere, kooperatif çalışanları, ortaklar, kooperatif ortağı olmayan kişiler, kadınlar ve gençlere yönelik eğitim faaliyetleri düzenlenmelidir.

Bilinmelidir ki, kooperatif ortağı olan kişi eğer üyesi zannettiği kurumun ortağı olduğunu öğrenir ve yasal hak ve sorumluluklarından haberdar olursa denetim mekanizması da çok daha kolay işleyecek ve bu da karlılığı arttıracaktır.

Ayçiçeği tohum bilgilendirme, hayvan yemi tanıtım, bitki koruma ürünleri bilgilendirmesi gibi teknik eğitim konuları kooperatiflerin iştirakleri olan firmalar aracılığıyla yapıldığı için oldukça az ve yetersizdir.

Tarım kooperatifleri çalışanları ve başkanları ile yapılan mesleki eğitim de konu bazında ve kişi sayısı olarak oldukça az ve yetersizdir.

Sosyal ve kültürel eğitim faaliyetleri ise yalnızca tarım kredi kooperatifinde (% 3,8) fuar ve teknik gezi şeklinde yapılmış olup; tarım kooperatiflerince yapılmış sosyal ve kültürel eğitim yok denecek kadar azdır.

Kooperatifler aracılığıyla yapılan kooperatif eğitim çeşitlerinin az olması ve konuların oldukça dar kapsamlı olması tarımsal yayımı negatif yönde etkilemektedir.

Lalapaşa, hayvancılığa dayalı bir bölgede konumlandığı için, üreticilerin hayvan yetiştiriciliği, hayvan besleme ve yeni yemlerden haber olma gibi bilgi gereksinimleri doğmaktadır. Bu konularda tarım kredi kooperatifi (% 8) ve kırsal kalkınma kooperatifi (% 1,9) oranı ile 2011- 2017 yılları arasında ortaklarını bilgilendirmiştir. Bilgilendirme toplantılarının ve konularının oldukça az olması tarımsal yayım, kırsal girişimcilik, kırsal kalkınma açısından negatif bir durum arz etmektedir.

2011- 2017 yılları arasında kırsal kalkınma kooperatif başkanları, sulama kooperatifi başkanları ve panko birlik çalışanlarına mesleki eğitim kooperatif üst birliklerince verilmemiştir. Tarım satış kooperatifinde ise; Lalapaşa'nın küçük bir ilçe olması nedeniyle kooperatif çalışanları uzmanlaşma yoluna gitmiş ve ayçiçek alım eksperliği, yem katkı maddeleri, zirai ilaç ve bayilik gibi farklı eğitim konularının her birinde bir, iki kişi uzmanlaşmıştır. Bu sebepten yüzdesel olarak eğitimi alan kişi sayısı azdır. Hijyen eğitimi ise yalnızca tarım kredi kooperatifi çalışanlarınca (% 28,6) alınmıştır.

Üst birliklerce Lalapaşa'daki tarım kooperatiflerine yalnızca iki konuda mesleki eğitim verilmiştir. Bunlar tarım kredi kooperatifinde "satış ve pazarlama" konusunda iken; yağlı tohumlar tarım satış kooperatifinde "görevde yükselme hakkında eğitim" konularını oluşturmaktadır. Eğitim konularının ve katılan kişi sayısının az olması tarımsal yayım açısından negatif bir durum arz etmektedir. Oysa kooperatif çalışanlarının gelişen ve değişen tarımsal faaliyetlerden sürekli haberdar olmasının sağlanması için düzenli ve süreklilik arz eden bir eğitim programının üst birliklerce yapılması gerekmektedir.

Lalapaşa'da faaliyet gösteren tüm kooperatifler birlikte değerlendirildiğinde 2011-2017 yılları arasında yalnızca tarım kredi kooperatifinin ortaklarını (% 3,8'ini) bir kere fuar ve fabrika gezisi olarak Tekirdağ'a gittiği bulgusu elde edilmiştir. Kooperatifçilik ruhunun ortaklar tarafından benimsenmesi için sosyal ve kültürel eğitim oldukça önemli olmasına rağmen; kooperatiflerce bu eğitim türüne yeterince önem verilmemesi kooperatifçiliği, kırsal kalkınma, kırsal girişimciliği negatif yönde etkilemektedir.

6. KAYNAKLAR

- Abdel F ve Seed M (2004). Role of Agricultural Cooperatives in Agricultural Development- The Case of Menoufiya Governorate, Egytpt. Doktora Tezi, Rheinischen Friedrich, Wilhelms Universität, Mısır.
- Ağırsoy N(1989). Kooperatifçilik ve Sendikalar. Yüksek Lisans Tezi, Yayınlanmamış Eser, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Akkaya M. S (2002). Türkiye ve Avrupa Birliğinde Tarımsal Yayım ve Haberleşmede Bilgi Akışı Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Aktaş Y. (2000). Şanlıurfa Tarım İl Müdürlüğü Bitki Koruma Şubesinde Harran Ovası'nda Yürütülen Pamukta Entegre Örnek Çiftçi Mücadele Çalışmasının Bir Değerlendirme Denemesi. Harran Üniversitesi Basımevi, 73s, Şanlıurfa, Türkiye.
- Anonim (2000). T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, KOOPEP- 2000 Projesi Eğiticiler Eğitimi Ders Notları, 1.Basım, Ankara: Nobel Yayınları, 2000, s.14
- Anonim (2005). İl Tarım ve Kırsal Kalkınma Master Planlarının Hazırlanmasına Destek Projesi Edirne Tarım Master Planı. <https://docplayer.biz.tr/5558769-Il-tarim-ve-kirsal-kalkinma-master-planlarinin-hazirlanmasina-destek-projesi-edirne-tarim-master-plani.html> (erişim tarihi 28.12.2018).
- Anonim (2017a). Brifing Raporu Lalapaşa. Lalapaşa Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü.
- Anonim (2017b). Agricultural Extension. <http://www.ifpri.org/topic/agricultural-extension>, (erişim tarihi, 18.10.2017).
- Anonim (2018a). Brifing Raporu Edirne. Edirne Tarım ve Orman İl Müdürlüğü.
- Anonim (2018b). “Çiftçinin Nabzı” İlginç Atıyor!, Hasat Türk, <https://www.facebook.com/1039380636121512/posts/%E2%80%98%E2%80%98%C3%87ift%C3%A7inin-nabz%C4%B1%E2%80%9D-ilgin%C3%A7-at%C4%B1yor!-en/1866109230115311/> (erişim tarihi, 06.08.2018).
- Anonim (2018c). Coğrafi Konum. Lalapaşa Coğrafi Konum, https://www.google.com.tr/search?q=lalapa%C5%9Fa+co%C4%9Frafı+konum&sa=X&biw=1920&bih=899&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=MzZ1laBUtk9RuM%253A%252CPXNKIYfFLB3diM%252C_&usg=AI4_kSaZRKa8UQAB3yftDFPSw77QokFPg&ved=2ahUKEwja6NSPz5neAhWLDSwKHVRJChgQ9QEwBXoECAUQBA#imgrc=MzZ1laBUtk9RuM: (erişim tarihi, 22.10.2018).
- Anonim (2018d). Coğrafya Dünyası. Edirne, Ekonomik Faaliyetler, <http://www.cografya.gen.tr/tr/edirne/ekonomi.html> (erişim tarihi, 23.10.2018).
- Anonim (2018e). Köy-Koop Anasözleşme. S.S. Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatif Birlikleri, <http://www.koykoop.org/anasozlesme.aspx> (erişim tarihi 21.12.2018).
- Anonim (2018f). Merkez Nüfusu- Edirne. Nüfus, https://www.nufusu.com/ilce/merkez_edirne-nufusu (erişim tarihi, 19.10.2018).

- Anonim (2018g). Sınırlı Sorumlu .... Pancar Ekicileri Kooperatifi Ana Sözleşmesi. Docplayer, <https://docplayer.biz.tr/301634-Sinirli-sorumlu-pancar-ekicileri-kooperatifi-anasozlesmesi-birinci-bolum-kurulus-ve-amac.html> (erişim tarihi 20.12.2018).
- Anonim (2018h). Yaklaşım Nedir? Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5bc466b4bb0c36.28017422 (erişim tarihi, 15.10.2018).
- Anonim (2019a). Nüfus, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist#> (erişim tarihi, 01.02.2019).
- Anonim (2019b). Türkiye Nüfusu, <https://www.nufusu.com/> (erişim tarihi, 16.05.2019).
- Başaran H, Irmak E (2018). Edirne’de Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerde Ortaklık Yapısı ve Kooperatif Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi, KSÜ Tarım ve Doğa Dergisi 21 (Özel Sayı): 116-122.
- Boyacı M (1996a). Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye’de Tarımsal Yayım. TUAM Yayın Serisi 3 Ege Üniversitesi Basımevi, 21s, Bornova, İzmir.
- Boyacı M (2001). Gelişmekte Olan Ülkelerde Tarımsal Yayım.Ege Üniversitesi Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi, Bornova, İzmir,121s.
- Contado T.E (1990). Agricultural Extension Approaches: What FAO’s Case Studies Reveal. Global Consultation on Agricultural Extension 4-8 Aralık 1989, 43-76s, Roma, İtalya.
- Cristovao A, Pereira F (2002). Extension Reform in Portugal: A Case Study Illustrated by the Experience of the Interior North. Extension and Rural Development: A Convergence of Views on International Approach, Workshop, Washington USA.
- Çakmak E.H ve Kasnakoğlu H (2001). Tarım Sektöründe Türkiye ve Avrupa Birliği Etkileşimi: Türkiye’nin AB’ye üyeliğinin Analizi. Proje Raporu, İktisat Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Çukur T (2007). Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Yayım Politikaları ve AB’ye Uyum Açısından Öneriler Üzerine bir Araştırma. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bornova, İzmir.
- Demirbük M, Kızılaslan N (2017).Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesinin Değerlendirilmesi: Sivas Örneği. Gaziaosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 6: 72-82.
- Gürel A (2010). Tarımsal Yayım ve İletişim. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, 89s Tekirdağ.
- Hoffmann V, Lamers J, Kidd A.D (2000). Reforming of Agricultural Extension in Germany: Lessons for Other Countries? AgREN Network Paper No:98 OD, Agricultural Research and Extension Network, London, 9.
- Irmak E, Gürel A (2017). Girişimcilik ve Kooperatiflerde Tarımsal Yayımın Mevcut Durumu. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi, Özel Sayı: 180-181.
- Karaağaçlı M (2007). Eğitimde Sosyal ve Dayanışmacı Kazanımlarda Ortak Kooperatif Odaklı Programların Etkili Yönleri. Koop-Mer Dergisi, Ocak-Nisan 2007, 2: 22-23.
- Karaağaçlı M (2007). Yansıtıcı Düşünce Geliştirmede Kooperatif Öğretim. Koop-Mer Dergisi, Mayıs- Ağustos 2007, 3: 18-19.

- Karaçayır H.F (2010). Elma Üretimi Yapan Tarım İşletmelerinde Tarımsal İlaç Kullanımında Yayım Yaklaşımları: Karaman İli Örneği. Y.Lisans Tezi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Karahan S (2017). Türkiye’de Tarımsal Yayım ve Çeşit Tanıtım Çalışmaları. TÜRKTOB, 19: 57-60.
- Kayabaş B (2016). Sosyal Medya ve Kişisel Yayıncılık. Yeni İletişim Teknolojileri, Yüzer V.T, Mutlu M.E, Anadolu Üniversitesi, 137- 155.
- Kayabaş İ (2016). Mobil Teknolojiler. Yeni İletişim Teknolojileri, Yüzer V.T, Mutlu M.E, Anadolu Üniversitesi, 100-102.
- Kılıç D (2016). E-Gazetecilik. Yeni İletişim Teknolojileri, Yüzer V.T, Mutlu M.E, Anadolu Üniversitesi, 70-82.
- Kır S (2010). Konya İli Karapınar İlçesi Küçükbaş Hayvancılık İşletmelerinde Çalışan Kadınların Bilgiye Ulaşım Düzeyleri ve Yayım Yaklaşımları. Y.Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Koç H (1986). Kooperatifçilik Eğitimi ve Türkiye’de Konut Meselesi. Cantekin Matbaası, ?s, Ankara, Türkiye.
- Koç H (1986a). Kooperatifçilik Eğitimi ve Türkiye’de Konut Meselesi. Nobel Yayıncılık, 87s Ankara.
- Koçak F (2012). AB’nde ve Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Yayım Danışmanlık Eğitim Sisteminin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.
- Koroğlu S (2003). Avrupa Birliğinde ve Türkiye’de Tarımsal Örgütlenme. AT Uzmanlık Tezi, T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Kumuk T, Oktay E (1994). Türkiye’nin Kırsal Kalkınma Deneyimleri Işığında Tarımsal Yayım Yaklaşımları, Örgütlenme- Organizasyon ve Yayım Öğretimi Üzerine Kimi Görüşler. Ege Üniversitesi Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi, Bornova, İzmir.
- Maqsood L (2015). Use of Mobile Technology Among Rural Women in Pakistan for Agricultural Information. Yüksek Lisans Tezi, Michigan State University, ABD.
- Menyha E (2010). Effect of Agricultural Inputs and Extension Services on Household Crop Production in Uganda. Yüksek Lisans Tezi, Makerere University, Uganda.
- Mikisi R (2014). The Role of Agricultural Extension in Smallholder Farmer Adaptation to Climate Change in Blantyre District, Malawi. Yüksek Lisans Tezi, Purdue University, Malavi Hükümeti.
- Minuz S, (2015). Avrupa Birliği Ülkelerinde Tarımsal Yayım Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüklerinin Yapısı, Prezi, <https://prezi.com/ndw3ntj6a3hd/avrupa-birligi-ulkelerinde-ve-turkiyede-tarimsal-yayim-hizim/> (erişim tarihi, 08.03.2018).
- Miravljak G (2005). Farm Advisory System, CIFAS Stakeholder Meeting on Farm Advisory Systems (FAS). Copenhagen, Denmark, <http://www.ewindows.eu.org/cifas/fo1130504/fo1349089/fo1336969> (erişim tarihi, 04.10.2018).

- Mohamed M.E.A (2006). Access to Extension Services by Agricultural Cooperative Members and Non-Members in Khartoum State: A Comparative Study. Yüksek Lisans Tezi, Department of Agricultural Extension and Rural Development Faculty of Agricultural, University of Khartoum, Sudan.
- Mohamed Z (2010). Measuring the Effect of Agricultural Technical Development and Research. Doktora Tezi, Szent Istvan University, Macaristan.
- Muatha I.T (2014). An Analysis of Farmers' Awareness of Agricultural Extension Devolution and Preferences for Participatory of Agricultural Extension Programs in Kenya. Yüksek Lisans Tezi, The University of Nairobi, Kenya.
- Mülayim Z.G (1992). Kooperatifçilik. Yetkin Yayınları, 70s, Ankara.
- Norton G.W.- (1997). Investing in Agricultural Extension: The Case of Albania. (Yüksek Lisans), VirginiamPolytechnic Institute and State University, Blackburg, Virginia.
- Oakley P, Garforfth C (1988). Yayım Eğitim Rehberi. FAO Eğitim Serileri no:11, TOK Başkanlığı TYUAP Yayınları Genel 294, Seri 2, 184s Ankara.
- Oğuz C (2010). Tarımsal Yayımında Danışmanlık Kavramı ve Türkiye'de Uygulama Biçimi. Türkiye IX.Tarım Ekonomisi Kongresi, II: 773-779, Şanlıurfa.
- Özçatalbaş O ve Gürgen Y (1989). Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Baki Kitapevi, https://www.academia.edu/2572327/Tar%C4%B1msal_Yay%C4%B1m_ve_Haberle%C5%9Fme_Agricultural_Extension_and_Communication (erişim tarihi, 05.09.2019).
- Özçatalbaş O, Bostan Budak D, Boz İ, Karaturhan B(2010).Türkiye'de Tarım Danışmanlığı Sisteminin Geliştirilmesi Yönelik Önlemler. TMMMOB Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi,1,1-1, Ankara.
- Özçatalbaş O, Bostan Budak D, Boz İ, Karaturhan B, Boyacı M, Demiryürek K, Boz İ (2010). Türkiye'de Tarımsal Eğitim ve Yayım İlişkisi. Türkiye 9.Tarım Ekonomisi Kongresi, cilt 1, 934-941, Şanlıurfa.
- Özçatalbaş O, Karlı B, Baytekin H (1990). Güneydoğu Anadolu Projesi Bölgesinde Tarımsal Eğitim- Öğretim ve Yayım Hizmetlerinin Sorunlar ve Çözüm Yolları. Docplayer, <https://docplayer.biz.tr/110221865-Guneydogu-anadolu-projesi-bolgesinde-tarim-sal-egiti-m-ogreti-m-ve-yayim-h-izm-etlerinin-sorunlari-ve-cozum-yo-lla-r-i.html> (erişim tarihi, 05.09.2019).
- Spender D.S (2015). Chinese Agricultural Extension and Uneven Economic Growth, 1903-1937: A Case Study of Shandong Province. Yüksek Lisans Tezi, The Ohio State University, Çin.
- Swanson BE, Farner BJ, Bahal R (1990). Teh Current Status of Agricultural Extension Worldwide. Globe Consultation on Agricultural Extension, Global Consultation on Agricultural Extension 4-8 Aralık, 1989 Roma,İtalya.
- Şenmerdan N.(2015). Eğitimde Yeni Yaklaşımlar ve Öğrenci Merkezli Eğitim. Farabi Anadolu Lisesi Eylül 2015 Seminer, <https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=7&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjjiZvujLfZAhXR-6QKHZyNA8AQFghNMAY&url=http%3A%2F%2Fimg.eba.gov.tr%2F927%2F1fe%2F64e%2F3bc%2Fd94%2Fa94%2Fccb%2F918%2Fb68%2Fed9%2F339%2Fd07%2Fb2f%2Fbac%2F001%2F9271fe64e3bcd94a94ccb918b68ed9339d07b2fbac001.pdf%3Fname%3DE%25C4%259Fitimde%2520Yeni%2520Yakla%25C5%259F%25C4%25>

[Blmlar%2520Ve%2520%25C3%2596%25C4%259Frenci%2520Merkezli%2520E%25C4%259Fitim%2520.Eyl%25C3%25BCI%25202015%2520Seminer%2520Sunu%2520%25C3%259rne%25C4%259Fi.pdf&usg=AOvVaw0dmn2fkU8jjTqATFuzkmNr](#) (erişim tarihi, 21.02.2018).

- Şenocak C (1967). Yayım ve Haberleşme. Güzel Sanatlar Matbaası. Ankara,439s Ankara.
- Taluğ (1991). Tarımsal Araştırma Geliştirme ve Yayım Hizmetlerinin Tarımsal Verimlilik Açısından İncelenmesi. MPM Yayınları,433s Ankara.
- Taluğ C, Tatlıdil H (1978). Tarımsal Yayım ve Haberleşme. A.Ü Ziraat Fakültesi Ders Notu:49, 72s, Ankara.
- Tarhan S, Özgüven M.M (2015).Bilgi Teknolojilerinin Tarımda Kullanımı. CIGR Handbook of Agricultural Engineering Volume VI Information Technology kitabından çevirilmiştir, 6:471-491, 542:548, Amerika, Türkiye.
- Telligman W (2014). Understanding the Past to Grow the Future: A Comparison of Agricultural Policies in America, Europe and China. Yüksek Lisans Tezi, Hopkins University, Baltimore, Maryland, ABD.
- Thanasack P (2012). The Role of Agricultural Extension Services on Rice Production Efficiency in Laos. Yüksek Lisans Tezi, Kyushu University, Japonya.
- Turan N, Yıldız A., Özkorkut K., Korkmaz M.A., Çatak A., Eşki H., Sağlam N. (2017) Kooperatifçilik.T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayın No.3596, 308s, Eskişehir, Türkiye.
- Uluocak İ (2009). Kooperatifçilik Eğitiminin Ülkemizdeki Durumu ve Kooperatif Tarzı Yapılanmanın Özel Öğretim Kurumlarında Uygulanması, Bursa Çağdaş Kooperatif Örneği. (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Kooperatifçilik Bilim Dalı, İstanbul.
- Yurttaş Z, Yavuz F, Atsan T (2000). Tarımsal Eğitim, Araştırma ve Yayım Faaliyetleri Arasındaki İlişkilerin Organizasyonu Üzerine bir Çalışma: Dünyadaki Durum ve Türkiye ile Karşılaştırılması. 4.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi,4, 2-11, Tekirdağ.

7. ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Zonguldak İli Devrek İlçesinde doğdu. İlkokulu Devrek İstiklal İlkokulunda, ortaokul ve liseyi Devrek Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2008 yılında Trakya Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nden Ziraat Mühendisi olarak mezun oldu. 2008 yılında yüksek lisansının bir bölümünde Erasmus öğrencisi olarak Macaristan Szent Istvan Üniversitesi'nde Ekonomi ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gördü. 2012 yılında Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nde Yüksek Lisansını tamamladı. Lisans ve yüksek lisans sürecinde (2010-2012 yılları) Anadolu Üniversitesi'nin Açık Öğretim Fakültesinden sırasıyla Halkla İlişkiler ön lisans ve İşletme Fakültesi lisans programlarından da mezun oldu. 2010 yılında başladığı Tarım ve Orman Bakanlığı Taşra Teşkilatı bünyesinde çalışmaktadır.